Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով

ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՕՐՈՑԱՑԻՆ

1870

ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ԿՐԿՈՏԻՈՅ

ԵՒ

ԱԶԳԻՍ ՀԱՅՈՑ

ՌՅԺԹ = 1319

ԺԱ. ՏԱՐԻ

Ի ԹԻՖԼԻՍԻ

Ի տպարանի Իսահակեան Ազգայնոյ Ազգիս Հայոց

21288

21288

91988

ԳԷՈՐԳ Դ,

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ.

Հցեալ տարւոյ մեծադիր օրացուցին սկիզբը Ներսէս Հինգերորդ Հայրենասէր կաթողիկոսի կենդանագիրն ու կենսագրութիւնը դնելով՝ ուրիշ վարձ չէի սպասեր իմ համազգի բանիմաց եղբայրներէն, բայց եթէ այն կենսագրութեամբը երախտագէտ լինել նոյն Հայրենասէր Հայրապետին, որոյ պաշտպանութիւնն ու հայրական քաղցր խնամքը շատերուն հետ մէկտեղ վայելած էի երբեմն իբրեւ աշակերտ Ներսիսեան ազգալոյս դպրոցին. բայց որովհետեւ այլեւայլ տեղերու ազգասէր Հայերը իմ աշխատութիւնը իմ կարծածէն աւելի գնահատելով՝ տասնեւեօթը հատ շնորհակալութեան նամակներ յուղարկեցին, եւ մեր ձեռնարկութիւնը գովելով՝ խրա-

խուսեցին որ ամեն տարի մէկ մէկ նշանաւոր Հայկազնոյ կենսագրութիւնը դնեմ օրացուցիս սկիզբը, — նոցա հեռատես առաջարկութիւնը սիրով կատարելու մտօք, այս տարի՝ մեր ժամանակակից Գէորգ Դ Վեհափառ կաթողիկոսին կենդանագիրն ու համառօտ կենսագրութիւնը դրի:

Գէորգ Դ Վեհափառ Կաթողիկոսը ծնաւ 1813 թուականին յուլիսի 5-ին՝ Տաճկաստանի Կոստանդնուպօլիս մայրաքաղաքին մէջ, եւ մկրտութեան ժամանակ Գրիգոր անուանեցաւ: Իւր կենաց առաջին տարիները՝ իւր երկիւղած ու առաքինի ծնողաց խնամօքն անցընելով՝ Գրիգոր պատանին մեծ սէր ցուցուց աստուածպաշտութեան, այնպէս՝ որ առաւօտ երեկոյ եկեղեցի երթալը ամենահարկաւոր գործերէն մէկն արած էր. ուստի եւ ծնողքը տղուն վերայ նաեւ ուսման սէրը տեսնելով՝ Սամաթիոյ Յովսէփ դպրին քովէն հանեցին ու մայր եկեղեցւոյ ուսումնարանը տուին զինքը, յորում հրաշակաւոր Փէշտրմալճեան Գրիգոր վարժապետին խնամատարութեամբը ժամանակին պէտք եղած ուսումը սովորեցաւ: Այսպիսի ընդունակութեամբ Գրիգոր պատանին իւր համեստութեամբը, հնազանդութեամբն ու խոհեմութեամբը մայր եկեղեցւոյն երի-

ցանցը հաճելի ու գովելի լինելով, եւ մի եւ նոյն ժամանակ կուսակրօնութեան ճշմարիտ սէր ցուցընելով, Կարապետ արքեպիսկոպոսը՝ որ նոյն միջոցին պատրիարք էր Կ.-Պոլսոյ, 1830-ին մայիսի 25-ին իւր հովանաւորութեանը տակ առաւ զինքը եւ պատրիարքական փոխանորդի գրագրութեան պաշտօնը յանձնեց նմա, որ չորս տարի անընդհատ ու գովելի ծառայութեամբ կատարեց: — Կարապետ սրբազանէն յետոյ՝ երբ բարեյիշատակ Ստեփանոս արքեպիսկոպոսը Կոստանդնուպոլսոյ պատրիարք ընտրուեցաւ եւ Գրիգոր դպրին գովելի յատկութեանցը տեղեկացաւ, նախ՝ 1834-ին ապրիլի 7-ին սարկաւագութեան աստիճանը տուաւ նմա, եւ ապա 1834-ին սեպտեմբերի 1-ին վարդապետ ձեռնադրեց զինքը, եւ Գէորգ անուանեց:

Այնուհետեւ Գէորգ վարդապետի առաջեւ ըեմբասացութեան ընդարձակ ասպարէզ բացուելով՝ իւր համեստ ընթացքովն ու հոգելից քարոզներովը հետզհետէ այնպիսի նախանձելի անուն հանեց, որ հայ ամիրաներուն խնդրանօքն ու պատրիարքին հրամանաւը քանի մի տարի քարոզիչ կարգեցաւ Խասգիւղի մէջ, ուր ոչ միայն տեղւոյն Ս. Ստեփանոս եկեղեցին պայծառացոյց, այլ եւ քանի մի ամիրայից, գլխաւորապէս ձէզայիրցեան Մ. ամիրային սիրտն ու սէրը գրաւելով՝ նորա շնորհիւն ու ձեռնտուութեամբը տեղւոյն դպրոցը կանոնաւոր ուսումնարանի փոխեց, որոյ յառաջադիմութեանը ամենայն կերպով օգնեց:

Միջագիւղի (*Օրթաքեոյ*) մէջ եւս բաւական ժամանակ քարոզչութեան պաշտօն կատարեց, որով տեղւոյն *Ս. Աստուածածին* եկեղեցւոյն պայծառութեանը հետ՝ ուսումնարանին բարեկարգութեանը եւս մեծապէս խնամք տարաւ: Այս միջոցները, այսինքն Ստեփանոս եւ Աստուածատուր արքեպիսկոպոսաց պատրիարքութեան օրերն էր ահա, որ նոցա փոխանորդութեան պաշտօնը արժանապէս կատարելով՝ Պրուսացիք քանի մի անգամ միաբանական խնդրագիրներ յուղարկեցին, որով եւ Սրբազան պատրիարքին հաւանութեամբը 1844-ին Առաջնորդ նշանակուեցաւ Պրուսայի ազգայնոց:

Գէորգ վարդապետը, որ լաւ կհասկընար իւր առաջնորդական սուրբ պարտաւորութիւնը, Պրուսա երթալէն վերջը ամեն բանէն աւելի ուշադրութիւն դարձուց քաղաքին մէջի 7000-ի չափ հայազգի ժողովրդոց դրութեանը. ուստի եւ որչափ որ նոցա առինքը ցուցուցած որդիական սէրը տեսնելուն վերայ ուրախացաւ, այնքան ալ նոցա քանի մի աչքի զարնող պակասութեանցը վերայ տրտմեցաւ. որով եւ իւր առ պատրիարքն ուղղած նամակին մէջ այսպէս գրեց.

«. . . Յետ ժամանելոյս իմոյ աստ ի Պրուսա, մի «ի ցաւալի պակասութեանց տեղւոյս տեսի այն՝ զի «չեւ հասեալ մանկան յերկոտասան կամ յերեքտա- «սան ամ հասակի, յորում սէրն հմտութեանց մեծա- «պէս սկսանի աճել, հանեալ յուսումնարանէն տան

«յարհետ ծառայական. եւ միւս եւս՝ զի առհասա-
«բակ բնակիչք տեղւոյս տաճկականաւն վարին լեզուաւ.
«իսկ առ կանայս գրեթէ անլուր է բնաւին հայե-
«րէն։ Սակայն ի դարման այսր ամենայնի փոյթ
«յանձին կալայ ըստ պարտաւորութեանն՝ նախ յորդոր
«լինել ժողովրդեան յուսումնասիրութիւն եւ յազգա-
«սիրութիւն, եւ ապա պատուէր ետու դասատիարա-
«կացն եւ աշակերտաց հայերէն խօսել ի դպրոցին։
«Իսկ վասն առ տակաւ տակաւ արծարծելոյ եւ ի մէջ
«կանանց զմայրենին մեր լեզու, յուսամ ոչ յետ քաջ-
«մաց յաւելուլ եւ զդպրոց մի օրիորդաց, հաճու-
«թեամբ Ամենապատիւ Սրբազնութեան Ձերոյ եւ սա-
«տարութեամբ ազգասէր իշխանաց քաղաքիս» (*)։

Այս նամակին վերայ պատրիարքին կողմանէ քաջալերութիւն առնելով՝ Գէորգ առաջնորդը մէկ կողմէն իւր պարզ ու ազգասիրական քարոզներովը եկեղեցեաց մէջ զժողովուրդը յուսումնասիրութիւն եւ ի հայախօսութիւն յորդորեց, եւ միւս կողմէն՝ ոչ միայն հրամանը կրկնեց դասատիարակներուն՝ որ սաստիկ խստութիւն անեն ուսումնարանին մէջ տաճկերէն չխօսելու համար, այլ եւ գրեթէ ամենայն օր անձամբ դպրոցները յաճախելով՝ հայերէն չխօսողները սաստեց

(*) Այս եւ սորա նման քանի մի նամակներ ու տեղեկութիւններ ընդունելով Կոստանդնուպօլսէն՝ շնորհիւ մեծապատիւ Պ. Ա. Ճ—եանի, պարտաւոր կճանաչեմ զիս հրապարակաւ մատուցանել նմա իմ առ ի սրտէ շնորհակալութիւնը. ափսոսալով որ նորա համեստ բնաւորութիւնը չթողուց իւր ազգասէր անունը պարզապէս յայտնելու։

եւ հայերենի վարժողներուն զանազան գրքեր ընծայելով վարձատրեց ու քաջալերեց: Սոյն ընթացքը բռնելով քահանայից եւ վարժապետաց հետ, որ առանց ստիպողական հարկի տաճկերէն չխօսին, իւր նպատակին մէջ մեծապէս յաջողեցաւ: Այնուհետեւ տղայոց դպրոցը հետզհետէ բարեկարգ ուսումնարան դարձնելով՝ այլ եւ այլ լեզուաց վարժապետներ հրաւիրեց, որով գաղղիարէն, տաճկերէն, յունարէն եւ պարսկերէն լեզուաց դասախօսութիւններն սկսան:

Եւ որովհետեւ Պրուսայի եկեղեցւոյ սրահին մէջ եղած օրիորդաց դպրոցը բաւական հեռի կընկնէր միւս թաղերուն մէջ բնակող հայ աղջկանց բնակարաններէն, Գէորգ վարդապետը իւր նամակին խօսքը կատարելով՝ քիչ ժամանակէն օրիորդաց նոր դպրոցն եւս բացաւ, յորում 120 աշակերտուհիք կդաստիարակուէին իւր առաջնորդութեան ժամանակ: Թէ հին եւ թէ նոր դպրոցները սրբոց Հռիփսիմեանց եւ Գայիանեանց պանծալի անուանը նուիրելով՝ կարգադրեց որ դպրոցին մէջի աշակերտուհիները՝ իրենց պաշտպան կուսանաց տօներուն օրերը՝ իրենք երգեն նոցա համար շարադրած բոլոր շարականները, որով տշակերտուհեաց ծնողքն ու ազգականքը աւելի ջերմեռանդութեամբ լցուած խուռն բազմութեամբ եկեղեցի կրդիմէին: Սակէց վերջը հաստատեց Ճրագալուցի երեկոները գրքերուն կէսը տղայոց եւ կէսը աղջկանց կարդացընելու սովորութիւնը, որ ի վաղուց հետէ Կոստանդնուպօլսոյ մէջ սովորական եղած էր:

Եւ այսպէս մինչդեռ Գէորգ առաջնորդը ազգասէր իշխանաց հետ միացած Պրուսայի Հայոց ուսումնական դասարակութեան հիմը՝ Լուսաւորչի Սառաքելական Վիմին վերայ հաստատելու հետ էր, քաղաքին քանի մի գիւղօրէից իշխանները եւս մահահանգոյն թմրութեանէ արթնցածի նման, իրենք ալ սկսան նոյն առաջնորդին կարգաւորութիւնը խնդրել իւրեանց դպրոցներուն համար. որով Գէորգ առաջնորդը անձամբ երթալով *Եկնիճեհ* ու *Ճիրրահ* կոչուած գիւղերը՝ ըստ կարելւոյն դպրոցները բարեկարգեց, եւ քանի մի աղքատ պատանիներ առնելով՝ հետը Պրուսա տարաւ, որք տեղւոյն ուսումնարանին մէջ իւրեանց ուսման ընթացքն աւարտելէն վերջը՝ յիշեալ գիւղերուն մէջ ուսուցիչ եղան:

Սոյն միջոցներն էր ահա, որ Պրուսայի Հայ առաջնորդին գովելի համբաւը աշխարհիս շատ տեղերն ու գլխաւորապէս Տաճկաստանի հայկազանց եւ Փոքր Ասիոյ այլ եւ այլ ազգաց մէջը տարածուելով՝ Հայ ազգութեանը նոր պարծանք կաւելնար. ուստի եւ Ռուսաց Վսեմափառ Կայսրեղբայր եւ Մեծ Իշխան Կոստանդին Նիկոլայեվիչը (1845) Պրուսա պատահելով, Գէորգ առաջնորդի քրիստոնէական հրաւէրը սիրով ընդունեց, եւ երեք օր առաջնորդարանին մէջ կենալէն վերջը՝ մէկ պատուական մատանի ընծայեց իրեն, իբրեւ յիշատակ նորա հիւրասէր եւ քաղցր բնաւորութեանը:

Այս ազգային բարեկարգութեանց վերայ հազիւ թէ երկու տարի անցաւ, Գէորգ առաջնորդին բարի բարի

համբաւները հետզհետէ հոչակուելով՝ Տաճկաց Սուլթան Ապտիւլ-Մէճիտ կայսրը 1846-ին մէկ ականակուռ շքանշան յուղարկեց իրեն: Մէկ տարիէն ետքն ալ, այսինքն 1847-ին ըստ փափաքանաց ժողովրդեան եպիսկոպոսութեան աստիճանն ընդունելու համար Պրուսայէն մեկնելով՝ դէպ ի Ս. Էջմիածին ուղեւորեցաւ: Բայց որովհետեւ այն միջոցները Ներսէս կաթողիկոսը Թիֆլիզ կգտնուէր եւ ազգային բազմատեսակ գործերով զբաղած էր, ուստի ըստ հաճութեան նորին Թիֆլիզ գնաց, ուսկից 1848-ին Կաթողիկոսին հետ մէկտեղ Ս. Էջմիածին վերադարձաւ եւ եպիսկոպոսութեան բարձր եւ սրբազան աստիճանն ընդունեցաւ:

Զեռնադրուելէն յետոյ Գէորգ եպիսկոպոսը՝ Ներսէս կաթողիկոսի հայրապետական կոնդակաւն իւր վիճակը դառնալով՝ ամբողջ տասը տարի եւս իբրեւ եպիսկոպոս հովուեց իւր սիրելի ժողովուրդը, մինչեւ որ 1858-ին Տաճկաստանի ազգային ընդհանուր ժողովոյն քուէարկութեամբը՝ Կոստանդնուպօլսոյ պատրիարք ընտրուեցաւ, եւ Պրուսայէն Պոլիս հրաւիրուելով՝ Տաճկաց կայսեր ներկայանալէն վերջը՝ պատրիարքական աթոռը նստաւ:

Այնուհետեւ Գէորգ արքեպիսկոպոսը մեծ ուշադրութիւն դարձընելով իւր պատրիարքական կառավարութեանը վերայ՝ ազգային գործերը անձնանուիրութեամբ հոգաց, բայց երկու տարիէն յետոյ ժամանակին քանի մի պարագաները՝ իւր սկզբանցը անյարմար տեսնելով՝ 1860-ին կամովին հրաժարեցաւ

պատրիարքութեանէն. ընդ որ Պոլսոյ ազգայնոց հետ մէկտեղ Տաճկաց սուլթանն եւս իւր ցաւակցութիւնը յայտնելով, իւր առ պատրիարքն ունեցած հաւատեացը նշան՝ նախ 2000 դահեկան ամսական ռոճիկ նշանակեց նմա, եւ յետոյ Մէճիտիէյի Երկրորդ Կարգի շքանշանը շնորհել բարեհաճեցաւ, որ մինչեւ նոյն ժամանակները ուրիշ ազգաց պատրիարքներուն չտրուիլը կպատմեն:

Պրուսացիք Գէորգ պատրիարքին հրաժարիլը լսելով՝ իսկոյն միաբանական առաջարկութեամբ խնդրեցին որ դարձեալ դառնայ իւր սեպհական առաջնորդութեան աթոռը: Գէորգ արքեպիսկոպոսն եւս նոցա թախանձանացը զիջանելով՝ երբ 1861-ին Պրուսա դարձաւ, իրեն մեծ ուրախութիւնն եղաւ ազգային երկսեռ դպրոցաց կանոնաւոր յառաջադիմութիւնն ու նոցա աշակերտաց եւ աշակերտուհեաց հայերէն լեզուաւ խօսակցութիւնն իւր ականջովը լսելը. ուստի եւ առաջինէն աւելի սիրով սկսաւ յաճախել դպրոցները, ու զդաստիարակները քաջալերելով՝ երկու սեռի մանկանց եւս յուսումնասիրութիւն եւ յառաջադիմութիւն յորդորել:

Մինչդեռ այսպիսի գովելի հիման վերայ առաջնորդը, դաստիարակներն ու ժողովուրդքը ձեռք ձեռքի տուած ու սերտ սիրով միացած՝ Պրուսայի ազգայնոց ապագայ վիճակը բարոյականութեամբ եւ քաղաքականութեամբ բարւոքելու վերայ էին, եւ ահա 1863-ին տեղւոյն աշխարհածանօթ հրդեհը պատահեցաւ, որով

Կեսարացի Պողոս արքեպիսկոպոսին կառուցած *Ս. Աստուածածին* կոչուած յախճապակազարդ եկեղեցին, տղայոց եւ աղջկանց դպրոցները, 1833-ին Եղեսիացի Յարութիւն եպիսկոպոսի շինած գեղեցկադիր ու բարձրահայեաց առաջնորդարանը եւ ուրիշ՝ մերայնոց ու օտարաց շատ շինուածքները երկու օրուան մէջ մոխիր դարձան:

Գէորգ արքեպիսկոպոսը, որ այս ազգային թշուառութեանցը ականատես էր, հրդեհէն վերջը մէկ ազգային ժողով արաւ, յորում վնասեալ Հայերը միսիթարական խրատներով քաջալերելէն ու հրկիզեալ աղքատներուն թէ փողով եւ թէ կերակրով օգնելէն յետոյ, անձամբ խոստացաւ Տաճկաց կայսեր ու Կոստանդնուպօլսոյ ազգայնոց ձեռնտուութեանը դիմել, եւ յաջողութեամբն Աստուծոյ այն բաղդին ձախորդութենէն աւերակ դարձած տեղերը վերստին նորոգել. ուստի եւ 1864-ին սկիզբները Կ.-Պոլիս գնաց, ուր ամեն տեղ իւր պատկառելի այցելութեամբը պէտք եղածին չափ ընդունելութիւն գտնելէն յետոյ, ամենէն եւս չափաւոր ձեռնտուութիւն ընդունեցաւ, եւս առաւել Տաճկաց սուլթանէն, որ Գէորգ արքեպիսկոպոսին ազգասիրական նպատակը գովելով՝ մէկէն 50 հազար օսմանեան դահեկան հրամայեց տալու արքունի գանձէն, որով եւ սրբազան առաջնորդը տակաւին Կոստանդնուպօլսէն չելած, գրաւոր հրաման արաւ Պրուսայի ցանձնաժողովոյն որ ամենէն առաջ ազգային ուսումնարանին կառուցումն սկսին: Յետոյ քանի մի

ամիս Պոլիս կենալով, ու հետզհետէ ժողված դրամական նուէրները ցուցակաւ հանդերձ Յանձնաժողովոյն ձեռքը հասուցանելով՝ վերջապէս ինքն ալ դարձաւ Պրուսա, ուր քիչ ժամանակէն այն եռայարկ ուսումնարանին շինութիւնն աւարտուելով՝ հանդիսաւոր կերպով օրհնեց ու *Ս. Գէորգեան ուսումնարան* անուանեց:

Այնուհետեւ սկսաւ առ ժամանակեայ ծածկեալ մեծ եկեղեցին եւս ի հիմանց կառուցանել. բայց շինուածքին նկատմամբ մէկ ընդհանուր հաշիւ անելէն վերջը՝ երբ տեսաւ որ ժողված փողը քիչ պիտի գայ իրենց ձեռնարկութեանը, ժողովրդոց բանուոր մասը գեղեցիկ եւ ազդու խրատիւք աշխատելու հրաւիրեց, ու ինքն ալ նոյն աշխատութեան մէջ անձամբ օրինակ լինելով՝ այնչափ շատցաւ ազգասէր բանուորաց թիւը, որ երկու տարուան մէջ վերջանալիք ու միլիոնաւոր դահեկանաց կարօտ դպրոցաց ու եկեղեցւոյն շինուածքը՝ ութն ամսուան մէջ չորս հարիւր հազար դահեկանով վերջացուց, եւ մեծ ու շքեղ հանդիսով օրհնութեան եւ օծութեան համար սահմանեալ արարողութիւնը կատարեց: — Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի:

Թողունք առ այժմ Պրուսացիներն իրենց բազմարդիւն քրտանց պտուղները վայելելու, եւ դառնամք տեսնեմք թէ ինչ վիճակի մէջ էր այս միջոցին՝ սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Հայաստանեայցս Լուսաւորչի երկնահաստատ նուիրական Աթոռը:

Մատթէոս Ա. Կ.-Պոլսեցի կաթողիկոսը, որ Ներսէս Ե-ի մահուանէն յետոյ 1858-ին մայիսի 20-ին Լուսաւորչայ Աթոռակալ ընտրուեցաւ, սոյն միջոցին, այսինքը 1865 թուականի օգոստոսի 22-ին վախճանելով, Աթոռը մէկ ամբողջ տարի այրիացած՝ սեւաթոյր քողով ծածկուած մնաց, մինչեւ որ 1866-ին սեպտեմբերի 17-ին Ս. Էջմիածնի Մայր վանքին մէջ գումարուած ազգային ընդհանուր ժողովոյն քուէարկութեամբը, Պրուսայի առաջնորդ Ամենապատիւ Գէորգ արքեպիսկոպոսը Ընդհանրական Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրուելով՝ Աթոռն իւր առաջին պայծառութեանը փոխեցաւ:

Նոր Կաթողիկոսին ընտրութիւնը՝ երբ ըստ Սահմանադրութեան Հայաստանեայցս Եկեղեցւոյ ի Ռուսաստան, Ռուսաց Օգոստափառ Կայսեր հաճութեամբը վաւերացաւ, 1867-ին յունուարի 15-ին Պոլսոյ ազգայնոց կողմանէ Պրուսա եկած հրաւիրակներուն ուղեկցութեամբը՝ նորընտիր կաթողիկոսն իւր 22 տարի հովուած ժողովուրդը կրկին եւ կրկին օրհնելէն ու նոցա ապագայ բարօրութեանց մէջ նոր յոյսեր տալէն յետոյ՝ մեկնեցաւ Պրուսայէն, եւ Պոլսոյ Ռուսաց դեսպանատան *Թարման* կոչուած շոգենաւովը՝ նոյն ամսոյ 16-ին Տաճկաստանի մայրաքաղաքը հասաւ, ուր Վեմամիայլ Իգնաթիեվ դեսպանին ներկայանալուն պէս՝ իսկոյն Ռուսաց Օգոստափառ Կայսեր կողմանէ վերարին ճակատը կրելու ականակուռ եւ ծանրագնի խաչն ընդունեցաւ:

Էջմիածնի սրբազումար Սիւնհոդոսն ալ նորընտիր Կաթողիկոսի հաստատութեան շրջաբերականը յուղարկելով, յունուարի 15-ին ամեն տեղ սկսան պատարագին մէջ Նոր Կաթողիկոսին անունը յիշել. բայց ամենէն աւելի փառաւոր հանդիսով յիշատակութեան սկսիլը Թիֆլիզու մէջ եղաւ՝ հետագայ կերպիւ.

Մակար արքեպիսկոպոսը, որ մինչեւ ցայժմ Առաջնորդ է Վրաստանի Հայոց, Ս. Էջմիածնայ Սիւնհոդոսի շրջաբերական հրամանն առնելուն պէս՝ հայ լրագրաց միջոցաւ յունուարի 15-ին, որ կիրակի օր էր, նորընտիր կաթողիկոսի հաստատութեան պատճառաւ զժողովուրդը վանքի եկեղեցւոյն մէջ պատարագին ներկայ լինել հրաւիրեց. եւ իւր առ ի սրտէ ուրախակցութիւնը յայտնելուն նշան, նախ՝ սուրբ պատարագն անձամբ մատոյց եւ ապա մէկ պարզ ատենախօսութիւն արաւ, յորում թէ նորընտիր Կաթողիկոսի համառօտ պատմութիւնն անելով՝ նորա բազմակողմանի արժանաւորութիւնները բացատրեց, եւ թէ միանգամայն ժողովրդոցը ապագայ յոյսեր տալով՝ քաջալերեց զիրենք:

Պատարագէն յետոյ Սրբազան ժամարարը Թիֆլիզու Հայոց պատուաւոր անդամներն ու Ռուսաց արքեպիսկոպոսը կերակուրի հրաւիրեց, ուր Օգոստափառ Կայսեր եւ մեր նորընտիր Հայրապետի, եւս եւ ներկայ գտնուող ռուս արքեպիսկոպոսին կենացը համար վայելուչ բարեմաղթութիւններ անելով՝ Ս. Էջմիածնի միաբաններուն հետ սրտով ուրախակից եղաւ:

Այս յայտնի է որ Ս. Էջմիածնի Սիւնհոդոսին կարգադրութեամբը՝ նորընտիր Կաթողիկոսին Ռուսաստանէն հրաւիրակներ գնացին յունուարի 29-ին. Սիւնհոդոսի կողմէն Զալալեան Սարգիս արքեպիսկոպոսը, իսկ Ռուսաց Կառավարութեան կողմէն *Զինովիև* զօրագլուխը, որք փետրուարի սկիզբները Կաստանդնուպոլիս հասնելով՝ Վեհափառ Հայրապետին ընտրութիւնը շնորհաւորցուցին ի դիմաց Ռուսաստանի Հայոց եւ Տէրութեան:

Այնուհետեւ Գէորգ Կաթողիկոսը ճանապարհի պատրաստութիւն տեսնելով՝ Տաճկաց քանի մի նախարարներուն, այսինքն մեծ եպարքոսին ու արտաքին գործոց պաշտօնէին այցելութիւններ արաւ եւ ընդունեցաւ, եւ ապա մարտ ամսուն սկիզբները՝ Պէշիքթաշի պալատին մէջ վերջին տեսութեան առթիւ Տաճկաց Ապտիւլ-Ազիզ սուլթանին ներկայացաւ, որով եւ Մէճիտիէյի առաջին կարգի շքանշանն ընդունեցաւ:

Մարտի վերջերը Կոստանդնուպոլսոյ ազգայնոց փառաւոր ուղեկցութեամբը հրաւիրակաց հետ մէկտեղ Տաճկաց մայրաքաղաքէն մեկնեցաւ եւ 31-ին Փոթի հասաւ, ուսկից ալ ապրիլի 6-ին Մցխէթա, որ է Վրաց լուսաւորչի սրբուհւոյն Նունեայ քարոզութեան քաղաքը, եւ յորում Հայազգի իշխանները մեծածախ ընթրիք պատրաստած էին:

Միւս օրը՝ ապրիլի 7-ին վայելուչ փառքով ու պատուով Թիֆլիզուն մօտեցաւ Վեհափառ Կաթողիկոսը, ուր քաղաքացի Հայերն ու օտարազգիները *Վերա* կո-

չուած քաղաքին մուտքէն սկսեալ մինչեւ Վանքի եկեղեցին (որ երկու *վերստ*էն կամ 1000 ձողաչափէն աւելի տեղ է) անհամար բազմութեամբ բոլոր ճանապարհը բռնած էին: Կովկասու Փոխարքայ Վսեմափառ եւ Մեծ Իշխան Միքայէլ Նիկոլայեվիչն ալ իւր սեպհական կառքը յուղարկել էր նորընտիր Կաթողիկոսն ընդունելու համար:

Ճիշդ 12 էր ժամը, երբ այն ահագին բազմութեան հետ մէկտեղ Փոխարքայի պալատին առջեւէն անցնելով՝ փառաւոր հանդիսով Աղեքսանդրեան հրապարակը մտաւ Վեհափառ Կաթողիկոսը: Այստեղ Թիֆլիզու առաջնորդ Մակար արքեպիսկոպոսը իւր բոլոր եկեղեցականաց հետ զգեստաւորուած ու մեծ թափօր կազմած՝ նորին վեհափառութեանը կսպասէր, որ կառքէն իջնելով եւ ձեռքը խաչ ու գաւազան առնելով՝ վարդագոյն ամպհովանւոյ տակ կանգնեցաւ, զոր քաղաքին պատուաւոր իշխաններէն չորս հոգի վերուցած էին. զկնի որոյ թափօրաւորները 25 եկեղեցեաց զանգակնահարութեամբը յառաջ շարժելով՝ Վանքի մայր եկեղեցին գնացին:

Ճանապարհին նորընտիր Հայրապետը իւր աջ ու ծախ կողմը անդադար խաչակնքելով օրհնութիւն կուտար ժողովրդոց: Երկու աւագ սարկաւագունք կաթողիկոսական քօղը կտանէին առջեւէն, երկու բուրվառակիրք անընդհատ խունկ կծխէին եւ 100-էն աւելի քահանայք ու դպիրք ներդաշնակ ձայնով «Հրաշափառ Աստուած» իմաստալից շարականը կերգէին,

թող պատկերակիրները, խաչվառներ տանողները ու մոմապահները: Կէս ժամէն յետոյ Վանքի եկեղեցին հասան, յորում «Ուրախ լեր սուրբ եկեղեցի» գեղեցկահիւս շարականէն ու մաղթանքէն վերջը, երբ Սրբազան հայրապետը Կաթողիկոսական փառաւոր Աթոռին վերայ բազմեցաւ, ժողովրդոց կողմանէ Մակար արքեպիսկոպոսը վայելուչ կերպով Կաթողիկոսի գալուստը շնորհաւորեց, եւ Վեհափառ Հայրապետն զժողովուրդն ողջունելէն ու օրհնելէն յետոյ հրապարակաւ յայտնեց իւր շնորհակալութիւնը թէ ամեն տեղի Հայերուն՝ իրենց որդիական սէրը յայտնելուն համար, եւ թէ Ռուսաց Կայսեր, որ մեր ազգի սիրոյն համար այնչափ պատիւ արած էր իրեն:

Եկեղեցիէն ելնելէն յետոյ Թիֆլիզու առաջնորդարանին դրան առաջեւը մեծապատիւ Բաստամեանց բժիշկը մէկ գեղեցիկ ճառ կարդաց, յետ որոյ նորընտիր Կաթողիկոսը դարձեալ յայտնելով իւր շնորհակալութիւնը եւ կրկին կրկին զժողովուրդն օրհնելով առաջնորդարան մտաւ, յորում իւր գալուստը շնորհաւորցուցին Թիֆլիզու հայազգի եւ օտար իշխանաց շատերը:

Այս երկար ճանապարհորդութենէն վերջը՝ մէկ օր հանգստութիւն առնելով, ապրիլի 9-ին, որ Ծաղկազարդի կիրակին էր, նորընտիր Կաթողիկոսը կէսօրուան ժամը 1-ին իւր առաջին այցելութիւնն արաւ Կովկասու Փոխարքային, հետն առնելով Սարգիս եւ Մակար արքեպիսկոպոսունքը, Կոստանդնուպօլսոյ Ազ-

գային Վարչութեան եւ համայն Տաճկաստանի մէջ բնակող Հայոց կողմանէ ուղեկից եղող Սէթեան *Յովհաննէս* աղան, Գալֆայեան *Խորէն* եւ Երուսաղեմի պատրիարքի փոխանորդ *Սիմէոն* վարդապետները, (այժմ եպիսկոպոսք) այլ եւ Մեծապատիւ Մուրատեան *Մաղաք* աղան, Նեվրուզեան *Յաքեթիկ* էֆէնտին եւ ուրիշ քանի մի պաշտօնատեարք, որով Վսեմափառ Կայսրեղբայր եւ Մեծ Իշխան Միքայէլ Նիկոլայեվիչը վայելուչ պատուով զիրենք ընդունելէն վերջը, Կայսեր յուղարկած ոսկեգիր Հրովարտակը տուաւ Վեհափառ Կաթողիկոսին, հետը մէկտեղ Ս. Աղեքսանդրի նեւացւոյ ասպետութեան առաջին կարգի նշանները:

Ահա այն ոսկեգիր Հրովարտակին պատճէնն ու նորա հայերէն թարգմանութիւնը.

БОЖІЕЮ СПОСПѢШЕСТВУЮЩЕЮ МИЛОСТІЮ

МЫ АЛЕКСАНДРЪ ВТОРЫЙ,

ИМПЕРАТОРЪ И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССІЙСКІЙ,

Московскій, Кіевскій, Владимірскій, Новгородскій; Царь Казанскій, Царь Астраханскій, Царь Польскій, Царь Сибирскій, Царь Херсониса-Таврическаго, Царь Грузинскій; Государь Псковскій и Великій Князь Смоленскій, Литовскій, Волынскій, Подольскій и Финляндскій; Князь Эстляндскій, Лифляндскій, Курляндскій и Семигальскій, Самогитскій, Бѣлостокскій, Корельскій, Тверскій, Югорскій, Пермскій, Вятскій, Болгарскій и иныхъ; Государь и Великій Князь Новагорода низовскія земли, Черни-

говскій, Рязанскій, Полотскій, Ростовскій, Ярославскій, Бѣлозерскій, Удорскій, Обдорскій, Кондійскій, Витебскій, Мстиславскій, и всея сѣверныя страни Повелитель; и Государь Иверскія, Карталинскія и Кабардинскія земли и Области Арменскія, Черкасскихъ и Горскихъ князей и иныхъ Наслѣдный Государь и Обладатель; Наслѣдникъ Норвежскій, Герцогъ Шлезвигъ-Галстинскій, Стормарнскій, Дитмарсенскій и Ольденбургскій,

и прочая, и прочая, и прочая.

Да будетъ извѣстно всему Армянскому народу, что внявъ единодушному желанію его, торжественно изъявленному въ Эчміадзинѣ въ 17 день Сентября сего 1866 года, Мы утверждаемъ бывшаго Константинопольскаго Патріарха, Брусскаго Архіепископа Кеворка въ санѣ Патріарха Эчміадзинскаго и Католикоса всѣхъ Армянъ, и да благословитъ Всевышній Верховнаго Патріарха на великое Господу служеніе ко благу и спасенію всего любезнаго Намъ Гайканскаго народа.

Дана въ престольномъ Нашемъ градѣ Св. Петра, въ лѣто отъ Рождества Христова 1866, Ноября въ 23 день, Царствованія же Нашего въ двѣнадцатое.

На подлинной Собственною Его Императорскаго Величества рукою подписано:

„АЛЕКСАНДРЪ“.

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՄԵՆԱՀԱՍ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲԸ

ՄԵԾ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԿԱՅՍՐ ԵՒ ԻՆՔՆԱԿԱԼ ԱՄԵՆԱՅՆ ՌՈՒՍԱՅ,

Մոսկուայի, Կիեվու, Վլադիմիրու, Նովգորոդի. ԱՐՔԱՅ Ղազանու, ԱՐՔԱՅ Աժտէրխանի, ԱՐՔԱՅ Լեհյաց, ԱՐՔԱՅ Սիբերիոյ, ԱՐՔԱՅ Տաւրիկեան Բերսոնի, ԱՐՔԱՅ Վրաց. ԹԱՒԱՒՈՐ Պսկովի եւ ՄԵԾ ԻՇԽԱՆ Սմոլենսկի, Լիտվայի, Վոլինսկի, Պոդոլսկի եւ Ֆինլեանդիոյ. ԻՇԽԱՆ Էսթլանդիոյ, Լիֆլեանդիոյ, Կուրլեանդիոյ եւ Սեմիգալիոյ, Սամոգիթսկի, Բելոստոկի, Կորէլսկի, Տվերի, Եուգորսկի, Պերմի, Վեատսկի, Բուլղարիոյ եւ այլոց. ԹԱԳԱՒՈՐ եւ ՄԵԾ ԻՇԽԱՆ Նովագորոդի ստորին երկրի, Չեռնիգովի, Ռեազանի, Պոլոցկի, Ռոստովի, Եարոսլաւի, Բելոզերսկի, Ուդորսկի, Օբդորսկի, Կոնդիացւոց, Վիտեբսկի, Մստիսլաւի եւ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ Յամօրէն Յիւսիսային կողման. եւ ԹԱԳԱՒՈՐ Իբերիոյ, Քարթալինիոյ եւ Քաբարդինեան երկրին եւ Հայկական Նահանգին. ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐ եւ ՏԻՐԱՊԵՏ Իշխանացն Չերքէզաց եւ Լեռնականաց եւ այլոց. ԺԱՌԱՆԳ Նորվեգիոյ, ԴՈՒՔՍ Շլէզվիգ-Գոլստինիոյ, Ստորմարնիոյ, Դիտմարսենի եւ Օլդենբուրգի,

եւ այլոց, եւ այլոց, եւ այլոց.

Յայտնի լինի բոլոր Հայոց ազգին, որ Էջմիածնի մէջ սեպտեմբերի 17-ին սոյն 1866 թուականին՝ նորա հանդիսաւոր կերպով ցուցուցած միաբանական ցանկութեանը միս դնելով, ՄԵԾ՝ Կոստանդնուպօլսոյ Հայոց Պատրիարք եղած՝ Պրուսայի առաջնորդ Գէորգ արքեպիսկոպոսը՝ Էջմիածնի Պատրիարք եւ ամենայն Հայոց Կաթողիկոս կհաստատեմք: Ամենաբարձրեալ Աստուածը՝ Մեր սիրած բոլոր Հայերու օգտին ու

փրկութեանը համար՝ թող օրհնէ այս Ծայրագոյն Պատրիարքն իւր աստուածային գերագոյն պաշտօնատարութեանը մէջ:

Գրեցաւ Մեր արքոյն Պետրոսի աթոռանիստ քաղաքին մէջ՝ Քրիստոսի Ծննդեան 1866 թուականին նոյեմբերի 23-երորդ օրը, եւ Մեր Թագաւորութեան տասներկուերորդ տարին:

Բնագրին մէջը Օգոստափառ Կայսեր ձեռքն ստորագրուած է.

Տ. Կ.

„ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ“:

Երրորդ օրը Վսեմափառ Փոխարքայն այցելութեան ելաւ նորընտիր Կաթողիկոսին, եւ հանդիսաւոր կերպով ընդունուելէն ու մեծարուելէն յետոյ՝ Վանքի մայր եկեղեցին հրաւիրուեցաւ, ուր Վեհ. Կաթողիկոսը քանի մի գոհացողական մաղթանք ասելով՝ նորա կրկին եւ կրկին շնորհակալութիւններն ընդունեցաւ:

Ապրիլի 16-ին Քրիստոսի Տեառն մերոյ հրաշափառ Յարութեան Զատկի կիրակին հանդիպելով՝ Վեհափառ Կաթողիկոսն ինքնին հաճեցաւ մատուցանել անմահ պատարագը, որով անթիւ բազմութիւն ժողովրդոց լցուելով եկեղեցին՝ ըստ աւուրն պատշաճի մէկ խորհրդաւոր քարոզ ասաց:

Քանի մի օրէն մեծածախ կոչունք եղաւ Փոխարքային պալատը՝ ի պատիւ Վեհափառ Կաթողիկոսին,

ուր գրեթէ Թիֆլիզու բոլոր մեծամեծները հրաւիրուած էին: Կերակուրի ժամանակ զինուորական նուագարաններով գեղեցիկ երաժշտութիւն եղաւ, եւ բաժակները խմուեցան ի կենդանութիւն Օգոստափառ Կայսեր, Վսեմափառ Փոխարքային Կովկասու եւ Վեհափառ Կաթողիկոսին ամենայն Հայոց:

Ապրիլի 24-ին բարեհաճեցաւ Վեհափառ Կաթողիկոսն այցելութեան ելանել Հայոց եկեղեցիներուն ու նոցա ժողովրդական դպրոցներուն, ինչպէս նաեւ Բեթղեհեմի եւ Զրկինեանց եկեղեցիներուն մօտ եղած օրիորդաց դպրոցներուն: Միւս օրը գնաց Ներսիսեան Ազգային Ուսումնարանը, յորում Մանդինեանց աւագ քահանայն մէկ ճառ ասաց: Նոյն ամսոյ 26-ին Թիֆլիզու օրիորդաց առաջին կարգի ուսումնարանը գնաց, ուր հանդիսաւոր կերպով ընդունուելէն վերջը՝ պատմութեան ուսուցիչ պարոն Ստեփանէն եւս մէկ ճառ կարդաց օրիորդաց կողմանէ (¹): Եւ այսպէս ամենայն օր մէկ մէկ ուսումնարան երթալով ու նոցա աշակերտաց եւ աշակերտուհեաց ուսմանը տեղեկանալով, ամեն տեղ եւս հայրական համակրութեամբ յորդորեց ու խրատեց, որ *իւրեանց մայրենի լեզուն ու կրօնը ամենայն ուժովնիք նախապաս համարելով՝ Հայոց Ազգիս արժանաւոր անդամներ լինելու պատրաստուին:*

(¹) Այս ճառերը՝ տեղւոյս անձկութեանը նայելով՝ աւելորդ համարեցինք մէջ բերել, պարտաւորուելով ասել՝ որ սոցա ամենուն գլխաւոր իմաստը գրեթէ մէկմէկու նման է, որ է իրաւացի յոյս եւ մեծամեծ բարեաց ակնկալութիւն ի մասին ուսումնական յառաջադիմութեան եւ բարոյական դաստիարակութեան Ազգիս:

Մայիսի 4-ին որոշեց Վեհափառ Կաթողիկոսը Թիֆլիզէն դէպ ի Ս. Էջմիածին երթալու: Ճանապարհորդութեան պատրաստութիւնը լսելուն պէս՝ Թիֆլիզու արհեստապետները իրենց բոլոր արհեստակիցներուն հրաման արին խանութները փակելու, որով քառորդ ժամի մէջ վանքի եկեղեցիէն սկսեալ մինչեւ քաղաքէն դուրս մէկ ժամուան տեղ անհամար բազմութեամբ լցուեցաւ: Կէսօրուան ժամը 2-ն էր երբ Վեհափառ Կաթողիկոսը կառք նստելով սկսաւ յառաջ երթալ: Սոյն միջոցին սքանչելի տեսարան կձեւացրնէին փողոցներուն աջ ու ձախ կողմերը շարուած ժողովուրդքը, որք հայրապետական կառքին անցած ժամանակը գտակները հանելով՝ երեսները կխաչակնքէին հաւատով ու նորընտիր Կաթողիկոսին օրհնութիւնը կառնէին:

Օրթաճալա կոչուած քաղաքի ելքին վերայ Թիֆլիզցիք կերակուր պատրաստելով՝ Վեհափառ ճանապարհորդը իւր մասնակցութեամբն ու օրհնութեամբը մեծարեց զիրենք. եւ ապա յառաջ երթալով՝ 6 օրուան մէջ Երեւան հասաւ: Երկու օր եւս այն տեղ կենալով՝ Հայոց դպրոցներն աչքէ անցուց. եւ վերջապէս Մայիսի 12-ին Ս. Էջմիածին գնաց, ուր մեծ ու շքեղ հանդիսով ընդառաջ ելին զգեստաւորուած վանքին բոլոր միաբանները, եւ հոգեւոր երգերով ու զանգակաց հնչմամբ սիրալիր ընդունելութիւն արին այն նորընտիր Հայրապետին, որ 19 տարի առաջ նոյն տուրբ տաճարին մէջ եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնն ընդունած էր բարեյիշատակ Ներսէս Կաթողիկոսէն:

Տասն օրէն վերջը, այսինքն Մայիսի 21-ին կատարուեցաւ Վեհափառ Հայրապետին Կաթողիկոս օծուելուն փառաւոր հանդէսը՝ ի ներկայութեան պատուարժան Պատգամաւորաց ամենայն Հայաբնակ կողմանց եւ անթիւ բազմութեան ժողովրդոց, որոյ առթիւ կարդացուած ճառերէն ի զատ՝ հեռաւոր տեղերէ այլ եւ այլ ուղերձներ ընդունեցաւ նա, յորոց մէկն ալ Խալիբեան Ուսումնարանիս հայկաբանութեան ուսուցիչ Պ. Մկրտիչ Պալեանի գրածն էր, այսպէս.

Ի ՍՈՒՐԲ ՕԾՈՒՄՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԸՆՏԻՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

ՏԵԱՌՆ ԳԷՈՐԳԱՅ

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՈՒՂԵՐՁ.

Հրաւէր են ձեզ, Աքանազեան տան, ձայն տուք,
Հրաւէր հասին ձեզ Հայրենեաց սուրբ ափունք.
Ճակատ ի վեր պայծառ տարէք լուսալիր,
Զարթիր, զարթիր, Դըշխայդ Հայոց մայր երկիր։
Մըշտապալար բարձունք զարդու ծաղկեցէք.
Ըզվաղեմի փառս ըզդիմօք ձեր արկէք.
Ի խընկաբեր դարաստանաց Ադինայ
Առցեն ծաւալ սոդոխք կենաց մըշտակայ,
Երկնապարգեւ սիւք օրհնութեան անըսպառ
Ի շիրիմս հարց ի մեզ հանգիր թեւապար.

Զի բարձան ցաւք, ընդ մէջ հերձաւ սեւաթոյր
Քօղ՝ որ պատէր ըզԳրիգորի սուրբ զԱթոռ.
Եւ Ծագեցաւ անդ ՀԱՅՐԱՊԵՏ մեզ Ալփի
Որ զՕծելոց Տեառըն ունի ըզտեղի,
Ըզհաւատոցըն ջահ անշէջ ի ձեռին,
Իմաստութեան ուղիք ի սըրտէ ծաւալին։
Ճանչք հատան Տեառն Օծելոյն ի փառաց,
Ասքանազեանք, ձեզ՝ որք յոլորտս աշխարհաց,
Ըզցուց բարձեալ ի Հայս ելէք, տուք հորդան,
Ծաւալեցէք ըզխանդս վէհին յանդիման.
ԸզԲարձրելոյն տեսէք զՕծեալն հոգեհուր
Եւ պատգամաց սըրբոց կացէք Տեառն ի լուր.
«Ընտրեալըդ դու, հօային իմոյ սիրելւոյ,
«Սուրբ Պաշտօնեայ ինձ արժանի միայնոյ.
«Ոգի շնորհաց իմոց ի քեզ զօրութեանց,
«Անդոյր ըզհօան իմ հանգուսցես ի վըշտաց։
«Ցուպ՝ զոր երբեմն ազգք եւ ազինըք տեսին,
«Ըզծովն ընդ մէջ անջըրպետէր սուրբ ազին,
«Որ մարտ դընէր ընդ Ամալէկ յաղթական,
«Մի՛ եւս ի քեզ արդ միւսանգամ տեսցեն զայն.
«Այլ շընորհաց փառաց իմոց աքանչելեաց
«Ցուպ իմաստից նորոց տեսցեն օրինաց»։—
Իսկ ահաւոր ընդ այս պատգամ Բարձրելոյն,
Ծափ ըզծափի զարթունք հարին սուրբք ողջոյն,
Ծագաց ի ծագս հըռչակեցաւ Տեառըն բան,
Ոլորտք զդողի ընդ նոյն բարբառըն հարան.
«Քեզ՝ ընդ ՊԱՐԳԵԻԴ, Տէր, գոհութիւն անվախճան»։

Այո՛, Տէր, տուած Պարգեւիդ համար՝ «գոհութիւն անվախճան», վասն զի այս ընտիր Պարգեւդ է որ իւր ազգային բազմատեսակ գործոց մէջ ունեցած փորձ բնաւորութեամբն ու կիրթ ախորժակովը Հայաստանի որդւոցս գլխաւոր կարօտութիւնները տեսնելով՝ իւր մեծաշուք Օծութենէն անմիջապէս ետքն սկսաւ եկեղեցական ուսումնարանաց եւ ժողովրդական երկսեռ դպրոցաց համար հեռատես կանոններ դնել, բարեբարոյ դատիարակներ կարգել ու մեր Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյն վարդապետութեանը համաձայն՝ պէտք եղած գրքերն ունենալու համար Ս. Էջմիածնի Ուսումնական Յանձնաժողովը կազմել, Էջմիածնի Տպարանը բարեկարգել եւ նորանոր գրատպութեանց վերայ փոյթ ու խնամք ունենալ, ԱՐԱՐԱՏ անունով ամսագիրը առաջին անգամ Էջմիածնի մէջ հրատարակուելուն վերայ իւր խորին մտադրութիւնը դարձընել, իւր օծման տարեդարձին օրը Ս. Աթոռոյն Ուսումնարանին հիմնարկութիւնն անել հանդիսապէս, Ս. Էջմիածնի հոյակապ Տաճարին մէկ մասը վերանորոգել, եւ այլն, եւ այլն, որոց ամեն մէկուն ընդարձակ պատմութիւնը հատորներու կկարօտի:

Սակայն հարկ է խոստովանել, որ մեր այսպէս համառօտաբար յիշելուն գլխաւոր պատճառները սոքա են, որ նախ՝ մեր ուզածին չափ ստոյգ տեղեկութիւններ չունեցանք այն ազգային գործոց որպիսութեանցը վերայ, եւ երկրորդ՝ ի նոցանէ շատերը տակաւին նոր սկսուելով՝ կերպով մի անպատեհ էր դեռ ծաղիկը

չտեսած՝ պտուղներուն վերայ խօսիլը: Ուստի մեր համառօտագրութիւնը այստեղս կնքելով եւ սրա շարայարութիւնը՝ որ է ապագային ճիշդ պատմութիւնը ուրիշ սրատես հայրենասիրացը թողլով, կխնդրեմք յԱստուծոյ որ երկար կեանք շնորհէ այս մեր Բազմարդիւն Հովուապետին, որպէս զի իւր տաք սրտով սկսած ազգօգուտ ձեռնարկութիւնները հետզհետէ յառաջ տանելով զլուխ հասուցանէ ի փառս Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ եւ ի պայծառութիւն պատուական Ազգիս:

Ե. Տ.—Ա.

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Բարի եկար, հազար բարի
Նոր տարի.
Ի՞նչ լուր բերիր Հայկայ որդւոց
Այս տարի:

— Մի սրխալիր. ոչ իմ Հայկակ, նոր չեմ ես,
Կըճանաչեմ Հայկն ու Արամն, Արտաշէս.
Բայց թէ «Հայոց ինչ լուր բերիր» դու կասես,
Ահա պատմեմ որ լսես.
Երբ այս անգամ ոտքըս դըրի Հայաստան
Անդամալոյծ կին մի տեսի անտատան,
Որ իւր սըրտի սատիկ ցաւէն թալկացած՝
Ցուսահատեալ կար ընկած:
Նա այրի էր, խորշոմերես, սեւազգեստ,
Հոգւովը վառ ու նայուածքովը համեստ.
Ճանաչելով՝ կարեկցաբար վերուցի
Ու խըղճալով ասացի.

Մայր Հայաստան, ինչու այդպէս սըխուր ես,
Ինչու հին հին ցաւերըդ միշտ նորոգես.
Մի՞թէ չգիտես որ որդիքըդ ամենուստ
Այժմ եղել են պերճ՝ հարուստ։
Մի՞թէ չգիտես որ քու որդուցըդ՝ տաղեր,
Риголетто, фенелла-ներ, опер-ներ,
Կամ թէ շամպայն, մադերն, օղի, գինիներ
Ժառանգութիւն են եղեր։
Մի՞թէ չգիտես որ Հայուհիքըդ գողարիկ,
Եւրոպական ճոխ հագուստով թափանցիկ
Կամ Ասիոյ կերպասներով գեղեցիկ
Կուզեն լինել նոր Ատոլիկ։
Զարմանք. ինչու ուրեմն այլոց պէս
Քու առաջուան շըքեղութեամբ տիրապէս
Չես զարդարուեր. — ինչ է ցաւըդ անպայման.
Որ չես գըտներ մէկ դարման։

— Ցաւս հարցանես, ճանապարհորդ խընամոտ,
Ցաւըս մէկ չէ՞ որ քեզ պատմեմ համառօտ.
Բայց որպէս զի ուր Հայ որդիքս դուն տեսնես
Նոցա իմ խօսքըս պատմես,
Սա իրենց թէ շատ խընդրեց ձեր մայրը
Զըմոռանալ ձեր հայրենի սուրբ վայրը.
Ցիշել զԱրամ, Տիգրան, Տըրդատն ու Վարդան
Եւ զիս այրիս կիսկենդան։
Ցիշել զայրիս, որ շատ դարերէ հետէ,
Տարի, ամիս, շաբաթ, օր, ժամ եւ րոպէ,
Գերութեան մէջ կապրիմ յուսով որ մի օր
Տեսնեմ զիրենք զօրաւոր։

Ասա իրենց, որ ծուռ աչքով մէկմէկու
Բաւ համարին այսքան ատեն նայելու.
Ժամանակ է սիրով զիրար գըրկելու
Առ մայրն Իւրեանց գառնալու։
Առ մայրն Իւրեանց, որ յորդւոց անհոգութիւն,
Յառաջեայ կեանք, տուտ պարծանքն ու ցընծութիւն
Ապշեալ հայի, — թէ ցերբ պիտի որդիքս հեղ
Մընան մըտօք կարճատես։
Առ մայրն Իւրեանց, որ յետ մահուան իւր Գըլխոյն,
Ի Շաւարշան դաշտ կարմրերանգ սըրբագոյն
Առանձնացեալ, հըսկէ անմռունչ քաջ արանց
Հայ Ազգութեան Պաշտպանաց։
Առ մայրն Իւրեանց, որ առաւօտ երեկոյ,
Ի զարգացումըն Հայրենի Հաւատոյ,
Ի գիտութիւն, ի միութիւն տուրբ սիրոյ
Մաղթէ յերկնից ի վերոյ։
Առ մայրն Իւրեանց, որ վերջապէս որդւոց սիրտ
Գոյն գոյն ծաղկանց նըման, կուզէ խիտ առ խիտ
Ժողվել խնամօք, ուսման ձեռքով միացնել
Ու նոր պըսակ մի հիւսել»։

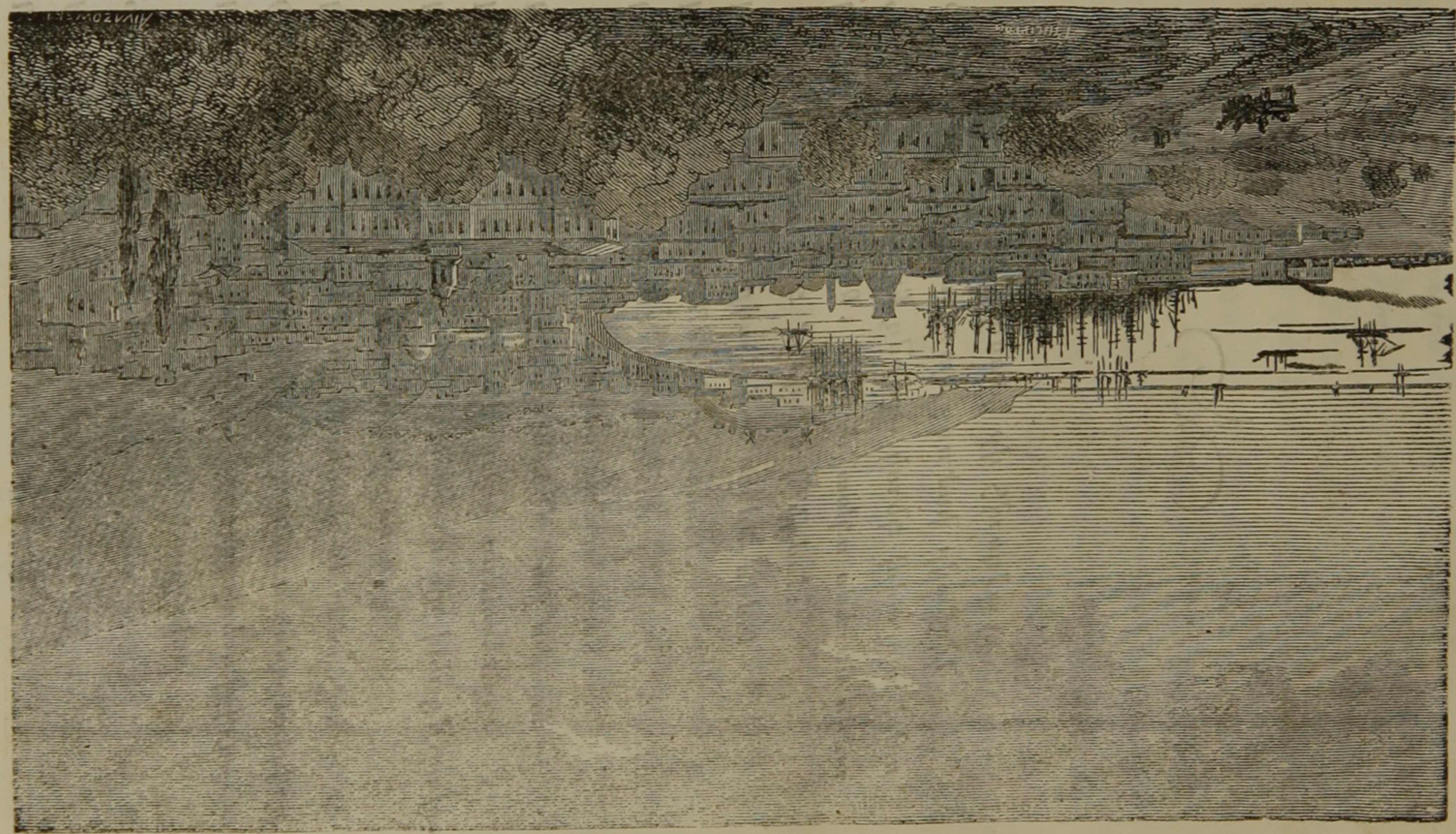

Ցարսկոյ Լ.Բուսուսկոյ յանգրելից փանտիկի (1861)։

ԱՐԱՏՈՅՑ

1870

ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ԵՒ

ԱԶԳԻՍ ՀԱՅՈՑ

ՌՅԺԹ = 1319

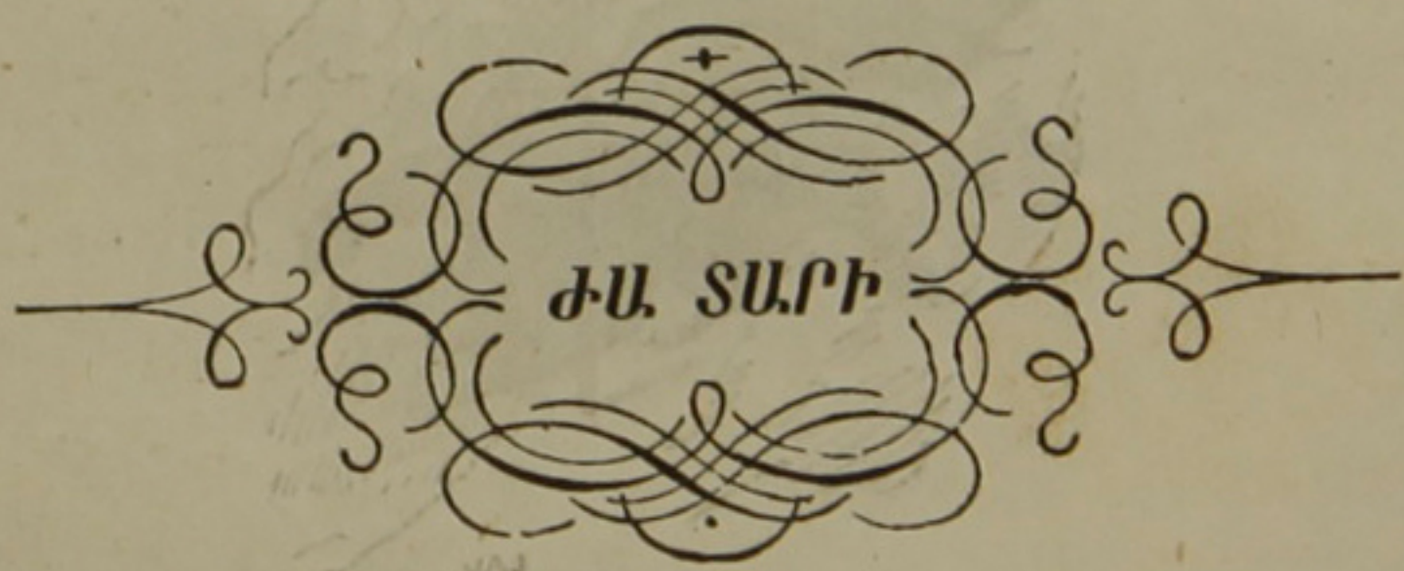

Ի ԹԷՈԴՈՍԻԱ

ի տպարանի Խալիբեան Ուսումնարանի Ազգիս Հայոց

ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ.

Ազ. = Ազարիայի : Լտ. = Լատինացւոց : Հ. = Հին տոմար. Ցուլեանն : Հր. = Հրէից : Յայտմ. = Յայտմաւուրաց տոմար. Յ. = Յունաց : Ն. = Նոր տոմար , Գրիգորեանն : Ռ. = Ռուսաց : Տճ. = Տաճկաց : Տոմ. = Տոմար հայկական : աձ. = Առաջին ձայն : ակ. = Առաջի կողմն : բձ. = Երկրորդ ձայն: բկ. = Աւագ կողմն : գձ. = Երրորդ ձայն : գկ. = Վաղ ձայն : դձ. = Չորրորդ ձայն : դկ. = Վերջ ձայն : Բշ. = Երկուշաբթի : Գշ. = Երեքշաբթի : Դշ. = Չորեքշաբթի : Եշ. = Հինգշաբթի : Ուր. = Ուրբաթ : Շբ. = Շաբաթ: Կիր. = Կիրակի: Հրց. = Հարց: Համ. = Համբարձի : մրգ. = մարգարէին : հյրպ. = հայրապետին : եպս. = եպիսկոպոսին : պհ. = պահոց : մ. պ. = մեծի պահոց : վկ.= վկային կամ վկայից : քհ. = քահանային :

Дозволено Цензурою. С.-Петербургъ, 12 Іюля 1869 г.

Редакторъ—Издатель И. ТЕРЪ-АБРАМІАНЪ.

Ի ԹՈՒԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1870

ԵՒ ԱԶԳԻՍ ՀԱՅՈՑ ՌՅԺԹ = 1319.

Գիր տարուոյն է. . . . . , ... Ն.
Եօթներեակն . . . . . Դ.
Վերադիրն . . . . . Ը.
Իններեւտասներեակն 7
Տանուտերն . . . . . ԿՈՅՍՆ.
Բուն ձայնքն *ա՛ձ*, *բ՛ձ*, *գ՛ձ*, *դ՛ձ* աջակողմեան դասուն են, սկսեալ ի Բուն բարեկենդանէ.

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆՔ ԵՒ ՄԻՋՈՑՔ ՆՈՅԻՆ.

ՕՐ ԾՆՆԴԵԱՆ . . . . . Գշ.
Միջոց ուտիք աւուրք պահօք 27
Առաջաւորաց բարեկենդան, ի Փետրուարի 1
ՕՐ ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻՆ . . . . . Շբ.
Բուն բարեկենդան, ի Փետրուարի 22
ՕՐ ԱՒԵՏՄԱՆ . . . . . Աւագ Երեքշաբթի.
ՋԱՏԻԿ, յԱպրիլի 12
ԵՐԵՒՄԱՆ ԽԱՉ, ի Մայիսի 10
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ, ի Մայիսի 21
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ, ի Մայիսի 31
Բարեկենդան Լուսաւորչի պահոց, ի Յունիսի . . . 21
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ, ի Յունիսի 26
ՎԱՐԴԱՎԱՌ, ի Յուլիսի 19
Միջոց շաբաթք պահօք. 4
ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ, յՕգոստոսի 16
Միջոց շաբաթք պահօք. 4
ԽԱՉՎԵՐԱՑ, ի Սեպտեմբերի 13
Ս. Գեորգայ բարեկենդան, ի Սեպտեմբերի 20
Միջոց ուտիք շաբաթք պահօք 7
ԳԻՒՏ ԽԱՉ, ի Հոկտեմբերի. 25
Յիսնակաց բարեկենդան, ի Նոյեմբերի 15
Ս. Յակոբայ բարեկենդան, ի Դեկտեմբերի 6
Միջոց ուտիք աւուրք պահօք 18
Օր բարեկենդանի Յայտնութեան . . . . . Գշ.

ԸՍՏ ՅՈՒՆԱՑ ԵՒ ԸՍՏ ՌՈՒՍԱՑ.

Շրջանն արեւու (кругъ солнца) 14
Շրջանն լուսնի (кругъ луны) 6
Եօրներեակն (врацѣлѣто). 3
Ընդիկտիոնն (индиктъ) 13
Տարեգիրն (ключевая буква) . . . . . Ф
Վերադիրն (епатка) 12
Ուտեաց աւուրքն (мясоястіе) եօրն շաբաթ եւ չորս օր.
Բուն բարեկենդան (сыропустъ) ի Փետրուարի . . . 22
Կիսապենտեկոստէ (Преполовеніе) ի Մայիսի 6
Համբարձումն (Вознесеніе) ի Մայիսի 21
Պենտեկոստէ (Пятидесятница) ի Մայիսի 31
Առաքելոց բարեկենդան (Петровъ мясопустъ,—заговѣнье) ի Յունիսի 7
Պահք առաքելոց (Петровъ постъ) երեք շաբաթ.

ԸՍՏ ԼԱՏԻՆԱՑԻՈՑ.

Մարտիրոսագիրն . . . . . Մ
Կիրակագիրն. . . . . Բ
Շրջանն արեւու. 3
Ընդիկտիոնն 13
Վերադիրն 28
Շրջանն լուսնի, որ է Ոսկեթիւն 9
Եօթանասներորդաց կիրակի, ի Փետրուարի . — 13
Օր մոխրոց, ի Մարտի . . . . . — 2
Զատիկ, յԱպրիլի . . . . . — 17
Համբարձումն Քրիստոսի, ի Մայիսի . . . — 26
Հոգեգալուստ, ի Յունիսի . . . . . — 5
Տօն Խորհրդոյ Ս. Հաղորդութեան, ի Յունիսի — 16
Առաջին կիւրակէ Գալստեան, ի Նոյեմբերի . — 27

(Ամսոյ նոր տոմարին.)

ՏԱՐԵՄՈՒՏՔ.

Թուին Հայոց ՌՅԻ (1320) . . . . . յՕգոստոսի 16
Ազարիայի ՄԾԵ (255) . . . . . ի Մարտի 21
Տաճկաց 1287 . . . . . ի Մարտի 21
Հրէից 5631 . . . . . ի Սեպտեմ. 14
Նոր թուականին 1871 . . . . . ի Դեկտեմ. 20

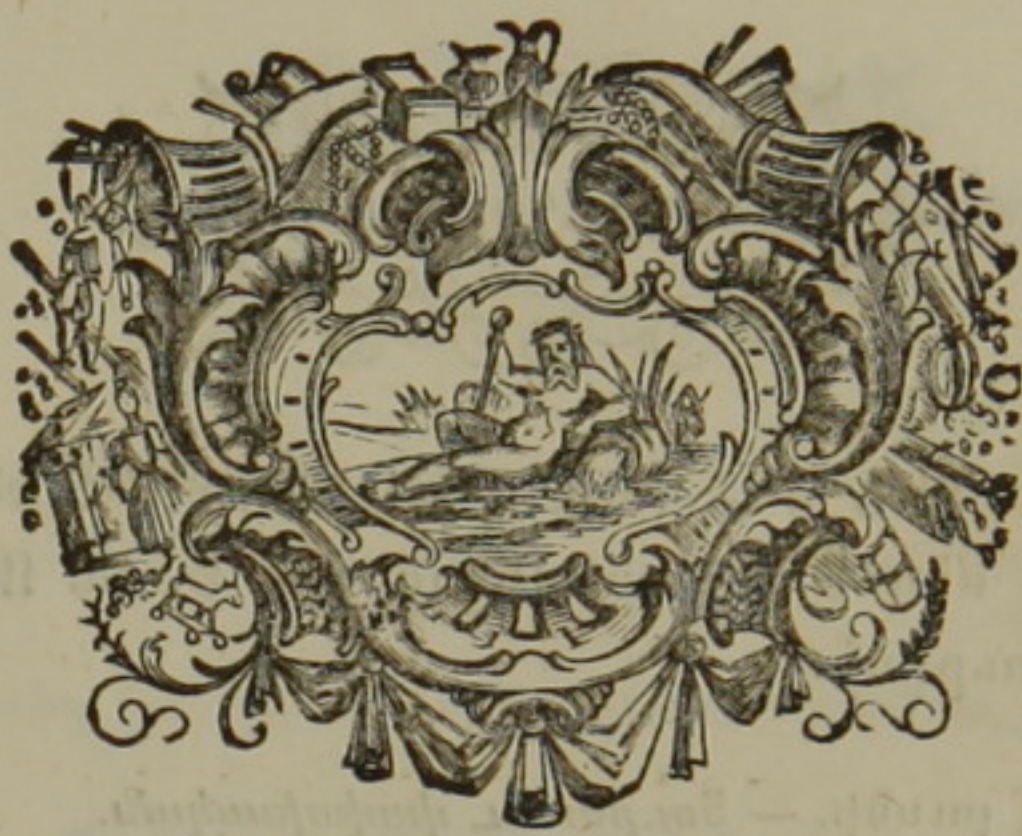

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

(31 օր է, յորոց 4-ը կիրակէ եւ 3-ը տօն.)

13	1 † Եշ. աճ. Գ օր պից. Ծննդեան. ԿԱՂԱՆԴ. եւս Յունաց եւ Ռուսաց, որոց եւ տօն անուան Տեառն եւ յիշատակ Բարսղի հայրապետին. — Ըստ տոմարին մերոյ Քաղոցի 19.—Ըստ Յայսմաւուրաց Քաղոցի 24.—Ըստ Ազարիայի Արամայ 17.—Լատինացւոց Յունուարի 13, Տօն անուան Յիսուսի եւ Վերոնիկայ կուսին. — Տաճկաց *Շէվվալի 11 եւ Գաստրմի 68* — Հրէից *Սեբաթի 11.*	11
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 7, վ. 38. — մտանէ ժ. 4, վ. 41.	
14	2 Ուր ակ. Դ օր պահոց Ծննդեան. — Ռ. Սեղբեատրոսի Հռովմայ հայրապետին. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Ալեքսեայ Ալեքսանդրովիչ (յամին 1850.)	12
15	3 Շբ. բձ. Ե օր պահոց Ծննդեան. Բարսղի հայրապետին եւ եղբօր նորին Գրիգորի նիւսացւոյն, Սեղբեատրոսի Հռովմայ հայրապետին եւ արբայ Եփրեմի խուրին ասորւոյ. — Ռ. Մաղաքիայ մարգարէին.	13
16	4 † Կիր բկ. Զ օր պահոց Ծննդեան. Հարց դձ. „Միածին որդի Աստուծոյ“. Հմբ. բկ. „Կանխեցին“ *գլերջն.* — Ռ. 72 աշակերտացն Քրիստոսի.	14
17	5 Բշ զձ. Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Մկրտութեանն Քրիստոսի. Նաւակատիք յերեկոյին. — Յ. եւ Ռ. Ճրագալոյց Յայտնութեան. — Լտ. Անտոնի անապատականին.	15
	— *Բոլորական խաչարուրն Լուսնի, ըստ մատնէ տեսանելի ի Կոստանդնուպոլիս, որ սկսի ի ժ. 22, ր. 11 եւ տեւէ ցժ. 1, ր. 50.*	

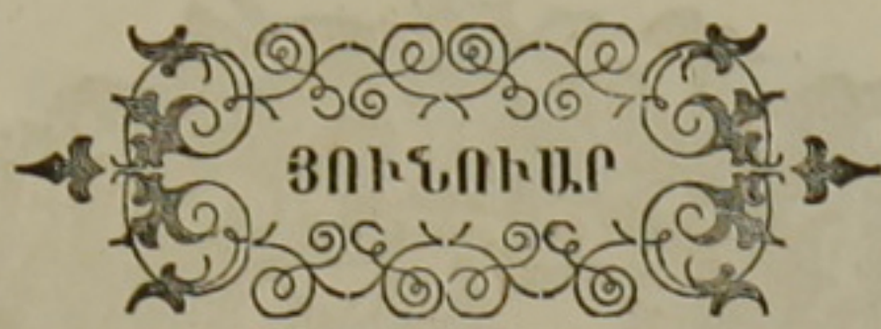

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Ե.		Լ.
18	6 † Գշ. զկ. ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ. Ուտիք է մեզ 8 օր անմիջոց. — Յ. եւ Ռ. Աստուածայայտնութիւն.	16
	☻ Ծնունդ լուսնի. — *Յուրտ եւ փոփոխական.*	
19	7 † Գշ. դձ. Բ օր Ծննդեան եւ Յիշատակ մեռելոց. — Յ. եւ Ռ. Յովհաննու Կարապետին.	17
20	8 Եշ. դկ. Գ օր Ծննդեան.—Ռ. Գէորգեայ եւ Եմելիանոսի.	18
21	9 Ուր. աձ. Դ օր Ծննդեան. — Ռ. Պողիքտոսի վկային.	19
22	10 Շբ. ակ. Ե օր Ծննդեան. — Ռ. Գրիգորի նիւսացւոյն եւ Դոմետիանոսի մելիտացւոյն.	20
23	11 † Կիր. բձ. Զ օր Ծնն.—Ռ. Թէոդոսի կապադովկացւոյն.	21
	☉ Արեգակն ելանէ ժ. 7, վ. 31. — մտանէ ժ. 4, վ. 54.	
24	12 Բշ. բկ. Է օր Ծննդեան. — Ռ. Տատիանեայ կուսին.	22
	☽ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Զիւնաբերը Հողմունք.*	
25	13 Գշ. զձ. Ը օր Ծննդեան եւ Տօն Անուանակոչութեան Տեառն.—Ռ. Երմիղայ եւ Ստրատոնիկեայ.—Տոմ. Արաց.	23
26	14 Դշ. զկ. Պահք. — Ռ. Հարցն նահատակելոց ի Սինա.	24
27	15 Եշ. դձ. Տօն Ծննդեան Յովհաննու Կարապետին. — Ռ. Պօղոսի անապատականին եւ Յովհաննու գրեցւոյն. — Լտ. Յովհաննու Ոսկեբերանին. — Ազ. Ովդան.	25
28	16 Ուր. դկ. Պահք.—Ռ. Լուծումն շղթայից սրբոյն Պետրոսի.	26
29	17 Շբ. աձ. Պետրոսի հայրապետին, Վյասայ եպիսկոպոսին եւ Աբիսողոմայ սարկաւագին. — Ռ. Անտոնի անապատականին. — Տճ. *Ախլորը Էրպայիսի.* Վերջ քառասուն աւուրց առաջնոյ մասին ձմերան.	27
30	18 † Կիր. ակ. Ա., զկնի Ծննդեան. Հրց. դձ. „Ծագումն միածնի“. Հարսանիք. — Ռ. Աթանասի եւ Կիւրղի հայրապետացն Աղեքսանդրիոյ. — Տճ. *Էմմէլի խամսին.* Սկիզբն յիսուն աւուրց երկրորդի մասին ձմերան.	28
31	19 Բշ. բձ. Անտոնի, Տրիփոնի, Պարսամայ եւ Ոնոփրիոսի ճգնաւորացն. — Ռ. Մակարայ եգիպտացւոյն.	29

Ն.		Լ.
	ՅՈՒՆՈՒԱՐ	
1	20 Գշ. բկ. Թեոդոսի թագաւորին եւ մանկանցն Եփեսոսի.— Ռ. Եւթիմոսի ճգնաւորին. — Լտ. ՓԵՏՐՈՒԱՐ.	30
	☸ Ծնունդ լուսնի. — *Կարկտախառն անձրեւք.*	
2	21 Դշ. գձ. Պահք. — Ռ. Մաքսիմոսի խոստովանողին. — Լտ. Տեառնընդառաջ. — Տճ. *Զիւղգատեւ.* — Հր. *Ադար.*	1
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 7, վ. 20. — մտանէ ժ. 5, վ. 7.	
3	22 Եշ. զկ. Կիրակոսի եւ Յուղիտայ, եւ Գորդիոսի, Պողիքտոսի եւ Գրիգորիսի. — Ռ. Տիմոթեոսի եւ Անաստասայ վկայից.	2
4	23 Ուր. դձ. Պահք. — Ռ. Կղեմայ եպիսկոպոսին եւ Ագաթանգեղոսի վկային.	3
5	24 Շբ. դկ. Աթանասի, եւ Կիւրղի, եւ Գրիգորի աստուածաբանին. — Ռ. Եւքսինեայ կուսին.	4
6	25 † Կիր. աձ. Բ, զկնի Ծննդեան. Հրց. զկ. „Այսօր զենաւ“. Հմբ. գձ. „Հրաշալի“ *ցվերջն.* Հարսանիք. — Ռ. Գրիգորի աստուածաբանին.	5
7	26 Բշ. ակ. Վահանայ զողբնացուոյն, Եւգինեայ կուսին, եւ հօր նորա Փիլիպպոսի, եւ մօրն Կղօդեայ, եւ երկուց նեռքինեացն. — Ռ. Բենոփոնի վկային.	6
8	27 Գշ. բձ. Եւգինեոսի, Մակարիոսի, Վաղերիոսի, Կանդիտոսի եւ Ակիւղաայ. — Ռ. Դարձ նշխարաց Յովհ. ոսկեբերանին.	7
9	28 Գշ. բկ. Պահք. — Ռ. Եփրեմի խուրին ասորւոյ.	8
	© Առաջին քառորդ լուսնի. — *Փախոխական.*	
10	29 Եշ. գձ. Անդրիանոսի, եւ կնոջն Անատոլայ. եւ Թեոդորոսի եւ Եւեւթիւրոսի վկայից. — Ռ. Իգնատիոսի աստուածազգեաց հայրապետին.	9
11	30 Ուր զկ. Պահք. — Ռ. Հայրապետացն Բարսղի, Գրիգորի եւ Յովհաննու ոսկեբերանին.	10
12	31 Շբ. դձ. Ս. Սահակայ Պարթեւի հայրապետին մերոյ. — Ռ. Կիւրոսի եւ Յովհաննու վկայից.	11

Ե. Լ.

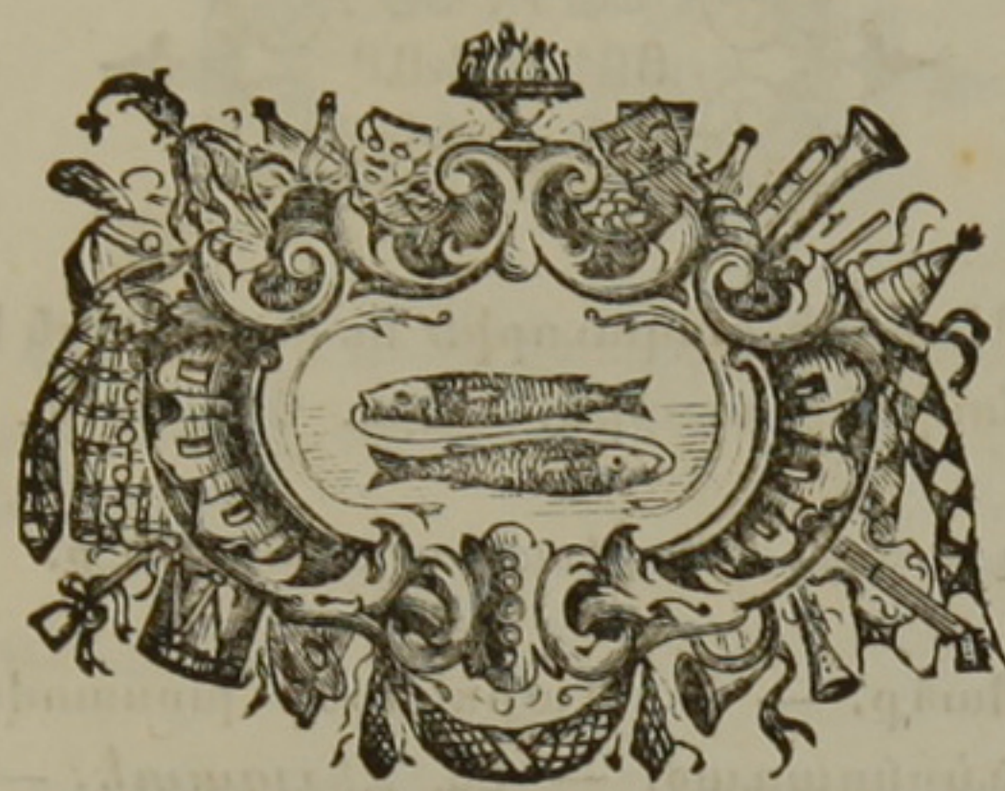

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

(28 օր է, յորոց 4-ը կիրակի եւ 2-ը տօն.)

13	1 † Կիր. դկ. Գ, զկնի Ծննդեան. Հրց. դձ. „Փառաւորելով“. Համբ. բկ. „Զյարութիւն“ *ցմերջն.* Բարեկենդան Առաջաւորաց պահոց. — Ռ. Տրիփոնի վկային. — Լտ. Եօթանասներորդաց կիրակի.	12
	⊙ Աքեղակն ելանէ ժ. 7, վ. 9. — մտանէ ժ. 5, վ. 23.	
14	2 Բշ. աձ. Ա օր պհց. Առաջ. — Ռ. Տեառնընդառաջ. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Նիկոլայի Կոստանդինովիչ (յամին 1850.)	13
15	3 Գշ. ակ. Բ օր պահոց Առաջաւորաց. — Ռ. Սիմէոնի ծերունւոյն եւ Աննայի մարգարէուհւոյն.	14
16	4 Դշ. բձ. Գ օր պահոց Առաջաւորաց. — Ռ. Իսիդորայ եգիպտացւոյն.	15
	☺ Լրումն լուսնի. — *Պարզ եւ ցուրտ.*	
17	5 Եշ. բկ Դ օր պահոց Առաջ. — Ռ. Ազաթեայ կուսին.	16
18	6 Ուր. գձ. Ե օր պահոց Առաջաւորաց. — Ռ. Վուկոդասայ եպիսկոպոսին Զմիւռնիոյ.	17
19	7 Շբ. գկ. Սարգսի զօրավարին, եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ 14 զինաւորացն.—Ռ. Ղուկասու ելլադացւոյն.	18

Հ. Լ.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

20	8 † Կիր. դ. Դ, զկնի Ծննդեան. Հրց. դկ. ,, Անսկիզբն բանդ ". Հմբ. բ. ,, Աքանչելի " եւ ,, Կանխելով ". Հարսանիք. — Ռ. Թեոդորոսի ստրատելատի վկային եւ Զաքարիայ մարգարէին.	19
21	9 Բշ. դկ. Ատովմանց զօրավարաց. — Ռ. Նիկեփորայ վկ.	20
22	10 Գշ. ա. Սուքիասեանց վկ. — Ռ. Ղարալամպոսի քհ.	21
23	11 Դշ. ակ. Պահք. — Ռ. Վլասայ վկային.	22
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 6, վ. 51. — մտանէ ժ. 5, վ. 37.	
24	12 Եշ. բ. Ոսկեանց քահանայից. — Ռ. Մելիտոսի եպիսկոպոսին. — Լտ. Մատաթիայ առաք.—Տոմ. Մեհեկան.	23
	☽ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Բարեխառն.*	
25	13 Ուր. բկ. Պահք. — Ռ. Մարտինիանոսի կեսարացւոյն.	24
26	14 † Շբ. գ. ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ, որ է տօն քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի տաճարն. — Ռ. Օգսենտիոսի անապատականին. — Աղ. Նիրհան.	25
27	15 † Կիր. գկ. Հրց. դկ. ,, Որ յահեղակերպ ". Հարսանիք. — Ռ. Ոնեսիմեայ աշակ. Պոդոսի.	26
28	16 Բշ. դ. Մարկոսի եպիսկոպոսին, Պիոնի քահանային, Կիւրղի եւ Բենիամինի սարկաւագացն, եւ սրբոց վկ. Աբդլմսեհի, Որմզդանայ եւ Սայենի. — Ռ. Պամփիլեայ եւ Պորփիւրի վկայից.	27
1	17 Գշ. դկ Ղեւոնդեանց քահանայից. — Ռ. Թեոդորոսի Տիւռոնի զօրավարին. — Լտ. ՄԱՐՏ.	28
2	18 Դշ ա. Պահք. —Ռ. Լեւոնի պապին.—Լտ Օր մոխրոց.	29
	☽ Ծնունդ լուսնի. — *Ցուրտ եւ անձրեւ.*	
3	19 † Եշ. ակ. Ս. Վարդանանց զօրավարացն մերոց 1036 վկայիցն. Յիշատակ մեռելոց. — Ռ. Արքիպպայ եւ Փիլիմոնի վկայից. — Տն. *Զիւղիիճճէ.* — Օր գահակալութեան Վեհափառ ԻՆՔՆԱԿԱԼԻՆ ամենայն Ռուսաց (յամին 1855.)	1

Ե. Լ.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

4 20 Ուր. բ. Պահք. — Ռ. Լեւոնի եպիսկոպոսին. 2

5 21 Շբ. բկ. Կոստանդնուպօլսոյ սուրբ ժողովոյն 150 հայրապետաց. — Ռ. Տիմոթէոսի վկային. — Տճ. *Ճեմրէի ոաղիսէ պէխաք.* Օր իջանելոյ ջերմութեան արեւուն ի հող. — Հր. *Վէսդար.* 3

⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 6, վ. 34.
— մտանէ ժ. 5, վ. 50.

6 22 † Կիր. դկ. Բուն բարեկենդան. եւս Յ. եւ Ռ., որոց եւ յիշատակ դարձի նշխարաց Եւգինէոսի վկային. 4

7 23 Բշ. աձ. Ա օր մեծի պահոց.—Ռ. Պօղիկարպոսի Զմիւռնիոյ հայրապետին. 5

8 24 Գշ. ակ. Բ օր մեծի պահոց. — Ռ։ Գիւտ գլխոյ Յովհ. Կարապետին. 6

9 25 Դշ. բձ. Գ օր մեծի պահոց. — Ռ. Տարասիոսի եպիսկոպոսին Կոստանդնուպօլսոյ եւ յիշատակ մեռելոց. 7

10 26 Եշ. բկ. Դ օր մեծի պահոց. — Ռ. Պորփիւրի եպիսկ. — Ծնունդ Վսեմափառ Կայսրորդւոյն Թագաժառանգ Մեծի Իշխ. Ալեքսանդրի Ալեքսանդրովիչ (յամին 1845.) 8

☾ Առաջին քառորդ լուսնի. — *Գաղնանաբեր Հողմունք.*

11 27 Ուր. զձ. Ե օր մեծի պահոց. — Ռ. Պրոկոպիոսի խոստովանողին. 9

12 28 Շբ. զկ. Զ օր մեծի պահոց. եւ Թէոդորոսի զօրավարին.— Ռ. Բարսղի խոստովանողին.—Տճ. *Գուրպան պայրամը։* 10

ՄԱՐՏ

(31 օր է, յորոց 5-ը կիրակի.)

13	1 † Կիր. ղձ. Բ, Քառասնորդաց պահց.— Ռ. Եւդոկեայ վկ.	11
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 6, վ. 19. — մտանէ ժ. 5, վ. 00.	
14	2 Բշ. դկ. Ը օր մեծի պահոց. — Ռ. Թեոդոտեայ եպիսկ.	12
15	3 Գշ. աձ. Թ օր մեծի պահոց. — Ռ. Եւտրոպեայ, Կղեոնիկեայ եւ Բասիլիսկոսի.	13
16	4 Դշ. ակ. Ժ օր մեծի պահոց. — Ռ. Գերասիմոսի վկ.	14
17	5 Եշ. բձ. ԺԱ օր մեծի պահոց. — Ռ. Կոնոնոսի վկ.	15
	☺ Լրումն լուսնի. — *Պարզ եւ ցուրտ.*	
18	6 Ուր. բկ. ԺԲ օր մեծի պահոց. — Ռ. Քառասունեւերկուց վկայիցն.	16
19	7 Շբ. գձ. ԺԳ օր մեծի պահոց. եւ Կիւրղի Երուսաղեմի հայրապետին, եւ միւս Կիւրղի, եւ մօրն Աննայի. — Ռ. Բարսղի, Եփրեմայ, Կապիտոնի, Եւգինեոսի, Եթերիոսի եւ այլոց եպիսկոպոսացն Քերսոնի. — Լտ. Յովսեփայ աստուածահօրն.	17
20	8 † Կիր. զկ. Գ, Քառասնորդաց պահց. Անառակին. — Ռ. Թեոփիլակտոսի եպիսկոպոսին Նիկոմիդիոյ.	18
21	9 Բշ. դձ. ԺԵ օր մեծի պահոց. — Ռ. Քառասուն մանկանցն Սեբաստիոյ. — Լտ. Բենեդիկտոսի աբբային.	19

Ե. Լ.

ՄԱՐՏ

22	10 Գշ. ղկ. ԺԶ օր մեծի պահոց—Ռ. Կոտրատիոսեանց վկ.	20
23	11 Դշ. աձ. ԺԷ օր մեծի պահոց. — Ռ. Սոֆրոնիոսի Երուսաղեմայ եպիսկոպոսին.	21
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 6, վ. 1. — մտանէ ժ. 6, վ. 13.	
24	12 Եշ. ակ. ԺԸ օր մեծի պահոց. — Ռ. Թէոփանայ խոստովանողին.	22
	☽ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Յրտագին հողմունք.*	
25	13 Ուր. բձ. ԺԹ օր մեծի պահոց. — Ռ. Փոխադրութիւն նշխարաց Նիկեփորայ պատրիարքին Կոստանդնուպօլսոյ. — Լտ. Աւետումն.	23
36	14 Շբ. բկ. Ի օր մեծի պահոց եւ Յովհաննու Երուսաղեմի հայրապետին, եւ Յովհաննու Օձնեցւոյ հայրապետին մերոյ. եւ սրբոց վարդապետացն Յովհաննու որոտնեցւոյն եւ Գրիգորի տաթեւացւոյն. — Ռ. Բենեդիկտոսի վկային. — Տոմ Արեգ.	24
27	15 † Կիր. գձ. Դ, Քառասնորդաց պահոց. Տնտեսին. — Ռ. Ազապիայ վկային.	25
28	16 Բշ. զկ. ԻԲ օր մեծի պահոց. — Ռ. Սաբինայ եւ Պապայ վկայից. — Աղ Աւելեաց.	26
29	17 Գշ. ղձ. ԻԳ օր մեծի պահոց. — Ռ. Ալեքսիանոսի առն Աստուծոյ.	27
30	18 Դշ ղկ. ԻԴ օր մեծի պահոց. Միջինք. — Ռ. Կիւրղի երուսաղեմացւոյն.	28
31	19 Եշ. աձ. ԻԵ օր մեծի պահոց. — Ռ. Իրիսոնքայ եւ Դարիոսի վկայից.	29
1	20 Ուր. ակ. ԻԶ օր մեծի պահոց. — Ռ. Յովհաննու, Սերգեայ եւ Պատրիկիոսի վկայից. — Լտ. ԱՊՐԻԼ.	30
	☻ Ծնունդ զատկական լուսնի. — *Ամպամած աւուրք.*	
2	21 Շբ. բձ. ԻԷ օր մեծի պահոց. եւ Քառասուն մանկանցն Սեբաստիոյ. — Ռ. Յակովբայ եպիսկոպոսին. — Աղ. Շամս եւ տարեմուտ Մծբ բուսականին, եւ գարնանա-	1

Ե. Լ.

ՄԱՐՏ

մուտ ըստ հին տոմարին. — Տճ. *Մուհարրեմ* եւ տարեմուտ 1287 թուականին. — Հր. *Նիսան*, որ է առաջին ամիս ըստ աստուածաշնչին.

⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 5, վ. 42.
— մտանէ ժ. 6, վ. 26.

3	22 † Կիր. բկ. Ե, Քառասնորդաց պահոց. Դատաւորին. — Ռ. Բարսղի վկային.	2
4	23 Բշ. գձ. Ի֊Թ օր մեծի պահոց. — Ռ. Նիկոնի եւ 199 աշակերտաց նորին.	3
5	24 Գշ. գկ. Լ օր մեծի պահոց. — Ռ. Զաքարիայ մարգարէին եւ Արտեմիոսի եպիսկոպոսին Թեսաղոնիկիոյ.	4
6	25 Դշ. դձ. ԼԱ օր մեծի պահոց. — Ռ. Աւետումն.	5
7	26 Եշ. դկ. ԼԲ օր մեծի պահոց. — Ռ. Իրինիոսի եպիսկ.	6
8	27 Ուր. աձ. ԼԳ օր մեծի պահոց —Ռ. Մատրոնայ կուսին.	7
9	28 Շբ. ակ. ԼԴ օր մեծի պահոց. եւ սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին մուտն ի վիրապն. — Ռ. Նորոյն Իլարիոնի եւ Ստեփանոսի աքանչելագործին.	8

☾ Առաջին քառորդ լուսնի. — *Պարզ եւ ցուրտ.*

10	29 † Կիր. բձ. Զ, Քառասնորդաց պահոց. Գալատեան. — Ռ. Մարկոսի Արեթուսայ եպիսկոպոսին, Կիւրղի սարկաւագին եւ այլոց սրբոց վկայից.	9
11	30 Բշ. բկ. ԼԶ օր մեծի պահոց. — Ռ. Յովհաննու վկային.	10
12	31 Գշ. գձ. ԼԷ օր մեծի պահոց.—Ռ. Հիւպատիոսի եպիսկ.	11

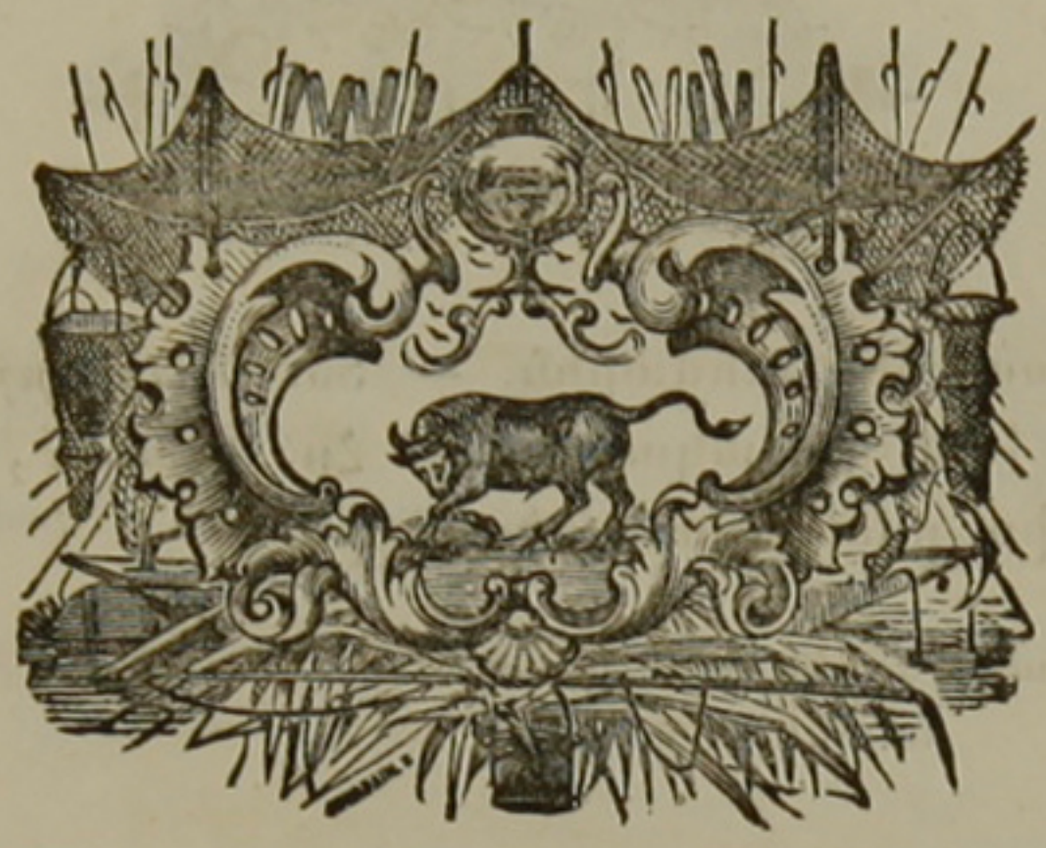

ԱՊՐԻԼ

(30 օր է, յորոց 4-ը կիրակի եւ 5-ը տօն.

13	1 Դշ. զկ. ԼԸ օր մ. պն.—Ռ. Մարիամու եգիպտացւոյն. — Ծնունդ Վսեմափառ. եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Ալեքսանդրի Միխայլովիչ (յամին 1866.)	12
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 5, վ. 21. — մտանէ ժ. 6, վ. 40.	
14	2 Եշ. դձ. ԼԹ օր մ. պնց.—Ռ. Տիտոսի աքանչելագործին.	13
15	3 Ուր. դկ. Խ օր մ. պն.—Ռ. Նիկետայ խոստովանողին.	14
16	4 Շբ. աձ. Յիշատակ յարութեան Ղազարու. — Ռ. Յովսեփայ երգեցողին եւ Գեորգայ վկային. — Յիշատակ ազատութեան Վեհափառ. Ինքնակալին ամենայն Ռ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻ ՆԻԿՈԼԱՅԵՎԻՉ ի մեծ վտանգէ.	15
	☺ Աւագ լրումն լուսնի. — *Փոխոխական.*	
17	5 † Կիր. ակ. ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ. եւս Յ. եւ Ռ., որոց եւ յիշատակ Թեոդուլայ վկային. — Լտ. Զատիկ.	16
18	6 Աւագ երկուշաբթի, բձ. — Ռ. Եւտիքեայ եպիսկոպոսին Կոստանդնուպօլսոյ.	17
19	7 † Աւագ երեքշաբթի, բկ. ԱՒԵՏՈՒՄՆ Ս. Աստուածածնի. եւ յիշտ. տասն կուսանաց.—Ռ. Գեորգայ մելիտեցւոյն.	18

ԱՊՐԻԼ

Ե.		Լ.
20	8 Աւագ չորեքշաբթի, զձ. — Ռ. Իրիդոնի եւ այլոց սրբոց.	19
21	9 † Աւագ հինգշաբթի, զկ. Տօն ամենասուրբ հաղորդութեան եւ յիշատակ ոտնալուային. — Ռ. Եւփսիքիոսի վկ.	20
22	10 † Աւագ ուրբաթ, դձ. Յիշատակ չարչարանաց, խաչելութեան եւ թաղման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. եւս Յ. եւ Ռ.	21
	— Ծնունդ Վսեմ. եւ Կայսերազն Մեծի Իշխ. Վլադիմիրայ Ալեքսանդրովիչ (որդւոյ Կայսեր, յամին 1847.)	
23	11 † Աւագ շաբաթ, դկ. Ճրագալոյց զատկի. Նաւակատիք յերեկոյին. — Ռ. Անտիպասի եպիսկ. — Լտ Ս. Գեորգ.	22
	⊙ Արեգակն եկանէ ժ. 4, վ. 15. — մտանէ ժ. 7, վ. 49.	
24	12 † † † ԱԿ. աձ. ՋԱՏԻԿ. եւս Յ. եւ Ռ. Ուտիք է մեզ մինչ ցՀամբարձումն. իսկ Յ. եւ Ռ. մինչ ցՆոր կիրակի.	23
	☾ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Յուրտ եւ անձրեւ.*	
25	13 † Բշ. ակ. Բ օր զատկի. Յիշատակ մեռելոց. — Ռ. Արտեմոնի վկային. — Լտ. Մարկոսի աւետարանչին. — Տոմ. Անեկան.	24
26	14 † Գշ. բձ. Գ օր զատկի. — Ռ. Մարտինոսի պապին. — Ծնունդ Վսեմափառ. եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Նիկողայոսի Միխայլովիչ (յամին 1859.)	25
27	15 Դշ. բկ. Դ օր զատկի.—Ռ. Արիստարքոսի եւ Տրոփիմոսի.	26
28	16 Եշ. զձ. Ե օր զատկի. — Ռ. Ագապեայ, Իրինեայ եւ Քիոնէ կուսանացն.	27
29	17 Ուր. զկ. Զ օր զատկի. — Ռ. Սիմեոնի եպիսկոպոսին. — Ծնունդ Վեհափառ. Ինքնակալին Ամենայն Ռուսաց ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻ ՆԻԿՈԼԱՅԵՎԻՉ (յամին 1818.)	28
30	18 Շբ. դձ. Է օр զատկի. — Ռ. Յովհաննու եւ Կոզմայի.	29
	● Ծնունդ լուսնի. — *Անձրեւային.*	
1	19 † Բկ. Նոր Կիրակի. — Կրկնազատիկ. զկ. — Ռ. Վսեվոլոդ իշխանին. — Լտ. ՄԱՅԻՍ, եւ առաքելոցն Փիլիպպոսի եւ Յակոբայ. — Տձ. *Սէքեր.* — Հր. *Եառ.*	1

Ե. Ա Պ Ր Ի Լ Լ.

2 20 Բշ. աձ. Թ օր յինանց. — Ռ. Թեոդորայ եւ Անաստասեայ վկայից. — Ագ. Ադամ. 2

3 21 Գշ. ակ. Ժ օր յինանց. — Ռ. Գեննարիոսի եպիսկոպոսին. — Լտ. Գիւտ խաչ. 3

⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 4, վ. 48.
— մտանէ ժ. 7, վ. 5.

4 22 Դշ. բձ. ԺԱ օր յինանց. — Ռ. Թեոդորոսի եպիսկ. 4

5 23 Եշ. բկ. ԺԲ օր յինանց. — Ռ. Գեորգայ զօրավարին. — Տճ. *Խլուրեղեզ.* 5

6 24 Ուր գձ. ԺԳ օր յինանց. — Ռ. Սաբայի ստրատելատի եւ բանակի նորին. 6

7 25 Շբ. գկ. ԺԴ օր յինանց.— Ռ. Մարկոսի աւետարանչին. 7

8 26 † Գկ. Աշխարհամատրան որ եւ Կանաչ կիր. դձ. — Ռ. Բարսղի ամասիացւոյն. 8

☽ Առաջին քառորդ լուսնի. — *Զուլարար Հողմունք.*

9 27 Բշ. դկ. ԺԶ օր յինանց. — Ռ. Սիմեոնի ազգականին Քրիստոսի. 9

10 28 Գշ. աձ. ԺԷ օր յինանց. — Ռ. Յաստոնի եւ Սոսիպատրոսի. — Յ. տօն Պալբիլը այազմային. 10

11 29 Դշ. ակ. ԺԸ օր յինանց. — Ռ. Ինն վկայից, որք ի Կիզիկիա կատարեցան. 11

— Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Սերգեայ Ալեքսանդրովիչ (յամին 1857.)

13 30 Եշ. բձ. ԺԹ օր յինանց. — Ռ. Յակովբայ առաքելոյն. 12

ՄԱՅԻՍ

(31 օր է, յորոց 5-ը կիրակի եւ 1-ը տօն.)

---

13 | 1 Ուր. բկ. Ի օր յինանց. — Ռ. Երեմիայ մարգարէին. | 13

☉ Արեգակն ելանէ ժ. 4, վ. 35.
— մտանէ ժ. 7, վ. 18.

14 | 2 Շբ. զձ. ԻԱ. օր յինանց. — Ռ. Գիւտ նշխարաց սրբոյն Աթանասի հայրապետին. | 14

15 | 3 † Դկ. Զորրորդ որ եւ Կարմիր կիրակի, զկ. — Ռ. Տիմոթէոսի եւ Մաւրոսի. | 15

☽ Լրումն լուսնի. — *Պարզ եւ ցուրտ.*

16 | 4 Բշ. դձ. ԻԳ օր յինանց. — Ռ. Պեղագեայ կուսին. | 16

17 | 5 Գշ. դկ. ԻԴ օր յինանց. — Ռ. Իրինեայ կուսին. | 17

18 | 6 Դշ. աձ. ԻԵ օր յինանց. — Ռ. Կիսապենտեկոստէ. | 18

— Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Մեծի Իշխ. Նիկողայոսի Ալեքսանդրովիչ (թոռան Կայսեր, յամին 1868.)

19 | 7 Եշ. ակ. ԻԶ օր յինանց. — Ռ. Երեւումն սրբոյ Խաչին. | 19

20 | 8 Ուր. բձ. ԻԷ օր յինանց. — Ռ. Յովհ. աստուածաբանին. | 20

21 | 9 Շբ. բկ. ԻԸ օր յինանց. — Ռ. Փոխադրութիւն նշխարաց Նիկողայոսի հայրապետին. | 21

Ն. Ղ.

ՄԱՅԻՍ

22	10 † ԵԿ. Հինգերորդ կիրակի, գձ. Տօն Երեւման Խաչին.	22
23	11 Բշ. գկ. Լ օր յինանց. — Ռ. Մուկիոսի վկային.	23
	☾ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Փոխեմտական.*	
	⊙ Արեգակն եւանէ ժ. 4, վ. 25. — մտանէ ժ. 7, վ. 29.	
24	12 Գշ. դձ. ԼԱ օր յինանց. — Ռ. Եպիփանու կիպրացւոյն.	24
25	13 Դշ. դկ. ԼԲ օր յինանց. — Ռ. Գրիգորեայ վկայուհւոյն. — Տոմ. Մարերի.	25
36	14 Եշ. աձ. ԼԳ օր յինանց. — Ռ. Իսիդորոսի վկային. — Լտ. Համբարձումն.	26
27	15 Ուր. ակ. ԼԴ օր յինանց. — Ռ. Պախոմիայ մեծին.	27
28	16 Շբ. բձ. ԼԵ օր յինանց. — Ռ. Թեոդորայ աշակերտին Պախոմիայ.	28
29	17 † Զկ. Վեցերորդ կիր. բկ. — Ռ. Անդրոնիկոսի վկ.	29
30	18 Բշ. գձ. ԼԷ օր յինանց. — Ռ. Թեոդոտայ վկ.	30
	☽ Ծնունդ լուսնի. — *Մրրիկք եւ անձրեւք.*	
31	19 Գշ. գկ. ԼԸ օր յինանց. — Ռ. Պատրիկիոսի եպիսկոպոսին. — Տճ. *Ռեպիւղ եվվեղ* — Հր. *Թաւռուզ.*	1
1	20 Դշ. դձ. ԼԹ օր յինանց — Ռ. Ալեքսիոսի մետրապոլտին — Լտ. ՅՈՒՆԻՍ. — Ազ. Շբաթ. — Անուանակոչութիւն Վսեմափառ Կայսրորդւոյն Թագաժառանգ Մեծի Իշխ. Ալեքսանդրի Ալեքսանդրովիչ.	2
2	21 † Եշ. դկ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ ԲՐԻՍՏՈՍԻ, եւս Յ. եւ Ռ. — Վիճակ. — Անուանակոչութիւն Վսեմափառ Կայսրեղբօր Մեծի Իշխանին Կոստանդնի Նիկոլայեվիչ. — Անուանակոչութիւն Վսեմափառ եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Կոստանդնի Կոստանդինովիչ. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Դշխ. Ալեքսանդրայ Պետրովնայ (յամին 1838.)	3

Ն. Լ.

ՄԱՅԻՍ

— Անուանակոչութիւն Վ.սեմափառ եւ Կայսերազն Դըշխոյին Ելենայ Պաւլովնայ.

⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 4, վ. 18.
— մտանէ ժ. 7, վ. 38.

3	22	Ուր. աձ. ԽԱ օր յինանց. — Ռ. Բասիլիսկոսի վկային.	4
4	23	Շբ. ակ. ԽԲ օր յինանց. — Ռ. Միքայելի եպիսկ.	5
5	24	† ԷԿ. Եօթներորդ կիր. որ եւ Երկրորդ Ծաղկազարդ. բկ. Հրց. դկ. „Այսօր արարիչդ“. Հմբ. դձ. „Որք տրնկակիցք.“ եւ „Համբարձաւ Տէրն մեր“. — Ռ. Սիմէոնի վկային. — Լտ. Հոգեգալուստ.	6
6	25	Բշ. բկ. ԽԴ օր յինանց. — Ռ. Գիւտ գլխոյ Յովհաննու Կարապետին.	7
7	26	Գշ. գձ. ԽԵ օր յինանց. — Ռ. Կարպոսի վկային. — Ծնունդ Վ.սեմափառ թոռան Կայսեր Ալեքսանդրի Ալեքսանդրովիչ (յամին 1869.)	8

☽ Առաջին քառորդ լուսնի. — *Պարզ եւ ցուրտ.*

8	27	Դշ. գկ. ԽԶ օր յինանց. — Ռ. Թերապոնտայ եպիսկ.	9
9	28	Եշ. դձ. ԽԷ օր յինանց. — Ռ. Նիկետայ եպիսկոպոսին քաղկեդոնիոյ.	10
10	29	Ուր. դկ. ԽԸ օր յինանց. — Ռ. Թեոդոսիայ կուսին.	11
11	30	Շբ. աձ. ԽԹ օր յինանց. — Ռ. Իսահակայ դաղմատացւոյն. — Լտ. Բառնաբայ առաքելոյն.	12
12	31	† Կիր. ակ. ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ, Պենտեկոստէ. եւս եւ Ց. եւ Ռ. — Բարեկենդան Եղիական պահոց. — Լտ. Ամենասուրբ Երրորդութիւն.	13

ՅՈՒՆԻՍ

(30 օր է, յորոց 4-ը կիրակի եւ 2-ը տօն.)

13	1 Բշ. բԺ. Բ օր հոգեգալստեան. Պահք. — Ռ. Յուստինոսի փիլիսոփային. — Լտ. Անտոնի պատուագեղոյն. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Դեմետրեայ Կոստանդինովիչ (յամին 1860.)	14
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 4, վ. 14. — մտանէ ժ. 7, վ. 45.	
14	2 Գշ. բկ. Գ օր հոգ. Պահք. — Ռ. Նիկեփորայ եպիսկոպոսին Կոստանդնուպոլսոյ.	15
	☺ Լրումն լուսնի. — *Փոխհատեան.*	
15	3 Դշ. զԺ. Դ օր հոգ. Պահք. — Ռ. Լուկիլլիանոսի վկ.	16
16	4 Եշ. զկ. Ե օր հոգ. Պահք. — Ռ. Մեթոդիանոսի պատրիարքին.—Լտ. Տօն խորհրդոյ սուրբ հաղորդութեան.	17
17	5 Ուր. դԺ. Զ օր հոգ. Պահք.	18
18	6 Շբ. դկ. Է օր հոգ. — Ռ. Բեսարիոնի եւ Իլարիոնի.	19
19	7 † Կիր. աԺ. Ա կիրակի Յարութեան. Յիշատակ Եղիայի մարգարէին. Հրց. աԺ. „Որ եկիր ի փրկութիւն“. Հմբ. աԺ. „Ընդ լուսանալ“. Առաջին պսակ, հարսանիք լինին. — Ռ. Բարեկենդան առաքելոց.	20

Ն. Լ.

ՅՈՒՆԻՍ

20	8 Բշ. ակ. Հռիփսիմեանց կուսանաց. — Ռ. Թէոդորոսի ստրատելատին. եւ պահք առաքելոց (3 շաբաթ).	21
21	9 Գշ. բձ. Գայիանեանց կուսանաց. — Ռ. Կիւրղի աղեքսանդրացւոյն. — Ամառնամուտ եւ արեւադարձ խեցգետնի.—Ցերեկն սկսանի կարճանալ եւ գիշերն երկարել.	22
22	10 Դշ. բկ. Պահք — Ռ. Տիմոթէոսի եպիսկոպոսին.	23
	☽ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Զուարճալի աւուրք.*	
23	11 Եշ. զձ. Յովհաննու Կարապետին եւ Աթանագինեայ եպիսկ. — Ռ. Բարթողոմէոսի եւ Բառնաբայ առաք.	24
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 4, վ. 15. — մտանէ ժ. 7, վ. 49.	
24	12 Ուր. զկ. Պհ.—Ռ. Ոնոփրիոսի մեծին.—Լտ. Տօն սրտին Յիսուսի եւ Ծն. Յովհ. Մկրտչին. — Տոմ. Մարգաց.	25
25	13 † Շբ. դձ. Ս. Գրիգորի լուսաւորչին մերոյ ելն ի վիրապէն. Հրց. բձ. ,, Որ առաքեցեր ". Հմբ. զձ. ,, Ուրախ լեր սուրբ եկեղեցի ". — Ռ. Ակիւլինեայ եւ Աննայի.	26
26	14 † Կիր. դկ. Բ Տօն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրբոյ Էջմիածնի. Հրց. զձ. ,, Այսօր պայծառ ". Հմբ. զձ. ,, Այսօր ուրախացեալ ". — Ռ. Եղիսէի մարգարէին եւ Մեթոդիոսի պատրիարքին.	27
27	15 Բշ. աձ. Մանկանցն Բեթղեհեմի, եւ Ակակիոսի վկային, Մովկիմայ քհ. եւ Կոդրատիոսի գինաւորին. — Ռ. Ամովսայ մարգարէին.	28
28	16 Գշ. ակ. Ս. կուսանացն Նունեայ եւ Մանեայ. — Ռ. Տիքոնի եպիսկոպոսին.	29
	● Ծնունդ լուսնի. — *Պայծառ աւուրք.*	
29	17 Դշ. բձ. Պահք.—Ռ. Մանուելի, Սաբիղայ եւ Իսմայելի. — Լտ. Առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի. — Տն. *Ռէպիշ ախպր.* — Հր. *Թամուզ.*	1
30	18 Եշ. բկ. Իշխանացն Սահակայ եւ Յովսեփայ, եւ վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի. — Ռ. Ղեւոնդեայ վկային.	2

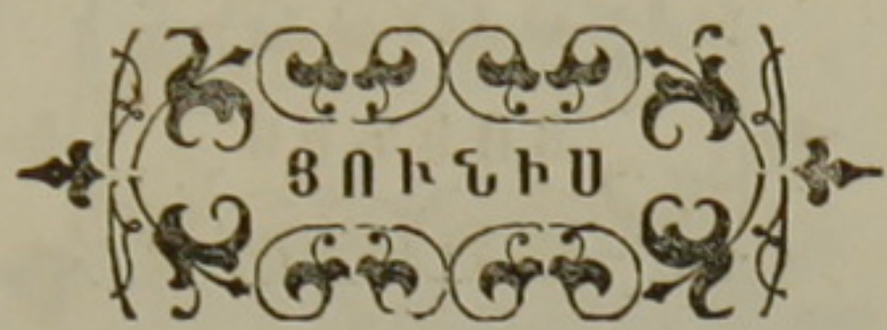

ՅՈՒՆԻՍ

Ե.		Լ.
1	19 Ուր. զ. Պահք. — Ռ. Յուդայի Տեառնեղբօր. — Լտ. ՅՈՒԼԻՍ. — Ազ. Նախայ.	3
2	20 Շբ. զկ. Մեծին Ներսեսի հայրապետին մերոյ եւ Խաղայ եպիսկոպոսին. — Ռ. Մեթոդիայ եպիսկոպոսին. — Լտ. Այցելութիւն Ս. Աստուածածնին.	4
3	21 † Կիր. ղ. Գ Հրց. աձ. „Պայծառացիր“. Հմբ. ղձ. „Փառաբանակից“. Բարեկենդան Լուսաւորչի պահոց. — Ռ. Յուլիանոսի վկային.	5
	☉ Արեգակն հլանէ ժ. 4, վ. 19. — մտանէ ժ. 7, վ. 48.	
4	22 Բշ. ղկ. Պահք. Եպիփանու կիպրացւոյն, Բաբելայ հայրապետին եւ երից աշակերտաց նորին. — Ռ. Եւսեբեայ սամոստացւոյն.	6
5	23. Գշ. աձ. Պահք. Կոստանդիանոսի թագաւորին եւ մօրն նորա Հեղինեայ. — Ռ. Ագրիպինեայ վկայուհւոյն.	7
6	24 Դշ. ակ. Պահք. — Յ. եւ Ռ. Ծնունդ Յովհ. Կրպտին.	8
	☾ Առաջին քառորդ լուսնի. — *Փոփոխական եւ տաք.*	
7	25 Եշ. բձ. Պահք. Թէոդիտոնի զաղատացւոյն, եւ Թալիլեայ բժշկին, եւ եօթն կուսանացն որք յԱնկիւրիայ կատարեցան. — Ռ. Փեբրոնեայ կուսին.	9
8	26 Ուր. բկ. Պահք. Ռ. Դաւթի վկային. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Դշխոյին Ալեքսանդրայ Իսիֆովնայ (յամին 1830).	10
9	27 † Շբ. զձ. Գիւտ նշխարաց սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ. Տօն ազգային.—Ռ. Սամփսոնի հիւրասիրին.	11
10	28 † Կիր. զկ. Դ. Հրց. ակ. „Որ եկիր ի փրկութիւն“. Հմբ. զկ. „Յարեաւ Տէրն“. Հարսանիք. — Ռ. Կիւրոսի, Յովհաննու եւ Սերգիոսի վկայից.	12
11	29 Բշ. ղձ. Անտոնինոսի, Թէոփիլոսի, Անիքտոսի եւ Փոտինոսի. — Յ. եւ Ռ. Առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի.	13
12	30 Գշ. ղկ. Դանիելի մարգարէին եւ երից մանկանցն Սեդրակայ, Միսաքայ եւ Աբեդնագովի. — Յ. եւ Ռ. Երկոտասան առաքելոց.	14

ՅՈՒԼԻՍ

(31 օր է, յորոց 4-ը կիրակի եւ 1-ը տօն.)

13	1 Դշ. աճ. Պահք. — Ռ. Կոզմայի եւ Դամիանոսի. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Վեսչեսլաւի Կոստանդինովիչ (յամին 1862.)	15
	☯ Լրումն լուսնի. — *Բարեխաւն.*	
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 4, վ. 26. — մտանէ ժ. 7, վ. 44.	
14	2 Եշ. ակ. Ս. Թարգմանչացն մերոց Սահակայ եւ Մեսրոպայ. — Յ. եւ Ռ. Գիւտ հանդերձից Ս. Աստուածածնին ի Վլաքերնի.	16
15	3 Ուր. բձ. Պահք. — Ռ. Յակինթոսի մեռրապօլտին.	17
16	4 Շբ. բկ. Տրդատայ թագաւորին մերոյ, եւ Աշխէն տիկնոջն եւ Խոսրովիդխտոյ — Ռ. Անդրէի եպիսկոպոսին կենացուց. — Լտ. Տօն հանդերձից Ս. Աստուածածնին.	18
17	5 † Կիր. գձ. Է Գիւտ տփոյ Ա. Աստուածածնին. Հարսանիք. — Ռ. Աթանասի աթենացւոյն. — Անուանակոչութիւն Վսեմափառ Կայսրորդւոյն Մեծի Իշխանին Սերգեայ Այեքսանդրովիչ.	19
18	6 Բշ. գկ. Կալիստրատոսի եւ 49 վկայից, եւ Ղուկիանոսի քահանային. — Ռ. Սիսոյի մեծին.	20

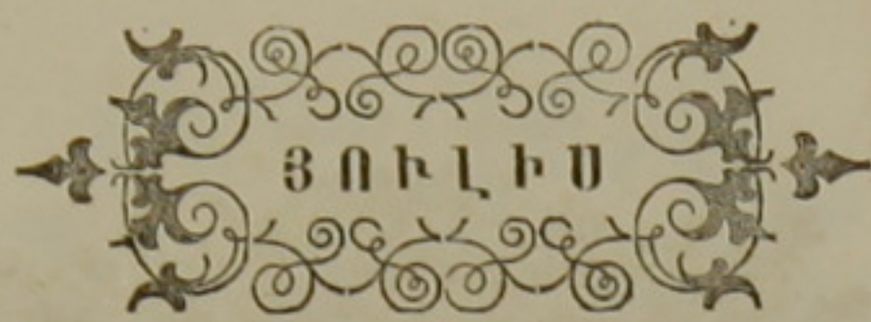

Ն.	ՅՈՒԼԻՍ	Լ.
19	7 Գշ. դմ. Զաքարիայ մարգարէին. — Ռ. Թովմայի եւ Ակակիոսի.	21
20	8 Դշ. դկ. Պահք. — Ռ. Պրոկոպիոսի վկ. — Լտ. Մարգարիտայ կուսին.	22
21	9 Եշ. դմ. Եղիսէի մարգարէին. — Ռ. Բագարատայ Տոռոմենայ եպիսկոպոսին.	23
	☽ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Ջերմագին աւուրք.*	
22	10 Ուր. ակ. Պահք. — Ռ. Քառասուն մանկանցն Նիկոպոլսոյ. — Լտ. Մարիամու մագդաղենացւոյն.	24
23	11 Շբ. բմ. Երկոտասան առաքելոցն Քրիստոսի եւ սրբոյն Պօղոսի երեքտասաներորդ առաքելոյն. — Ռ. Եւփիմեայ կուսին.	25
	— Անուանակոչութիւն Վսեմափ. եւ Կայսերազն Դշխոյից Օլգայի Ֆեոդորովնայ, Օլգայի Նիկոլայեվնայ եւ Օլգայի Կոստանդինովնայ.	
	◎ Արեգակն ելանէ ժ. 4, վ. 34. — մտանէ ժ. 7, վ. 36.	
24	12 † Կիր. բկ. Զ. Հրց. ակ. „Որ վասն մերոյ փրկութեան“. Հմբ. բկ. „Քո յարութեանդ“. Բարեկենդան վարդավառի պահոց.—Ռ. Պրոկղի եւ Իլարիոսի.—Տոմ. Հրոտից.	26
25	13 Բշ. գմ. Ա. օր պհ. վարդ. — Ռ. Գաբրիելի հրեշտակապետին. — Լտ. Յակոբայ առաքելոյն.	27
26	14 Գշ. գկ. Բ օր պհ. վարդ. — Ռ. Ակիւղասայ վկային. — Լտ. Աննայի մօր Ս. Աստուածածնին.	28
27	15 Դշ. դմ. Գ օր պհ. վարդ. — Ռ. Կիրակոսի եւ Յուղիտայ վկայից.	29
	— Անուանակոչութիւն Վսեմափառ Կայսրորդւոյն Մեծի Իշխանին Վլադիմիրայ Ալեքսանդրովիչ.	
	♍ Ծնունդ լուսնի. — *Պայծառ եւ տաք.*	
28	16 Եշ. դկ. Դ օր պահոց վարդ.—Ռ. Աթանագինեայ եպիսկոպոսին. — Տմ. *Ճեմագիրք Էվվէլ։*	1

Ե. Լ.

ՅՈՒԼԻՍ

— Ծնունդ Վսեմափառ. եւ Կայսերազն Դշխոյին Անաստասիայ Միխայլովնայ (յամին 1860.)

29 | 17 Ուր. աձ. Ե օր պհ վարդ. — Ռ. Մարիանեայ կուսին. — Լտ. Մարքայի քեռն Ղազարու. — Հր. Աք. | 2

30 | 18 Շբ. ակ. Յիշատակ տապանակին հնոյ եւ տօն նորոյս սուրբ եկեղեցւոյ. — Ռ. Եմելիանոսի վկային. | 3

31 | 19 † Կիր. բձ. ՎԱՐԴԱՎԱՌ. Հրց. ակ. ,, Զանճառելի ". Հմբ. դկ. ,, Այսօր ի յերին ". — Ռ. Մակրինայ եւ Դիայ վկայուհեաց. — Ազ. Ղամար. | 4

1 | 20 † Բշ. բկ. Բ օր վարդ. Յիշատակ մեռելոց.—Ռ. Եղիայի մարգարէին. — Լտ. ՕԳՈՍՏՈՍ. | 5

2 | 21 Գշ. զձ. Գ օր վարդ. — Ռ. Սիմեոնի եւ Յովհաննու. | 6

⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 4, վ. 47.
— մտանէ ժ. 7, վ. 24.

3 | 22 Դշ. գկ. Դ օր վարդ. Պահք. — Ռ. Մարիամու մագդաղենացւոյն. | 7

— Օր ան. Վեհ. Կայսրուհի. ՄԱՐԻԱՅ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՎՆԱՅ.

— Անուանակոչութիւն Վսեմափ. եւ Կայսերազն Դշխոյից Մարիայ Այեքսանդրովնայ եւ Մարիայ Ֆեոդորովնայ.

☽ Առաջին քառորդ լուսնի. — *Տեղ տեղ անձրեւ.*

4 | 23 Եշ. դձ. Եսայեայ մարգ.—Ռ. Տրոփիմոսի եւ Թեոփիլոսի. | 8

5 | 24 Ուր. դկ. Պահք. — Ռ. Քրիստինեայ կուսին. | 9

6 | 25 Շբ. աձ. Թադէոսի առաքելոյն մերոյ եւ Սանդխտոյ կս. — Ռ. Աննայի մօր Ս. Աստուածնին.—Լտ. Վարդավառ. | 10

7 | 26 † Կիր. ակ. Բ, զկնի վարդ. Հրց. բձ. ,, Որ ի յերկնից իջեր ". Հմբ. ակ. ,, Առաքեցար ի Հօրէ ". Հարսանիք. — Ռ. Սրբուհւոյն Պարասքեւեայ. | 11

8 | 27 Բշ. բձ. Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին եւ 45 վկայից, եւ սրբոց կուսանացն Յուստիանեայ, Եւփիմեայ եւ Քրիստինեայ. — Ռ. Պանդալեոնի բժշկին. | 12

— Ծնունդ Վեհափառ. Կայսրուհւոյն ՄԱՐԻԱՅ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՎՆԱՅ (յամին 1824.)

Ն. Լ.

ՅՈՒԼԻՍ

— Ծնունդ եւ Անուան. Վսեմ. Կայսրորդւոյն Մեծի Իշխանին Նիկոլայի Նիկոլայեվիչ, Երիցու (յամին 1831.)
— Անուանակոչութիւն Վսեմափառ Կայսրորդւոյն Մեծի Իշխանին Նիկոլայի Նիկոլայեվիչ, Կրտսերոյ.

9	28 Գշ. բկ. Աթանագինեայ եպիսկոպոսին եւ 10 աշակերտացն եւ 5 վկայիցն.—Ռ. Պրոխորոնի եւ Նիկանովրայ.	13
10	29 Դշ. գձ. Պահք. — Ռ. Կալինիկոսի վկային. — Լտ. Ս. Լաւրենտիոսի.	14
11	30 Եշ զկ. Ս. նախահարցն՝ Ադամայ, Աբելի, Սեթայ, Ենովսայ, Ենովքայ, Նոյի, Մելքիսեդեկի, Աբրահամու Իսահակայ, Յակովբայ, Յովսեփայ, Մովսեսի, Ահարոնի, Եղիազարու, Յեսուայ, Սամուելի, Սամփսոնի, Յեփթայեայ, Բարակայ, Գեդեոնի եւ այլոց սրբոց նախահարց. — Ռ. Շիղայի եւ Սիղուանոսի.	15
	☺ Լրումն լուսնի. — *Փոխոխական.*	
12	31 Ուր. դձ. Պահք. — Ռ. Բարեկենդան Ս. Աստուածածնի.	16

ՕԳՈՍՏՈՍ

(31 օր է, յորոց 5-ը կիրակի եւ 1-ը տօն.

13	1 Շբ. դկ. Որդւոց եւ թոռանց սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ՝ Արիստակիսի, Վրթանիսի, Յուսկան, Գրիգորի եւ Դանիելի. — Ռ. Սկիզբն պահոց Ս. Ա՛ծածնի.	17
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 5, վ. 0. — մտանէ ժ. 7, վ. 9.	
14	2 † Կիր. աձ. Գ, զկնի վարդ. Հրց. բկ. „Որ յերկնային“. Հմբ. աձ. „Փառք յարութեան քո“. Հարսանիք. — Ռ. Ստեփանոսի նախավկային եւ Բարսղի հայրապետին.	18
15	3 Բշ. ակ. Մակաբայեցւոցն՝ Եղիազարու քահանային, եւ Շամունեայ, եւ եօթն որդւոց նորին. — Ռ. Իսահակայ դաղմատացւոյն.—Լտ. Վերափոխումն Ս. Ա՛ծածնի.	19
16	4 Գշ. բձ. Ս. Երկոտասան մարգարէիցն՝ Ովսեայ, Ամովսայ, Միքիայ, Յովելեայ, Աբդիու, Նաւումայ, Ամբակումայ, Յովնանու, Սոփոնիայ, Անգեայ, Զաքարիայ եւ Մաղաքիայ. — Ռ. Մանկանցն Եփեսոսի.	20
17	5 Դշ. բկ. Պահք. — Ռ. Եւսինեայ անտիոքացւոյն.	21
18	6 Եշ. զձ. Սոփիայ եւ երից դստերացն՝ Պիստիսի, Ելպիսի եւ Ագապի. — Ռ. Վարդավառ. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Դշխոյին Մարիայ Նիկոլայեվնայ (յամին 1819.)	22

Ն.		Լ.
	ՕԳՈՍՏՈՍ	
19	7 Ուր. զկ. Պահք. — Ռ. Դոմետեայ վկային.	23
	☾ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Զուարճալի աւուրք.*	
20	8 Շբ. դձ. Հայրապետացն՝ Աբանասի եւ Կիւրղի. — Ռ. Եմելիանոսի եւ Միւռոնի.	24
21	9 † Կիր. դկ. Դ, զկնի վարդ. Հրց. զձ. ,, Փառաւորեմք ‘‘. Հմբ. դկ. ,, Յորժամ եկին ‘‘ եւ ,, Էջ հրեշտակն ‘‘. Բարեկենդան Ա՛ծածնի պահոց. — Ռ. Մատաթիայ առաք.	25
22	10 Բշ. ակ. Ա. օր պհց. Ա՛ծածնի. — Ռ. Լաւրենտիոսի վկ. — Ծնունդ Վսեմափառ. եւ. Կայսերազն Մեծի Իշխանին Կոստանդնի Կոստանդինովիչ (յամին 1858.)	26
23	11 Դշ. ակ. Բ օր պահոց Աստուածածնի. — Ռ. Եպլայ սարկաւագին. — Տոմ. Աւելեաց. — Ծնունդ Վսեմափառ. եւ. Կայսերազն Մեծի Իշխանին Գէորգայ Միխայլովիչ (յամին 1863.)	27
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 5, վ. 12. — մտանէ ժ. 6, վ. 52.	
24	12 Դշ. բձ. Գ օր պահոց Աստուածածնի. — Ռ. Փոտիայ եւ Անիկետայ վկայից. — Լտ. Բարբողոմէոսի առաք.	28
25	13 Եշ. բկ. Դ օր պահոց Աստուածածնի. — Ռ. Մաքսիմոսի խոստովանողին.	29
26	14 Ուր. զձ. Ե օր պհ. Ա՛ծածնի. — Ռ. Միքիայ մարգ.	30
	☽ Ծնունդ լուսնի. — *Պարզ եւ տաք.*	
27	15 Շբ. զկ. Տօն Շողակաթի սրբոյ Էջմիածնի. Նաւակատիք. — Ռ. Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի. — Տն. *Զեմագիրդ ախքր.* — Հր. *Իրուղ.*	1
28	16 † Կիր. դձ. ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ. Հրց. դձ. ,, Որ զնախամօրն ‘‘. Հմբ. դկ. ,, Այսօր զանճառելի ‘‘. — Ռ. Անձեռագործ պատկերի փրկչին. — Լտ. Օգոստինոսի եպիսկ. — Ըստ տոմարին մերոյ ՆԱԽԱՍԱՐԴ եւ ՏԱՐԵՄՈՒՏ ՌՃԻ (1320) թուականին.	2

Ե. Լ.

ՕԳՈՍՏՈՍ

— Ծնունդ Վեսեմափառ. եւ Կայսերազն Դշխոյին Կատարինեայ Միխայլովնայ (յամին 1827.)

29 17 † Բշ. դկ. Բ օր վերափոխ. Ցիշատակ մեռելոց. — Ռ. Միւռոնայ, Փիլիպպոսի եւ Կիպրիանոսի վկայից.—Լտ. Գլխատումն Յովհաննու Մկրտչին. 3

30 18 Գշ. աձ. Գ օր վերափ. — Ռ. Փլորոսի եւ Լաւրոսի. — Ազ. Նաղար. 4

31 19 Դշ. ակ. Դ օր վեր. — Ռ. Անդրեի զօրավարին. 5

1 20 Եշ. բձ. Ե օր վեր. — Սամուելի մարգարէին. — Լտ. 6

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.

2 21 Ուր. բկ. Զ օր վեր. — Ռ. Թադէոսի առաքելոյն. 7

☽ Առաջին քառորդ լուսնի. — *Փոխոխական.*

☉ Արեգակն եւանէ ժ. 5, վ. 24.
— մտանէ ժ. 6, վ. 5.

3 22 Շբ. գձ. Է օր վեր. — Ռ. Սեւեռիանոսի վկային. 8
— Ծնունդ Վեսեմափառ. եւ Կայսերազն Դշխոյին Օլգայ Կոստանդինովնայ, թագուհւոյն Հելլենաց (յամին 1851.)

4 23 † Կիր. գկ. Ը օր վեր. — Ռ. Լուպոսի եւ Երանոսի. 9

5 24 Բշ. դձ. Թ օր վեր. — Ռ. Եւոքիեայ վկային. 10

6 25 Գշ. դկ Յովակիմայ եւ Աննայի ծնողաց սրբոյ Աստուածածնին եւ կանանցն իւղաբերից. — † Մեծահանդէս ուխտ եկեղեցւոյ սրբոցն Յովակիմայ եւ Աննայի ի Թէոդոսիա. — Ռ. Բարբողոմէոսի առաքելոյն. 11

7 26 Դշ. աձ. Պահք. — Ռ. Սնդրիանոսի եւ Նատալեայ. 12
— Օր Թագաւորութեան Վեհափառ Կայսեր Ինքնակալի ամենայն Ռուսաց ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻ ՆԻԿՈԼԱՅԵՎԻՉ եւ Վեհափ. Կայսրուհւոյն ՄԱՐԻԱՅ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՎՆԱՅ.

8 27 Եշ. ակ. Երեմիայ մարգարէին — Ռ. Պիմենի վկային. 13
— Լտ. Ծնունդ Ս. Աստուածածնի.

9 28 Ուր. բձ. Պահք. — Ռ. Մովսեսի միւռացւոյն. 14

10 29 Շբ. բկ. Առաքելոցն՝ Թովմայի, Յակոբայ եւ Շմաւոնի. 15
— Ռ. Գլխատումն Յովհաննու Կարապետին.

♀ Լրումն լուսնի. — *Աշնանաբեր հոգմունք.*

Ե. Լ.

ՕԳՈՍՏՈՍ

11	30 † Կիր. զՀ. Գ, զկնի վերափոխման. Գիւտ զօտւոյ սուրբ Աստուածածնի. Հարսանիք. — Ռ. Փոխադրութիւն նըշխարաց Աղեքսանդրի նեւացւոյ. — Անուանակոչութիւն Վեհափառ Ինքնակալի ամենայն Ռուսաց ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻ ՆԻԿՈԼԱՅԵՎԻՉ. — Անուանակոչութիւն Վսեմափառ Կայսրորդւոյն Մեծի Իշխանին Ալեքսանդրի Ալեքսանդրովիչ. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Դշխոյին Օլգայ Նիկոլայեվնայ (յամին 1822.)	16
12	31 Բշ. զկ. Ստեփանոսի ուլնեցւոյն, եւ սրբոց վկայիցն՝ Գոնարինեայ, Ծամինդոսի, Տիւքիկոսի եւ Ռատիկոսի. — Ռ. Գիւտ զօտւոյ Ս. Աստուածածնին.	17

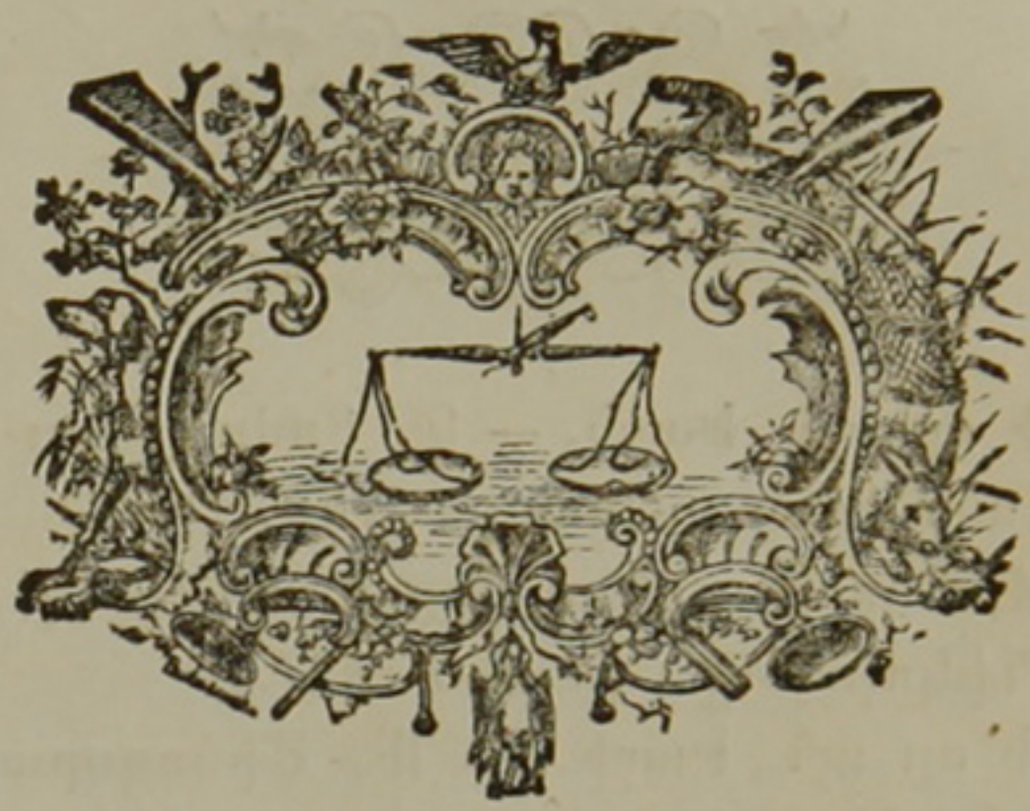

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

(30 օր է, յորոց 4-ը կիրակի եւ 1-ը տօն.)

13	1 Գշ. դ. Եզեկիելի, Եզրի եւ Զաքարիայ՝ հօրն Յովհան. Մկրտչի. — Ռ. Սիմեոնի սիւնակեցին, որոց եւ եկեղեցական տարեմուտ.	18
	☉ Արեգակն ելանէ ժ. 5, վ. 37. — մտանէ ժ. 6, վ. 14.	
14	2 Դշ. ղկ. Պահք —Ռ. Մամանտայ վկ —Լտ. Խաչվերաց.	19
15	3 Եշ. աձ. Յովհաննու Կարապետին եւ Յորայ արդարոյն. — Ռ. Անթիմոսի եպիսկոպոսին — Լտ. Տօն անուան Ս. Աստուածածնի.	20
16	4 Ուր. ակ. Պահք. — Ռ. Բաբելայ եպիսկոպոսին եւ Մովսեսի մարգարէին.	21
17	5 Շբ. բձ. Նիկիոյ սուրբ ժողովոյն 318 հայրապետացն. — Ռ. Զաքարիայ եւ Եղիսաբեթի.	22
18	6 † Կիր. բկ. Դ, գկնի վերափ. Հրց. գկ. „Անճառելի“. Հմբ. բկ. „Քրիստոս յարեաւ“. Բարեկենդան սուրբ խաչի պահոց. — Ռ. Միքայելի հրեշտակապետին.	23
	☾ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Անձրեւ եւ տաք.*	
19	7 Բշ. գձ. Ա. օր պահոց Խաչի. — Ռ. Սոզոնտայ վկային.	24
20	8 Գշ. գկ. Բ օր պահ Խաչի, եւ Տօն Ծննդեան սրբոյ կուսին ի յԱննայէ. եւս Յ. եւ Ռ. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Դշխոյին Օլգայ Ֆեոդորովնայ (յամին 1839.)	25

Ն. Լ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

21 9 Դշ. դձ. Գ օր պհ. Խաչի. — Ռ. Յովակիմայ եւ Աննայի. — Լտ. Մատթէոսի աւետարանչին. 26

— Ծնունդ Վսեմափառ Կայսեղբօր Մեծի Իշխանին Կոստանդնի Նիկոլայեվիչ (յամին 1827.)

22 10 Եշ. դկ. Դ օր պհ. Խաչի. — Ռ. Մինոդորայ, Մեթոդորայ եւ Նիմփոդրեայ. 27

23 11 Ուր. աձ. Ե օր պհ. Խաչի.—Ռ. Թեոդորայ վկայուհւոյն. — Աշնանամուտ եւ հասարակած, որով լինի տիւ եւ գիշեր հաւասար. 28

⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 5, վ. 49.
— մտանէ ժ. 5, վ. 55.

24 12 Շբ. ակ. Տօն եկեղեցւոյ ի նաւակատիս սրբոյ խաչին. — Ռ. Աւտոնոմոսի վկային. 29

☽ Ծնունդ լուսնի. — *Բարեխառն.*

25 13 † Կիր. բձ. ԽԱՉՎԵՐԱՑ. — Ռ. Նաւակատիք տաճարի յարութեան Տեառն յԵրուսաղէմ.—Տճ. *Ոկնակ.* 1

26 14 † Բշ. բկ. Տօն Խաչի. Յիշատակ մեռելոց. — Ռ. Խաչվերաց, որոց պահք է այսօր. — Հր. *Թշրի* եւ տարեմուտ 5631 թուականի նոցա. 2

27 15 Գշ. գձ. Տօն Եկեղեց.—Ռ. Նիկետասայ վկ.—Տոմ. Հոռի. 3

28 16 Դշ. գկ Պահք. Տօն եկեղեցւոյ. — Ռ. Եւփիմեայ կս. 4

29 17 Եշ. դձ. Տօն եկեղեցւոյ. — Ռ. Սոփիայ եւ երից դստերացն՝ Պիստիսի, Ելպիսի եւ Ագապի (Հաւատոյ, Յուսոյ եւ Սիրոյ.)— Լ. Միքայելի հրեշտակպետին — Ագ. Թիրայ. — Անուանակոչութիւն Վսեմափ. եւ Կայսերազն Դշխոյին Վերայ Կոստադինովնայ. 5

30 18 Ուր. դկ. Տօն Խաչի. — Ռ. Երմինեայ եպիսկոպոսին. — Լտ. Ս. Հերոնիմոսի եւ Տօն սրբոյ Լուսաւորչին մերոյ ի սահմանս Հռովմայ եւ Նեապոլսի. 6

1 19 Շբ. աձ. Տօն Խաչի. — Ռ. Տրոփիմոսի վկային. — Լտ. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ. 7

☽ Առաջին քառորդ լուսնի. — *Զովարար հողմունք.*

Ե. Լ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

2 20 † Կիր. ակ. Բ, զկնի Խաչի. Հրց. դ. „Որ եկիր կամաւ Հօր“. Հմբ. ակ. „Յարուցեալ“. Բարեկենդան Վարագայ Խաչին. — Ռ. Եւստաթեոսի վկ. — Լտ. Պահապան հրեշտակաց. 8

3 21 Բշ. բ. Պահք. Մամասայ եւ Փիլիկտիմոնի եւ Սիմեոնի սիւնակեցին. — Ռ. Կոդրատիոսի վկային. 9

— Ծնունդ Վսեմափառ. եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Պօղոսի Ալեքսանդրովիչ (յամին 1860.)

⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 6, վ. 1.
— մտանէ ժ. 5, վ. 6.

4 22 Գշ. բկ. Պահք. Ս. կուսանացն՝ Փեբրոնեայ, Մարիանեայ եւ Շուշանայ դստեր Մեծին Վարդանայ. — Ռ. Փոկասու եպիսկոպոսին սինոպեցւոց եւ Յովնանու մարգարէին. — Լտ. Փրանկիսկոսի ասսիզացւոյն. 10

5 23 Դշ. գ. Պահք. — Ռ. Յղութիւն Յովհ. Կարապետին. 11

6 24 Եշ. գկ. Հայրապետացն՝ Բարադամու, Անթիմոսի եւ Երանոսի. — Յ. Գիւտ պատկերի Ս. Աստուածածնի. — Ռ. Թեկղի կուսին. 12

7 25 Ուր. դ. Պահք. — Ռ. Եւփրոսինեայ կուսին. — Լտ. Տօն վարդարանին. 13

8 26 Շբ. դկ. Գեորգայ զօրավարին, եւ Ադոկտոսի եւ Ռոմանոսի երգեցողին. — Ռ. Յովհաննու աւետարանչին. 14

9 27 † Կիր. աձ. Գ, զկնի Խաչին. Վարագայ սուրբ խաչ. Ա կիր. 7 շաբ. Հարսանիք. — Ռ. Կալիստրատոսի վկ. 15

☯ Լրումն լուսնի. — *Պարզ եւ ցուրտ.*

10 28 Բշ. ակ. Դաւթի դվնեցւոյն, եւ վկայիցն Ղամբէոսի եւ Ղամբէուհւոյն. — Ռ. Խարիտոնի խոստովանողին. 16

11 29 Գշ. բ. Եւստաքէոսի, եւ կնոջ նորա Թէոփիստեայ, եւ երկուց որդւոցն եւ սրբոց կս. Երմոնեայ եւ Նեքտարիոնեայ. — Ռ. Կիրակոսի եւ Թէոփանոսի ողորմածին. 17

12 30 Դշ. բկ. Պահք. — Յ. եւ Ռ. Սրբոյն Գրիգորի Հայաստանեայցս Լուսաւորչին. 18

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

(31 օր է, յորոց 4-ը կիրակի.)

---

13 | 1 Եշ. զձ. Պահք. — Ս. իշխանացն՝ Սահակայ եւ Համազասպայ. — Ռ. Պաշտպանութիւն Ս. Աստուածածնի. | 19

☉ Արեգակն ելանէ ժ. 6, վ. 14.
— մտանէ ժ. 5, վ. 18.

14 | 2 Ուր. զկ. Պահք. — Ռ. Կիպրիանոսի վկային եւ Յուստինեայ կուսին. | 20

15 | 3 Շբ. դձ. Եօթանասունեւերկու աշակերտացն Փրիստոսի. — Ռ. Դիոնեսիոսի արիսպագացւոյն եւ Եղեւթիւրոսի վկ. | 21

16 | 4 † Կիր. դկ. Դ, զկնի Խաչին. Բ կիր. 7 շաբ. Հարսանիք. — Ռ. Յռեբէոսի վկային. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Միքայելի Միխայլովիչ (յամին 1861.) | 22

17 | 5 Բշ. աձ. Փոկասու հայրապետին, եւ Երանոսի հետեւողի առաքելոցն. — Ռ. Պետրոսի եւ Այեքսիոսի. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Դշխոյին Մարիայ Այեքսանդրովնայ (յամին 1853.) | 23

☾ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Սառն հողմունք.*

18 | 6 Գշ. ակ. Ս. կուսանացն՝ Թեկղի, եւ Վառվառեայ եւ Պեղիզեայ. — Ռ. Թովմայի առաքելոյն. | 24

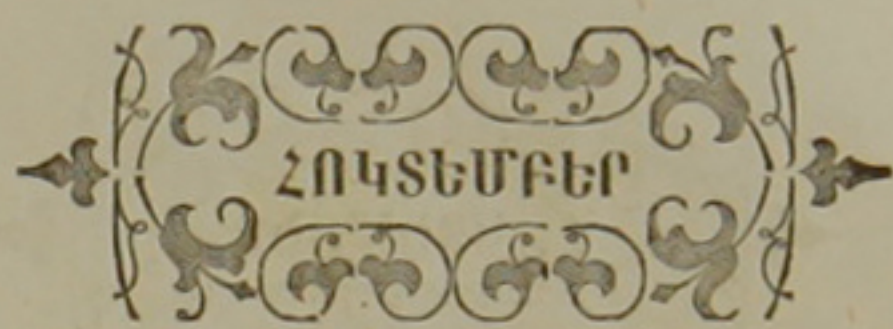

Ե.		Լ.
19	7 Դշ. բ՝. Պահք. — Ռ. Սարգսի եւ Բագոսի.	25
20	8 Եշ. բկ. Պանդալեոնի բժշկին, Երմոդեայ քահանային եւ Եւպրաքսեայ կուսին.	26
21	9 Ուր. գ՝. Պահք. — Ռ. Յակոբոս Ալփեայ.	27
22	10 Շբ. գկ. Ս. Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց՝ Սեւրոպայ, Եղիշէի, Մովսեսի քերթողին, Դաւթի անյաղթ փիլիսոփային, Գրիգորի նարեկացւոյն եւ Ներսիսի կլայեցւոյն. — Ռ. Ղամբէոսի եւ Ղամբէուհւոյն. — Տ՝. *Միրաճ Կիճէսի.*	28
23	11 † Կիր. դ՝. Ե զկնի Խաչին. Գ կիր. 7 շաբ. Հարսանիք. — Ռ. Փիլիպպոսի առաքելոյն. — Լտ. Ռափայելի հրեշտակապետին. ⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 6, վ. 27. — մտանէ ժ. 5, վ. 1.	29
24	12 Բշ. դկ. Գիւտ նշխարաց սրբոյն Գրիգորիսի Աղուանից կաթողիկոսին, եւ սրբոց հարցն՝ Թաթոյ, Վարոսի, եւ Թումասու, եւ Անտոնի եւ Կրօնիդեայ, եւ եօթն խոտաճարակացն՝ որք յիննակնեան վանսն կատարեցան. — Ռ. Պրոբոսի, Տարաքոսի եւ Անդրոնիկեայ. ☽ Ծնունդ լուսնի. — *Փոփոխական.*	30
25	13 Գշ. ա՝. Ս. առաքելոցն՝ Անանիայ, Մատաթիայ, Բառնաբայ, Փիլիպպոսի, Յովհաննու, Շիղայ եւ Սիղուանոսի. — Ռ. Կարպոսի եպիսկոպոսին. — Տ՝. *Շապան.* Հր. *Քաղեր.* — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Միքայելի Նիկոլայեվիչ (յամին 1832.)	1
26	14 Դշ. ակ. Պահք. — Ռ. Նազարիոսի աշակ. Պօղոսի.	2
27	15 Եշ. բ՝. Դիոնեսիոսի արիսպագացւոյն, եւ սրբոց առաքելոցն Տիմոթէոսի եւ Տիտոսի. — Ռ. Եւփիմէոսի եւ Ղուկիանոսի. — Տոմ. Սահմի.	3
28	16 Ուր. բկ. Պահք. — Ռ. Ղունկիանոսի հարիւրապետին. — Լտ. Առաքելոցն՝ Սիմոնի եւ Յուդայի.	4

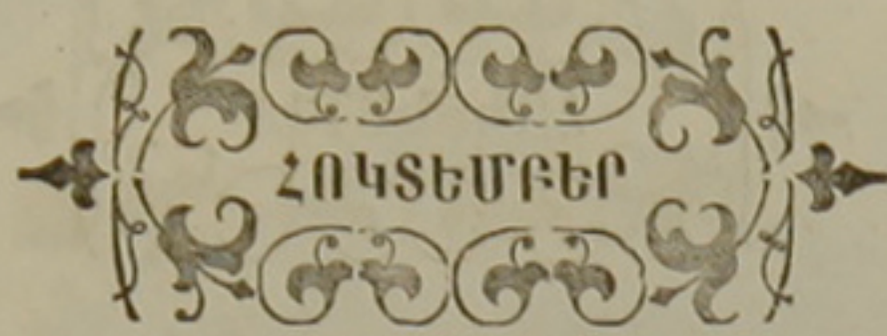

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Ե.		Լ.
29	17 Շբ. գձ. Ս. առետարանչացն՝ Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու եւ Յովհաննու. — Ռ. Ովսեայ մարգարէին եւ Անդրէի կրետացւոյն. — Աղ. Դանայ.	5
30	18 † Կիր. գկ. Զ գկնի Խաչին. Դ կիր. 7 շաբ. Հարսանիք. — Ռ. Ղուկասու առետարանչին.	6
31	19 Բշ. դձ. Ղունկիանոսի հարիւրապետին, եւ Յովսեփայ աստուածահօրն, եւ Յովսեփայ արեմաբացւոյն, եւ բարեկամին Քրիստոսի Ղազարու, եւ քերցն նորա Մարիամու եւ Մարթայի. — Ռ. Յովելեայ մարգարէին.	7
	☽ Առաջին քառորդ լուսնի. — *Բարեխառն.*	
1	20 Գշ. դկ. Թէոդիտոնի քահանային եւ Զենոնի զինաւորին, եւ Մակարայ, եւ Եւդոկսեայ եւ Ռամելայ. — Ռ. Մատրոնայ կուսին. — Լտ. ՆՈՅԵՄԲԵՐ.	8
2	21 Դշ. աձ. Պահք. — Ռ. Իլարիոնի զազացւոյն. — Լտ. Ցիշատակ համօրէն ննջեցելոց.	9
	☉ Արեգակն ելանէ ժ. 6, վ. 41. — մտանէ ժ. 4, վ. 46.	
3	22 Եշ. ակ. Խարիթեանց, եւ սրբոց վկայիցն Արտեմեայ եւ Քրիստափորի, եւ երկուց կանանցն Կալինիկեայ եւ Ակիւլինեայ.	10
4	23 Ուր. բձ. Պահք. — Ռ. Յակոբայ առաքելոյն.	11
5	24 Շբ. բկ. Ս. երկոտասան վարդապետացն՝ Յոհեթէոսի, Դիոնեսիոսի, Սեղբեատրոսի, Աթանասի, Կիւրղի երուսաղեմացւոյն, Եփրեմի խուրին ասորւոյ, Բարսղի կեսարացւոյն, Գրիգորի նիւսացւոյն, Գրիգորի աստուածաբանին, Եպիփանու կիպրացւոյն, Յովհաննու ոսկեբերանին եւ Կիւրղի աղեքսանդրացւոյն. — Ռ. Արեթայ եւ 4299 վկայիցն որք ընդ նմա կատարեցան.	12
6	25 † Կիր. դձ. Է գկնի Խաչին. Ե կիր. 7 շաբ. Հարսանիք. — Ռ. Մարկիանոսի եւ Մարտիրոնի.	13
7	26 Բշ. զկ. Անաստասայ քահանային, եւ Վարոսի եւ Թէոդորիտեայ եւ որդւոց նորա, եւ որոց ընդ նմա կատարեցան. — Ռ. Դեմետրեայ վկային.	14

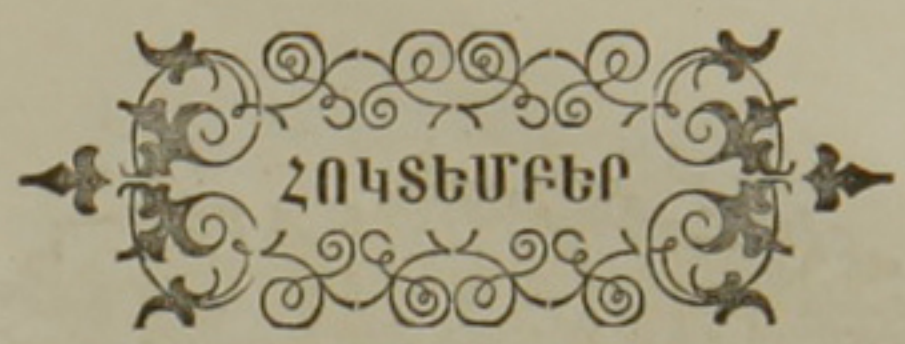

Ե.		Լ.
8	27 Գշ. դձ. Ս. Հիպերիքեանց՝ որք ի Սամոսատ կատարեցան եւ սրբոցն՝ Սեւեռիանոսի սեբաստացւոյն եւ Բաբելայ ծերոյն եւ 84 աշակերտաց նորին. — Ռ. Նեստորիոսի վկային.	15
	☺ Լրումն լուսնի. — *Անձրեւային.*	
9	28 Դշ. դկ. Պահք. — Ռ. Տերենտեայ, Նէոնիլայ եւ Պարասքեւայ. — Տճ. *Պէրաբ կիձէսի.*	16
10	29 Եշ. աձ. Ս. Յովհ. ոսկեբերանին. — Ռ. Անաստասայ հռովմայեցւոյն.	17
11	30 Ուր. ակ. Պահք.—Ռ. Զենոբիոսի եպիսկ. եւ քեռ նորա.	18
12	31 Շբ. բձ. Ամենայն սրբոց հնոց եւ նորոց յայտից եւ անյայտից. — Ռ. Ստաքեայ աշակերտին Պօղոսի.	19

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

(30 օր է, յորոց 5-ը կիրակի եւ 1-ը տօն։

13	1 † Կիր. բկ. Ը զկնի Խաչին. Հրց. դկ. ,, Որ զամենազօր՞՞. Հմբ. բկ. ,, Առաւօտեան՞՞. Զ կիր. 7 շաբ. Հարսանիք. — Ռ. Կոզմայի եւ Դամիանոսի մարտիրոսաց.	20
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 6, վ. 56. — մտանէ ժ. 4, վ. 32.	
14	2 Բշ. զձ. Ստեփանոսի Հռովմայ հայրապետին, եւ քահանայից եւ սարկաւագաց եւ ժողովրդոց. — Ռ. Ակինդինոսի եւ Պիգասեայ.	21
15	3 Գշ. զկ. Ակիփսիմեայ եպիսկոպոսին, եւ Յովսեփայ քհ. Այիթալայ սրկ.գին եւ Պղատոնի վկ. — Ռ. Ակիփսիմեայ եպիսկոպոսին եւ Այիթալայ սարկաւագին.	22
16	4 Դշ. դձ. Պահք. — Ռ. Յաննիկիոսի մեծին.	23
	☾ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Անհաստատ օդ.*	
17	5 Եշ. դկ. Հայրապետացն՝ Մետրոփանոսի, Աղեքսանդրոսի, եւ Պօղոսի խոստովանողին, եւ սրբոց նստարացն՝ Մարկիանոսի եւ Մարտիրոնի. — Ռ. Գաղակտիոնի վկային.	24
18	6 Ուր. աձ. Պահք. — Ռ. Պօղոսի խոստովանողին. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Նիկոլայի Նիկոլայեվիչ Կրտսերոյ (յամին 1856.)	25

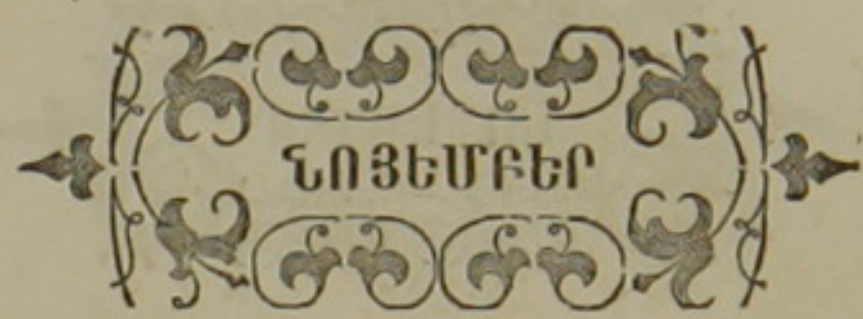

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Ն.		Լ.
19	7 Շբ. ակ. Ս. հրեշտակապետացն Գաբրիելի եւ Միքայելի եւ ամենայն երկնային զօրաց. — Ռ. Երեսունեւերից վկայիցն Մելիտինիոյ.	26
20	8 † Կիր. բձ. Թ, զկնի Խաչին. Հրց. դկ. ,, Այսօր ցնծան". Հմբ. բձ. ,, Ի գերեզման. Եկին ի գերեզման " եւ ,, Զայն առեղ ". Է կիր. 7 շաբ. Հարսանիք. — Ռ. Միքայելի հրեշտակապետին եւ ամենայն երկնային զօրաց.	27
	— Անուանակոչութիւն Վսեմափառ եւ Կայսերազն Մեծի Իշխանին Միքայելի Նիկոլայեվիչ.	
21	9 Բշ. բկ. Մելիտոսի Անտիոքայ եպիսկոպոսին, եւ միւս Մելիտոսի եպիսկ. Բուրայ քհ. եւ Շինու սարկաւագին. — Ռ. Ոնեսեփորայ եւ Պորփիւրայ վկ.—Լտ. Ընծայումն Ս. Աստուածածնին.	28
22	10 Գշ. գձ. Դեմետրեայ վկ. եւ Բասիլիսկոսի քհ. — Ռ. Էրաստայ, Ողիմպեայ, Ռոդիոնի, Սիսիպատրոսի եւ այլոց վկ. — Լտ. Զիչիլեայ կուսին.	29
23	11 Դշ. զկ. Պահք. — Ռ. Մինասայ եւ Ստեփանիդեայ.	30
	☻ Ծնունդ լուսնի. — *Յրտաշունչ հողմունք.*	
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 7, վ. 9. — մտանէ ժ. 4, վ. 23.	
24	12 Եշ. դձ. Գուրիասայ, Սամոնասայ եւ Աբիբայ սարկաւագին, եւ Ռոմանոսի միայնակեցին, Մանկանն խոստովանողի եւ Հիւսիքոսի զինաւորին. — — Ռ. Յովհ. ողորմածին եւ Նեղոսի եգիպտացւոյն. — Տճ. *Ռամազան.* Հր. *Թէքէր.*	1
25	13 Ուր. դկ. Պահք. — Ռ. Յովհ. ոսկեբերանին. — Լտ. Կատարինեայ կուսին.	2
26	14 Շբ. աձ. Ս. առաքելոցն' Անդրէի եւ Փիլիպպոսի. — Ռ. Փիլիպպոսի առաքելոյն եւ բարեկենդան 40-օրեայ պհ. Ծննդեան Քրիստոսի. — Տոմ. Տրէ.	3
	— Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Դշխոյին Մարիայ Ֆեոդորովնայ (յամին 1847.)	

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Ն.		Լ.
27	15 † Կիր. ակ. Ժ, զկնի Խաչին. Հրց. աձ. „Որ եկիր ի փրկութիւն“. Հմբ. ակ. „Աքանչելի“ *ցվերջև*. Բարեկենդան Յիսնակի պից. — Ռ. Սկիզբն 40-օրեայ պահոց Ծննդեան, եւ յիշատակ Գուրիասայ, Սամոնասայ եւ Աբիբայ խոստովանողացն. — Լտ. Առաջին կիր. զալըստեան, որ է սկիզբն կամաւոր պհ. Ծնն. Քրիստոսի.	4
28	16 Բշ. բձ. Ա օր պից. յիսնակաց — Ռ. Մատթէոսի աւետարանչին. — Ագ. Համիրայ.	5
29	17 Գշ. բկ Բ օր պհ. յիսն.—Ռ. Գրիգորի աքանչելագործին.	6
30	18 Դշ. գձ. Գ օր պհ. յիսնակաց. — Ռ. Պղատոնի եւ Ռոմանոսի. — Լտ. Անդրէի առաքելոյն.	7
	☽ Առաջին քառորդ լուսնի. — *Տեղ տեղ անձրեւ.*	
1	19 Եշ. զկ. Դ օր պհ. յիսնակաց. — Ռ. Աբդիայ մարգ. — Լտ. ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, եւ Մաքրուհւոյ կուսին.	8
2	20 Ուր. ղձ. Ե օր պհ. յիսն.—Ռ. Գրիգորի եւ Եւստաթէոսի.	9
3	21 † Շբ. ղկ. Ընծայումն Ս. Ա՛ծածնի ի տաճարն եւս Յ. եւ Ռ.	10
	☉ Արեգակն ելանէ ժ. 7, վ. 22. — մտանէ ժ. 4, վ. 18.	
4	22 † Կիր. աձ. Ս. Յիսն. Հրց. աձ. „Օրհնեալ ես Տէր“. Հմբ. աձ. „Ընդ կանայսն“ եւ „Որ անճառ“. Հարսանիք. — Ռ. Փիլիմոնի վկային.	11
5	23 Բշ. ակ. Ս. կուսանացն Յուլիանեայ եւ Վասիլուհւոյ. — Ռ. Գրիգորի եպիսկ. Ակրագանտիոյ.	12
6	24 Գշ. բձ. Ղուկիանոսի քահ. եւ Տարագոսի, Պրոբոսի, Անդրոնիկոսի, եւ Ոնեսիմեայ, եւ այլոց աշակերտացն Պօղոսի. — Ռ. Կատարինեայ եւ Մերկեռիոսի. — Լտ. Նիկողայոսի հայրապետին՝ պաշտպանին նաւավարաց. — Անուանակոչութիւն Վսեմափառ եւ Կայսերազն Դըշխոյին Կատարինէի Միխայլովնայ.	13
7	25 Դշ. բկ Պահք. — Ռ. Կղեմայ պապին եւ Պետրոսի եպիսկ. Աղեքսանդրիոյ. — Լտ. Ամբրոսիոսի եպիսկ.	14

Ն. Լ.

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

8	26 Եշ. գձ. Կղեմայ հայրապետին եւ Բագարատայ Տոռոմենայ եպիսկ. — Ռ. Յակովբայ վկային. — Լտ. Յղութիւն Ս. Աստուածածնին.	15
	☺ Լրումն լուսնի. — *Փոփոխական.*	
9	27 Ուր գկ. Պահք. — Ռ. Յակովբայ պարսկին.	16
10	28 Շբ. դձ Ս. առաքելոցն եւ առաջին լուսաւորչացն մերոց Թադեոսի եւ Բարթողոմեոսի. — Ռ. Ստեփանոսի եւ Երինարքեայ վկայիցն.	17
11	29 † Կիր. դկ. Բ Յիսնակաց. Հրց. ակ. „Անսկիզբն բանդ“. Համբ. դկ. „Հրեշտակ քո“. Հարսանիք. — Ռ. Պարամոնայ եւ Փիլոմենայ.	18
12	30 Բշ. աձ. Գեննարիոսի եպիսկ. եւ Մերկեռիոսի զինաւորին. — Ռ. Անդրեի առաքելոյն.	19

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

(31 օր է, յորոց 4-ը կիրակի.)

---

13 1 Գշ. ակ. Յակովկայ եւ. Իրաւափառայ. — Ռ. Նաումայ մարգարէին. — Լտ. Լուչիայ կուսին. 20

⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 7, վ. 31.
— մտանէ ժ. 4, վ. 17.

14 2 Դշ. բձ. Պահք. — Ռ. Ամբակումայ մարգարէին. 21

15 3 Եշ. բկ. Ս. հարցն եգիպտացւոց՝ Պօղոսի, Պօղայ, Մակարայ, Եւագրի, Յովհաննու գրեցւոյն, Յովհաննու կարճահասակին, Նեղոսի, Արսենի, Սիսիանու, Դանիելի, Սրապիոնի, Մակարիոսի, Պիմենի եւ այլոց սրբոց հարց. — Ռ. Սոփոնիայ մրգ. եւ Սաբայի վկ. 22

16 4 Ուր գձ. Պահք. — Ռ. Վառվառեայ կուսին. 23

☾ Վերջին քառորդ լուսնի. — *Զիւնաբերը հողմունք.*

17 5 Շբ. զկ. Գրիգորի սքանչելագործին, եւ Նիկողայոսի հայրապետին եւ Միւռոնայ եպիսկոպոսին. — Ռ. Հօրն Սաբայի. 24

18 6 † Կիր դձ. Գ Յիսնակաց. Հրց. բձ. „Անապական“. Համբ. դձ. „Որ ի վերդ ես“. Բարեկենդան Ս. Յակոբայ պահոց. — Ռ. Նիկողայոսի սքանչելագործ հայրպետին. 25

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Ե.		Լ.
19	7 Բշ. դկ. Պահք. Ս. Մինասայ, Երմոգինեայ, Եւգրաբոսի, եւ կամաւոր աղքատացն Յովհաննու եւ Ալեքսիանոսի. — Ռ. Ամբրոսեայ եպիսկոպոսին.	26
20	8 Գշ. աձ. Պահք. Կուռնելիոսի հարիւրապետին, եւ Շմաւոնի ազգականին Քրիստոսի, եւ Պողիկարպոսի Զմիւռնիոյ հայրապետին, եւ սրբոց վկայիցն՝ որք յարեւելս կատարեցան. — Ռ. Պատապեայ եւ Սոսթենոսի վկ. — Տճ. *Գատր կիճէսի.*	27
21	9 † Դշ. ակ. Պահք. Յղութիւն Ս. Ա՛ծածնին ի յԱննայէ. եւս Յ. եւ Ռ. — Լտ. Թովմայի առաքելոյն.	28
22	10 Եշ. բձ. Պահք. Եւստրատիոսի, Օքսենտիոսի, Եւգինէոսի, Ովրեստեսի եւ Մարդարիոսի. — Ռ. Մինասայ, Երմոգինեայ եւ Եւգրաբոսի.	29
	☸ Ծնունդ լուսնի. — *Տխրագին աւուրք.*	
23	11 Ուր. բկ. Պահք. — Ռ. Դանիելի սիւնակեցին. — Տճ. *Շէվվալ.* եւ Ռամազան պայրամը. — Հր. *Սէքաթ.*	1
	☉ Արեգակն ելանէ ժ. 7, վ. 38. — մտանէ ժ. 4, վ. 21.	
24	12 Շբ. զձ. Ս. Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին, Մարուգէի ճգնաւորին եւ Մելիտոսի եպիսկ. — Ռ. Սպիրիդիոնի եպիսկոպոսին.	2
25	13 † Կիր. զկ. Դ Յիսն. Հրց. բկ. ,, Անսկիզբն Աստուած ''. Հմբ. զկ. ,, Առեալ եւ մեր ''. Հարսանիք. — Ռ. Եւստրատիոսի, Օքսենտիոսի, Եւգինէոսի, Մարդարիոսի եւ Ովրեստեսի վկայիցն — Լտ. Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի.	3
26	14 Բշ. դձ. Ս. հայրապետացն Իգնատիոսի, Ադդէի եւ Մարութայի եպիսկոպոսին. — Ռ. Փիլիմոնի եւ Կալինիկեայ վկ. — Լտ. Ստեփանոսի նախավկ.—Տոմ. Քաղոց.	4
27	15 Գշ. դկ. Թեոպոմպայ եպիսկ. եւ Թեովնայ վկ. եւ չորից զինաւորացն՝ Բասոսի, Եւսեբի, Եւտիքի եւ Բասիլիդեայ. — Ռ. Եղեւթիւրոսի եւ մօր նորա Անթիայ — Լտ. Յովհաննու աւետարանչին.	5

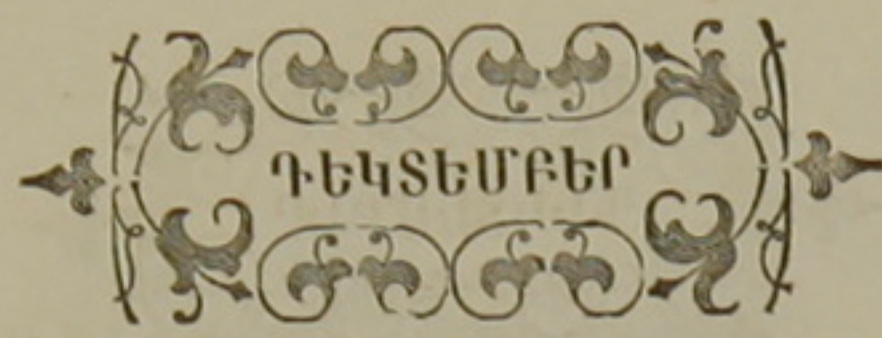

Ն.		Լ.
28	16 Դշ. աճ. Պահք. — Ռ. Անգեայ մրգ. — Լտ. Մանկաննց Բեթղեհեմի. — Ագ. Արամ.	6
29	17 Եշ. ակ. Ս. կուսանացն Ինդոսի եւ Դոմնայի, եւ Գղեբիկոսի քհ. եւ երկուց բիւրուցն որք այրեցան յեկեղեցին Նիկոմիդացւոց. — Ռ. Դանիելի մարգարէին.	7
	☽ Առաջին քառորդ լուսնի. — *Յուլիս եւ Ճիւն.*	
30	18 Ուր բճ. Պահք. — Ռ. Սեբաստիանոսի վկային.	8
31	19 Շբ. բկ. Նախավկայ եւ անդրանիկ թագաւորին մերոյ սրբոյն Աբգարու. — Ռ. Բոնիփատոսի վկային. — Լտ. Սեղբեստրոսի Հռովմայ հայրապետին.	9
1	20 † Կիր. գճ. Ե Յիսն. Հրց. գճ. „Փառաւորեալ որդի“. Հմբ. գճ. „Իւղաբեր եւ սուրբ“ *ցվերջն.* — Ռ. Իգնատիոսի աստուածազգեաց հայրպտին. — Լտ. ՅՈՒՆՈՒԱՐ եւ տարեմուտ 1871 թուականին, եւ տօն տնօրէնութեան Տեառն.	10
2	21 Բշ. զկ. Աբրահամու եւ Խորենայ, եւ անարծաթ բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի. — Ռ. Յուլիանեայ կս.	11
	⊙ Արեգակն ելանէ ժ. 7, վ. 40. — մտանէ ժ. 4, վ. 28.	
3	22 Դշ. դճ. Աստուածատրոյ վկ. — Ռ. Անաստասեայ կս.	12
4	23 Դշ. դկ. Պահք. — Ռ. Սատուրնինոսի վկային.	13
5	24 Եշ. աճ. Դաւթի մարգարէին եւ Յակոբայ առաքելոյն. — Յ. եւ Ռ. Ճրագալոյց Ծննդեան.	14
6	25 Ուր. ակ. Պահք. — Յ. եւ Ռ. Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. — Լտ. Յայտնութիւն.	15
	☺ Լրումն լուսնի. — *Անհաստատ օդք.*	
7	26 Շբ. բճ. Ս. Ստեփանոսի նախավկ. եւ առաջին մարտիրոսին. — Ռ. Յովսեփայ աստուածահօրն.	16
8	27 † Կիր. բկ Զ Յիսն. — Հրց. գկ. „Նախայաւիտեան“. Հմբ. բկ. „Կանխեցին“ *ցվերջն.*	17

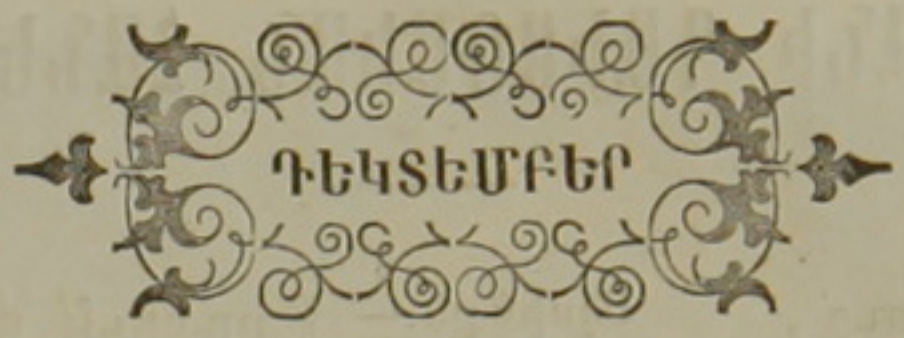

Ն.		Լ.
9	28 Բշ. զձ. Ս. առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի. — Ռ. Երկուց բիւրուցն որք այրեցան յեկեղեցին Նիկոմիդացւոց. — Ծնունդ Վսեմափառ եւ Կայսերազն Դշխոյին Ելենայ Պաւլովնայ (յամին 1806.)	18
10	29 Գշ. զկ. Որդւոցն Որոտման՝ Յակոբայ առաքելոյն եւ Յովհաննու աւետարանչին. Բարեկենդան Ծննդեան Քրիստոսի. — Ռ. Մանկանցն Բեթղեհեմի.	19
11	30 Դշ. դձ. Ա օր պահոց Ծննդեան. — Ռ. Անթիմոսի եւ Սամփսոնի վկայից.	20
12	31 Եշ. դկ. Բ օր պհց. Ծնն. — Մելանիայ հռովմայեցւոյն.	21

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ.

1. Մի դուշ, Այսինքն.— Թրռչուն մի կայ,
Շորերը փուշ. Հագուստը փուշ.
Զուր չի խըմում, Զուր չըխըմեր,
Աչքերն ա մուշ: Աչքերն է մուշ:

2. Մի խընձոր կայ ման (1) ա գալիս,
Երկու տափով (2) պար (3) ա գալիս,
Մի մեծ ծակով կուլ ա տալիս.
Երկու ծակով լուս ա տալիս:

Այսինքն. — Խընձոր մը կայ ման կուգայ,
Երկու ծընծղով պար կուգայ,
Մի մեծ ծակով կուլ կուտայ
Երկու ծակով լոյս կուտայ:

3. Ալ (4) կընգըղիկ (5), չ'ալ կընգըղիկ,
Քանի բեռնեմ, տար կընգըղիկ:

Այսինքն. — Կարմիր կընգղիկ, ճերմակ (6) կընգղիկ.
Քանի բեռնեմ տար կընգըղիկ:

4. Մի ծառ ունեմ հինգ ճիւղանի,
Վերի ճիւղը հինգ ծրկանի.
Վարի չորսը քսան ծրլանի,
Ծիլերի ծերն ոսկրե ծիլի,
Ծիլին պապղուն' ինչպես հիլի:

Այսինքն. — Մի ծառ ունիմ' հինգ ճիւղ ունի.
Վերի ճիւղը' հինգ ծակ ունի.
Վարի չորսը' քսան ծիլ ունի.
Ծիլերուն ծայրն կայ ոսկր—ածլի,
Ածլին փայլուն, ինչպես հայլի:

---

(1) Ման գալ. պտըտիլ: (2) Ծնծղայ.—Ռս. кимвалъ, гремушка.— Տճ. զիլֆարա: (3) Պար. պարել, կաքաւել: (4) Կարմրագոյն: (5) Կնգուղ — *վեղար*, որ ինչպես յայտնի է ծայրը սուր է եւ մէջը փոս: (6) Չ'ալ — ճերմակ գունով կամ առանց ներկի:

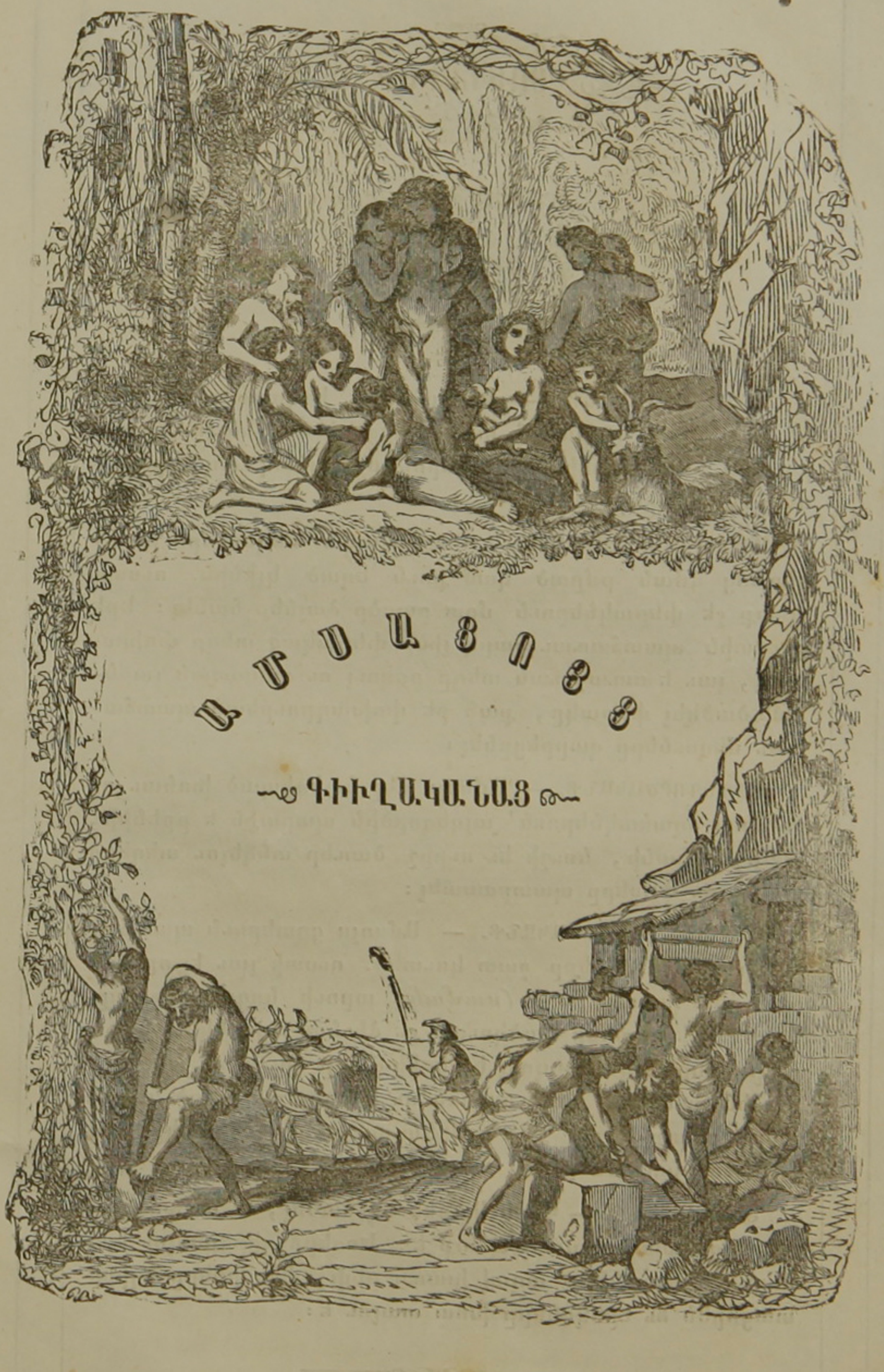
ԱՄՍԱՑՈՑ
ԳԻՒՂԱԿԱՆԱՑ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Ժամանակ է երկրագործին կանուխ ցանելու հունտերն ու սերմացուները գնել ու պատրաստել. եւ սաստիկ ցուրտերու ժամանակ գործիքները մաքրել ու սրել։

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆՔ. — Յունուարին մեղուները ուրիշ զեռնոց նման թմրած կամ քուն եղած կլինին. ուստի պէտք չէ փեթակներուն մօտ բարձր ձայներ հանել։ Եթէ ցուրտին պատճառաւ հարկ լինի փեթակաց տեղը փոխադրել, լաւ է առաջուան տեղը թողուլ ու գանագան լաթերով ծածկել փեթակը, քան թէ փոխադրութեան պատճառաւ մեղուները զարթեցընել։

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Ամսոյս մէջ հանդիպած խոնաւ ու ամպոտ եղանակներուն՝ այգեգործին պարտքն է թթենիի, բալի, ծիրանի, նուշի եւ ուրիշ ծառեր տնկելու տեղերը փորել ու փոսերը պատրաստել։

ԱՆԱՍՆԱԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆՔ. — Ամսոյս ցրտերուն պատճառաւը անասունները շատ կուտեն. ուստի լաւ է որ խոտին հետ խառն յարդ (*սարևալի*) տրուի նոցա։ Ոչխարները՝ եթէ գետինը ծածկուած չէ ձիւնով, ցորեկները կարելի է արածելու թողուլ եւ երեկոները աղ տալ. իսկ նոր ածին գառները առաւօտեան ու երեկոյեան ծծած կաթէն զատ՝ պէտք է քիչ քիչ ամենալաւ խոտով կերակրել ու այնպէս սնուցանել։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ. — Կովի կաթէն եղ հանել, եւ ամառուան սառոյցը պատրաստել պէտք է։ Խոզերը գիրցընելու համար առաւօտները աղով խառն թեփ, կէսօրները եգիպտացորեն ու երեկոները խոտ տալու է։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Աշնան մէջ հերկած գետիններուն վերայ, եթէ օդը ներէ, պէտք է *արևառոտքա* ցորենը, վարսակն ու գարին ցանել, եւ քիչ ժամանակէն յետոյ երկիրը տափանել որ դուրս մնացած սերմերը հողին մէջ թաղուին :

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆՔ. — Եթէ օդը տաք լինի՝ մեղուներն արեգակը ծագելուն պէս իրենք իրենց կելնեն փեթակներէն եւ քիչ մը թռչըտելէն յետոյ նորէն տեղերնին կդառնան : Մեղուաց ելած ժամանակը՝ որքան կարելի է շուտով պէտք է փեթակը մաքրել որ աղտոտութենէ յառաջացող ցաւերէն անվնաս մնան :

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Եթէ յունուարի մէջ սաստիկ ցուրտեր եղած լինին, ամսոյս մէջ պէտք է նախընթացին յիշուած խրատները կատարել. այլ եւ ձիու, այծի կամ ոչխարի աղբ դիզել, որ վարելիք հողին հետը խառնելով զօրաւոր լինին բոյսերը :

ԱՆԱՍՆԱԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆՔ. — Անասնոց գոմը պէտք է տաք պահել. ձիերու եւ եզներու կերակուրն ու աշխատանքը աւելցընել, եւ խոզերու տնակի փտած խոտերը դուրս հանել որ խոճքորները (խոզի ձագերը) անվնաս մնան : Ոչխարներուն երեկոները խոտ տալէն յառաջ՝ երբեմն պէտք է աղ տալ. իսկ ջրելը առաւօտուն թողցընելու է : Ընդհանրապէս 1000 ոչխարին 40 ֆունթ աղ կտրուի. իսկ գառներուն կէսը :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ.—Եթէ յունուարին սաստիկ ցուրտեր չպատահին, ամսոյս մէջ պէտք է սառոյց ժողովել, եւ մարտի ցուրտերը մտածելով՝ փայտի եւ ածուխի համար հոգ տանել : Ուշադրութիւն անելու է նաեւ աշնան ժամանակէն ձմեռուան համար պատրաստուած սոխի եւ գետնախնձորի վերայ, որ սաստիկ ցուրտերէն չպաղին ու չփճանան :

ՄԱՐՏ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Մարտի մէջ պէտք է ցորեն, գարի, վարսակ, վուշ, եւս եւ կաղամբ, բանջար, մանանեխ եւ մեկոն ցանել: Ուշադրութիւն դարձընելու է որ սերմանուած արտերուն մէջ անասունք չմտնեն:

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆՔ. — Մեղուներն ընդհանրապէս ամսոյս մէջ կսկսին ձագեր հանել, ուստի պէտք է փեթակին դուռը բաց ձգելով ազատ թողուլ զիրենք:

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Եթէ օդը տաք լինի, ժամանակ է ծառերը պատուաստ (*աշղարմա*) անելու, ծառերուն տակի կարծրացած հողերը փորելու, այլ եւ խաղողի որթ կամ խաղողնիք տնկելու եւ արդէն տնկուածներուն տակերը փորելու: Ամսոյս մէջ կըտնկեն ծիրանի, նուշի, դեղձի, սալորի, թութի, բալի, կեռասի, խնձորի, տանձի եւ ուրիշ ծառերը:

ԱՆԱՍՆԱԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆՔ.—Մատակ ձիերուն վերայ մասնաւոր խնամք տանելու է. վասն զի նոքա ընդհանրապէս ամսոյս մէջ կծնեն իրենց քուռակները: Կովերն ու եզները արածելու դրկելու է. իսկ հորթերուն առաւօտները խոտ տալու է: Ոչխարներն արածեցընել պէտք է, եւ կանուխ ծնած գառներուն փորհարինքէ ազատ պահելու համար՝ քիչ վարսակով խառն թեփ տալու է:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ. — Հաւերու եւ սագերու կուտը կանոնաւոր տալով՝ ջանալու է գատիկուան համար պէտք եղած հաւկիթը ժողովել: Կովի կաթէն սեր, եղ ու մածուն հանել եւ կանխածին ոչխարաց կաթէն պանիր պատրաստել:

ԱՊԻՐԻԼ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Տաք երկիրներու մէջ ժամանակ է սեխ, ձմերուկ, կորեկ եգիպտացորեն, լոպի, գետնախընձոր, ոսպն, սիսեռն, բողկ, եւ. ուրիշ սոցա նման համեմունք եւ բանջարեղէնք ցանել. այլ եւ անցեալ մարտի մէջ վարսակ ու. գարի սերմանած տեղերն եղած կունտ հողերը տափանով փշրել:

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆՔ. — Ապրիլի մէջ քիչ անգամ կպատահի որ ցուրտի պատճառաւ մեղուները քաղցածութիւն կրեն. բայց պատահած ժամանակը պէտք է մաքուր մեղրով կերակրել զիրենք, եւ եթէ մեղը չգտնուի, շաքարի կտորներ ձգել փեթակին մէջ:

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Ամսոյս սկիզբները բոլոր այգին պէտք է փորել, եւ խաղողնիքին ցիցերը տնկել, որ երբեմն պատահած սաստիկ քամիներէն ճիւղերն անվնաս մնան:

ԱՆԱՍՆԱԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆՔ. — Գոմերն ու ախուռները պէտք է մաքրել ու հովոտել: Մատակ ձիերը իրենց քուռակներուն հետ ցորեկները դաշտի մէջ թողցընելու է որ կանաչ խոտ ուտեն. իսկ երեկոները քուռակին մօրը վարսակ տալու է: Ոչխարներն ըստ մեծի մասին ապրիլի մէջ կծնեն իրենց գառնուկները. ուստի պէտք է մաքիները (овца, էգ ոչխար) գէթ երեկոները՝ թեփով կերակրել, եւ շաբաթը մէկ անգամ աղ ուտեցընել: Գառները գոմերուն մերձակայքը պէտք է արածեցընել եւ զգոյշ կենալ որ անձրեւէ ու սաստիկ քամիէ չվնասուին:

ՏՆՏԱՍԱԿԵՆՔ. — Շտեմարանները հովոտելու եւ ըստ կարելւոյն մաքուր պահելու է: Կովի կաթէն երկու տեսակ եղ, այսինքն կոգի (կաթի եղ) եւ կարագ (սերի եղ) հանելու է:

ՄԱՅԻՍ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Այս ամենազեղեցիկ ամսոյն մէջ բոլոր բնութիւնը մէկ նոր կենդանութիւն ստանալով՝ երկրագործին պարտքն է իւր բոլոր վարուցանքին վերայ ամենայն ուշադրութեամբ հսկել, որ մէջը անասունք չըմտնեն ու չկոխկրտեն:

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆՔ. — Ամսոյս մէջ մեղուաբուծին պարտքն է հսկել որ իւր մեղուաց պարը ուրիշ մեղուներու հետ չխառնուին կամ մի եւ նոյն ծաղկանց վերայ հիւթ ժողովելու ժամանակ պատերազմի չելնեն միմեանց դէմ, որ շատ անգամ մեծ կոտորած կանեն:

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Մրգեղինաց ամէն մէկ ծառին վերայ նայելու է, եւ ուր որ թրթուրի (*թրթրթր*) բոժոժ գըտնուի, իսկոյն ոչընչացընելու է:

ԱՆԱՍՆԱԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆՔ. — Տաք երկիրներու մէջ 15-էն վերջը կսկսուի ոչխարաց բուրդը խզելը. բայց ուր որ ծով կամ գետ կայ, խզելէն յառաջ լաւ ու օգտակար կլինի թէ որ 8 կամ 10 օր ամենայն երեկոյ լուացուին, որով թէ ոչխարները կգովանան եւ թէ նոցա բուրդը կմաքրուի: Ձիերուն կանաչի հետ խառնած չոր խոտ տալու է, իսկ գոմէշները լիճերու մերձակայքն արածեցընել պէտք է, որ տաքէն նեղացած ժամանակ՝ լճին մէջը պառկելով գովանան:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ. — Ամսոյս մէջ եղած անձրեւի ժամանակ՝ տան պիտոյիցը համեմատ տակառ պէտք է դնել դուրսը որ անձրեւով լցուի, եւ անցեալ տարւոյ գինիի լեղը (մուրը) խառնելով՝ արեւի տակ թողցընելու է մինչեւ որ կանոնաւոր քացախ լինի, եւ այնուհետեւ իսկոյն ներս առնելու է որ արեգական ազդեցութենէն սաստիկ կտրուկութեան հասնելով՝ քացախը մէկէն չքուլանայ:

ՅՈՒՆԻՍ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Պետք է հնձած խոտերը չորցընելեն վերջը ժողովել ու մեկտեղ դիզել, եւ մեկմեկէ կապած երեք ձող (*աշրշգ*) ձգել վերան, որ քամիի ժամանակ խոտը չցրուի: Ժամանակ է գետնախնձորի արմատին վերայ հողակոյտ անելու:

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆՔ. — Մեղուաց պարքը ամսոյս մէջ կբազմանան. ուստի եւ մեղուարանը պէտք է մոմազօծ նոր փեթակներ ունենայ պատրաստած, որ որսալ կարողանայ եւ կամաց կամաց փեթակին մէջ ժողովէ գիրենք:

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Այս ամիս զգուշութեամբ պէտք է շրջել այգիներուն մէջ, որ նորաբոյս ճիւղերն ու բողբոջները (*ֆիտաև*) չբափին: Առուակներու մէջ բուսած խոտերը պէտք է մաքրել եւ ջրանցքները շտկել. այլ եւ նոր տնկած խաղողնիքին տակի խոտերը պոկել:

ԱՆԱՍՆԱԻԱՐՄԱՆԱԿԱՆՔ. — Անասնոց գոմերն ու ախուռները պէտք է բաց ու մաքուր պահել որ ճանճերէ չնեղուին: Մարտի վերջերն ու ապրիլի սկիզբները ծնած ձիերը քիչ քիչ գործի դնելու է, եւ ոչխարները գով ժամանակները միայն արածեցընելու է. գիշերներն եւս իրենց գառնուկներուն հետ մեկտեղ անմշակ արտերու վերայ թողցընելու է:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ. — Յունիս ամսեն սկսելու է քիչ քիչ ձմեռուան փայտին տարեկան պատրաստութիւնը տեսնել. եւ տանիքներուն վնասուած ու աւրուած տեղերը շտկել:

ՅՈՒԼԻՍ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Կանուխ ցանուած ցորենը, վարսակն ու գարին պէտք է հնձել, հնձուածները կալին վերայ ծեծելով՝ յարդէն զատել, եւ շտեմարանը լեցընելէն յետոյ՝ երբեմն երբեմն խառնելով քամիի տալ որ ոչիլէ անվնաս մնան։

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆՔ. — Ցորեկուան ժամանակ փեթակները պէտք է բանալ ու մեղրը մոմէն զատել, բայց պէտք չէ փեթակը առանց մեղրի թողուլ, որ մեղուները խըրտին եւ ուրիշ տեղ երթան։

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆՔ.—Խաղողնիքին ծռուած ճիւղերը պէտք է շտկել ու ցիցի վերայ կապել, եւ եթէ տկար ճիւղեր կան՝ կտրել, որ ուժովները առաւել եւս պտղաբեր լինին։

ԱՆԱՍՆԱԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆՔ. — Ամսոյս վերջերը հնձուած արտերու վերայ կարելի է արածեցընել ոչխարները, բայց ոչ առաւօտն ու կէսօրին, այլ միայն իրիկուան ժամանակէն մինչեւ մթընալը։ Այս եւս գիտնալու է որ այնուհետեւ իսկոյն պէտք չէ գիրենք ջրել, այլ անմշակ դաշտերու վերայ գիշերելէն յետոյ՝ առաւօտը կանուխ ջուր տալ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ. — Ամսոյս մէջ պէտք է ձիերու եւ ուրիշ անասնոց համար ձմեռուան խոտը գնել. կովերու եւ ոչխարաց կաթէն պանիր ժողովել ու աղել, եւ գոմեշի կամ կովի կաթէն ձմեռուան չորաքանը պատրաստել. այլ եւ զանազան սալորաց չորցուցածները համբարել։

ՕԳՈՍՏՈՍ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Այն տեղերը՝ ուր ցորենը ամսոյս մէջ կհնձեն, պիտի ջանան որ ո՛րքան կարելի է շուտով ծեծեն եւ շտեմարան տանեն, որ անձրեւէ չվնասուի։

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆՔ. — Ամսոյս մէջ մեղուաբոյծն իւր բոլոր ուշադրութիւնը պիտի դարձընէ ճանճերու համար ձմեռուան պատրաստութիւն տեսնելու, եւս եւ վայրի ճանճերէն պաշտպանելու, որք ընդհանրապէս ամսոյս մէջ բազմութեամբ տկար ու որբ մեղուներու վերայ կդիմեն եւ փեթակին մէջ կոտորած անելէն վերջը նոցա պաշարն եւս կուտեն։

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Եթէ ամառը ցրտային ու անձրեւոտ լինի, խաղողնիքին աւելորդ տերեւները պոկելու է որ ողկոյզները ժամանակին եփեն՝ ու հասունանան։

ԱՆԱՍՆԱԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆՔ. — Կովերը, ոչխարները, ձիու քուռակներուն ու խոզերը լուսը բացուելուն պէս ջրելու եւ արձակելու է որ մերձակայ դաշտերուն, անտառներուն ու լերանց խորշերուն մէջ երթան արածեն եւ տաքէն ազատ մնան։ Կթուող կովերուն երեկոները քիչ քիչ թեփ տալու է որ առաւօտները շատ կաթ կան։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ. — Գինիին տակառները այժմէն իսկ պէտք է լուանալ, չորցընել ու պատրաստել, որ մինչեւ այգեկութք հին ըմպելեաց հոտը ըստ կարելւոյն մաքրուի։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Ամսոյս մէջ պէտք է երկրորդ անգամ հնձած խոտը լաւ չորցընելէն յետոյ դիզել, եւ ձմեռուան ցորենի, գարւոյ, վարսակի եւ հաճարի ցանքն անել:

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆՔ. — Մայր ճանճին ու ամառուան ծնած մեղուներուն ուժին ու առողջութեանը համեմատ՝ ձմեռուան մեղրի պատրաստութիւնը տեսնելու է, եւ վայրենի մեղուաց յարձակմունքէն ու նոցա մեղրագողութենէն զգոյշ կենալու է:

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Այգեկութն ընդհանրապէս ամսոյս մէջ կանեն. ուստի պէտք է զգուշանալ որ անձրեւը չսկսած խաղողները քաղուին, տեսակները գանագանուին եւ գինեհանութեան համար ժողովածները՝ նոյն օրուան մէջ կոխել տրուին:

ԱՆԱՍՆԱԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆՔ. — Սեպտեմբերի մէջ պէտք է զատել ձմեռը պահելու անասունները եւ մնացածը վաճառել: Ոչխարները հորթերն ու այծերը հնձուած արտերու մէջ արածեցընելու է ցորեկները եւ երեկոները աղ տալու է:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ. — Ձմեռուան համար պէտք եղած խոտը, վարսակը, գարին, յարդն ու կորեկը պատրաստելու է: Վառելիքն ու այրելիքը հոգալու է: Վարունգ, կաղամբ, սրբուկ (помадоръ, *ֆրէնկ ֆարդրնաանը*) եւ գդեարն աղելու. այլ եւ գետնախնձոր, սոխ ու սխտոր համբարելու է:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆԹ. — Ձմեռուան վարուցանքը թեեւ ամառոյս մէջ կվերջանայ, բայց քանի որ գետինը պաղած չէ՝ երկրագործութիւնը կարելի է շարունակել։

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆԹ. — Ճեղք ունեցող փեթակները մոմով պատելու եւ ամրցընելու է, եւ մեռած ճանճերը փեթակներէն դուրս հանելէն յետոյ ձմեռուան պաշարը, այսինքն ամէն մէկ փեթակի մէջ 20-էն մինչեւ 30 ֆունթ մեղր դնելու է, որ մինչեւ ապրիլի 15-ը կբաւէ, եթէ փեթակին մէջի ճանճերուն թիւը 100-էն աւելի չէ։

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆԹ. — Եթէ ամառը անձրեւային լինի եւ խաղողը ժամանակին չեփելուն համար այգեկութը հոկտեմբերին մնայ, պէտք է զգուշանալ որ խաղողները պարզ օդոյ եւ ցօղերը չորացած ժամանակը քաղուին։

ԱՆԱՍՆԱԳԱՐՄԱՆԱԿԱՆԹ. — Կենդանեաց ձմեռուան պաշարը պատրաստելու է եւ կթուող կովերուն երեկոները տաք ջրով քիչ մի աղ խառնած թեփ տալու է։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆԹ. — Սոխն ու գետնախնձորը գետնի խոնաւութենէն ու սաստիկ ցուրտերէն անվնաս պահելու համար դրուած տեղերուն վարն ու վերը չոր խոտ փռելու է։ Ամառոյս մէջ պէտք է բնակարաններուն պատուհանները գոցել եւ ճեղքերը շաղախով (замазка) ծեփել կամ թուղթ փակցընել. այլ եւ վառարաններուն ծխնելոյզները (труба) մաքրել, որ հրդեհ չպատահի։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆՔ — Նոյեմբերի մէջ երկրագործին պարտքն է պարապ միջոցները գարնան ցանելիք հունտերը մաքրել եւ դաշտերէն ու անտառներէն ձմեռուան այրելիքը բերել :

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆՔ. — Այս ամսէն կսկսի մեղուաց ձմեռնալին հանգստութիւնը, վասն զի նոյեմբերին կդադրին աշխատանքէ. ուստի պէտք չէ փեթակներուն քովը բարձր ձայներով խօսել :

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Նորաբոյս եւ նորատունկ ծառերը հաստ ձողերու վերայ կապելու է, որ ձմեռուան քամիներէն չկոտրուին :

ԱՆԱՍՆԱԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆՔ. — Անասնոց գոմերն ու ախուռները պէտք է մաքուր պահել, ոչխարներուն չորախառն կերակուր տալ, ու եթէ օդը ներէ՝ օրը քանի մի ժամ դուրս հանել որ մաքուր օդ առնուն : Ամորձատ (կռտած) խոզերը մորթել եւ ապխտել պէտք է. իսկ խոճքոլները (խոզի ձագերը) եթէ հարկաւորութիւն չկայ պահելու՝ ողջ ողջ վաճառել :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ. — Ձմեռուան համար պատրաստուած բոլոր փայտը սղոցել, կոտրել տալ ու բնակարանէն դուրս տեղ մը շարել տալու է որ անկից հրդեհ չպատահի : Շտեմարաններն ու ներքնատները պարզ ու բարեխառն օդոյ ժամանակ բաց ձգել ու հովոտել պէտք է :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Ամսոյս մէջ երկրագործը դաշտերուն մէջ գործ չունենալով՝ իրեն յարմար աշխատանքն է ամառուան հնձած խոտը վաճառել, մերձակայ անտառներէն փայտ կտրել ու վաճառելու հանել, եւ պարապ միջոցները իւր աշխատանաց արդիւնքը հանգստութեամբ վայելել :

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆՔ. — Մեղուները մկներուն ձեռքէն ազատելու համար՝ փեթակին դիմացը ականատ *(գաֆանա)* լարելու է, որ մեղուները չմեռցուցած՝ իրենք բռնուին :

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆՔ. — Այգեգործին եւս իբրեւ հանգըստեան ամիս, պատշաճաւոր ժամանակն է իւր աշխատանաց քաղցր արդիւնքը վայելելու :

ԱՆԱՍՆԱԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆՔ. — Անասնոց վերայ մասնաւոր խնամք տանել պէտք է ամսոյս մէջ, եւ գոմերուն, ախուռներուն ու հաւնոցներուն դռները փակ պահելու է որ չըմրսին : Ոչխարներուն կեցած տեղը պէտք է ջուր դնել, եւ եթէ ցուրտը սաստիկ է՝ ջուրը փոքր ինչ տաքցընել :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ. — Հաւերու եւ սագերու բնակարանը պէտք է տաք պահել : Սագերու ամենալաւ կերակուրը կհամարուի չծեծած ցորեն, վարսակ, գարի եւ սիսեռ : Ջուրը որքան կարելի է շատ պէտք է տալ եւ մինչեւ մորթելը սագնոցէն դուրս չթողուլ: Եթէ գետը կամ լիճը պաղած չլինի, շատ օգտակար է սագերը լողացընելէն վերջը մորթել :

ԱՆՈՒԱՆՔ ՍՐԲՈՑ

տօնելոց յԵկեղեցիս Հայաստանեայց ըստ կարգի այբուբենի

յամին 1870.

Աբգար Դեկտեմբերի 19.
Աբդիա Օգոստոսի 4.
Աբդիմեհ Փետրուարի 16.
Աբեղնագով (Միսայէլ) Յունիսի 30.
Աբել Յուլիսի 30.
Աբիբաս Նոյեմբերի 12.
Աբիսողոմ Յունուարի 17.
Աբրահամ Յուլ. 30 եւ Դեկտ. 21.
Ագապի Օգոստոսի 6.
Ադամ Յուլիսի 30.
Ադդէ Դեկտեմբերի 14.
Ադոկտոս Սեպտեմբերի 26.
Սգարիա (Միսաք) Յունիսի 30.
Աթանագինէ Յնս. 11. եւ Յուլ. 28.
Աթանաս Յունվ. 24, Օգոստ. 8 եւ Հոկտեմբերի 24.
Այեքսիանոս Դեկտեմբերի 7.
Ակակիոս Յունիսի 15.
Ակիւլինէ Հոկտեմբերի 22.
Ակիւղաս Յունուարի 27.
Ակիփսիմաս Նոյեմբերի 3.
Ահարոն Յուլիսի 30
Ադեքսանդրոս Նոյեմբերի 5.
Ամբակում Օգոստոսի 4.
Ամովսէս Օգոստոսի 4.
Այիբայա Նոյեմբերի 3.
Անանիա Հոկտեմբերի 13.
Անաստաս Հոկտեմբերի 26.
Անաստայա Յունուարի 29.
Անգէոս Օգոստոսի 4.
Անդրէաս Նոյեմբերի 14.
Անդրիանոս Յունուարի 29
Անդրոնիկոս Նոյեմբերի 24.
Անթիմոս Սեպտեմբերի 24.
Անիքտոս Յունիսի 29.
Աննա Մարտի 7 եւ Օգոստ. 25.
Անտոն Յունվ. 19 եւ Հոկտ. 12.
Անտոնինոս Յունիսի 29.
Աշխէն Յուլիսի 4.
Ապիտոն Յունուարի 26
Ատուածատուր Դեկտեմբերի 22.
Ատովմ Փետրուարի 9.
Արիստակէս Օգոստոսի 1.
Արսէն Դեկտեմբերի 3.
Արտեմիս Հոկտեմբերի 22.

Բաբէլ Յունիսի 22 եւ Հոկտ. 27.
Բագարատ Նոյեմբերի 26.
Բագոս Յունիսի 18.
Բառնաբաս Հոկտեմբերի 13.
Բասիլիդէս Դեկտեմբերի 15.
Բասիլիսկոս Նոյեմբերի 10.
Բասոս Դեկտեմբերի 15.
Բարակ Յուլիսի 30.
Բարաղամ Սեպտեմբերի 24.
Բարթողոմէոս Նոյեմբերի 28.
Բարսեղ Յունվ. 3 եւ Հոկտ. 24.
Բենիամին Փետրուարի 16.
Բուրա Նոյեմբերի 9.

Գաբրիէլ Նոյեմբերի 7.
Գայիանէ Յունիսի 9.
Գեղէոն Յուլիսի 30.
Գեննարիոս Նոյեմբերի 30.
Գէորգ Սեպտեմբերի 26.
Գղերիկոս Դեկտեմբերի 17.
Գոհարինէ Օգոստոսի 31.
Գորդիոս Յունուարի 22.
Գուրիաս Նոյեմբերի 12.
Գրաբոս Դեկտեմբերի 8.

Գրիգոր Յունվ. 3 եւ 24, Մարտի 14 եւ 28, Յունս. 13 եւ 27, Հոկտեմբերի 10 եւ 24 եւ Դեկտ. 5.
Գրիգորիոս Յունվ. 22, Օգոստ. 1 եւ Հոկտեմբերի 12.

Դամիանոս Դեկտեմբերի 21.
Դանիել Յունիսի 30, Օգոստոսի 1 եւ Դեկտեմբերի 3.
Դաւիթ Սեպտեմբերի 28, Հոկտեմբերի 10 եւ Դեկտեմբերի 24.
Դեմետրիոս Նոյեմբերի 10.
Դիոնեսիոս Հոկտեմբերի 15 եւ 24.
Դոմնաս Դեկտեմբերի 17.

Եզեկիել Սեպտեմբերի 1.
Եզր Սեպտեմբերի 1.
Եւեւթիւրոս Յունուարի 29.
Եւպիս Օգոստոսի 6.
Եղիա Յունիսի 7.
Եղիազար Յուլ. 30 եւ Օգոստ. 3.
Եղիշէ Հոկտեմբերի 10.
Եղիսէ Յուլիսի 9.
Ենովս Յուլիսի 30.
Ենովք Յուլիսի 30.
Եպիփան Յունիսի 22 եւ Հոկտ. 24.
Երանոս Սեպտ. 24 եւ Հոկտ. 5.
Երեմիա Օգոստոսի 27.
Երմոգինէս Դեկտեմբերի 7.
Երմոդիոս Հոկտեմբերի 8.
Երմոնէ Սեպտեմբերի 29.
Եւազր Դեկտեմբերի 3.
Եւգինեոս Յունվ. 27 եւ Դեկտ. 10.
Եւգինէ Յունուարի 26.
Եւգրաբոս Դեկտեմբերի 7.
Եւդոկսիոս Հոկտեմբերի 20.
Եւպրաքսէ Հոկտեմբերի 8.
Եւսեբիոս Դեկտեմբերի 15.
Եւստաքեոս Սեպտեմբերի 29.
Եւստրատիոս Դեկտեմբերի 10.
Եւտիքոս Դեկտեմբերի 15.
Եւփիմէ Յուլիսի 27.
Եփրեմ Յունվ. 3 եւ Հոկտ. 24.
Զաքարիա Յուլիսի 7 Օգոստ. 4 եւ Սեպտեմբերի 1.
Զենոն Հոկտեմբերի 20.

Թադեոս Յուլ. 25 եւ Նոյեմ. 28.
Թաթուլ Հոկտեմբերի 12.
Թալիլեոս Յունիսի 25.
Թեկղ Հոկտեմբերի 6.
Թեոդիտոն Յնս. 25 եւ Հոկտ. 20.
Թեոդոս Յունուարի 20.
Թեոդորոս Յնվ. 29 եւ Փետր. 28.
Թեոպիստէ Սեպտեմբերի 29.
Թեոպոմպոս Դեկտեմբերի 15.
Թեովնաս Դեկտեմբերի 15.
Թեոփիլոս Յունիսի 29.
Թովմաս Օգոստոսի 29.
Թումաս Հոկտեմբերի 12.

Իգնատիոս Դեկտեմբերի 14.
Ինդոս Դեկտեմբերի 17.
Իսահակ Յուլիսի 30.
Իրաւափառ Դեկտեմբերի 1.

Խաղ Յունիսի 20.
Խոսրովիդուխտ Յուլիսի 4.
Խորէն Դեկտեմբերի 21.

Ծամինդոս Օգոստոսի 31.

Կալինիկէ Հոկտեմբերի 22.
Կալիստրատոս Յուլիսի 6.
Կանդիտոս Յունուարի 27.
Կատարինէ (Եկատերինէ) Սեպ. 29.
Կիպրիանոս Յուլիսի 27
Կիրակոս Յունուարի 22.
Կիւրեղ Յունուարի 24, Փետր. 16, Մարտի 7, Օգոստոսի 8 եւ Հոկտեմբերի 24.
Կղեմէս Նոյեմբերի 26.
Կղոդիա Յունուարի 26.
Կոստատոս Յունիսի 15.
Կոզմաս Դեկտեմբերի 21.
Կոստանդիանոս Յունիսի 23.
Կուռնելիոս Դեկտեմբերի 8.
Կրօնիդէս Հոկտեմբերի 12.

Համազասպ Հոկտեմբերի 1.
Հայրապետք Փետր. 21 եւ Սեպ. 5.
Հեղինէ Յունիսի 23.

Հիւսիքոս Նոյեմբերի 12.
Հռիփսիմէ Յունիսի 8.

Ղազարոս Ապր. 4 եւ Հոկտ. 19.
Ղամբէոս եւ Ղամբէուհի Սեպ. 28.
Ղեւոնդ Փետրուարի 17.
Ղուկաս Հոկտեմբերի 17.
Ղունկիանոս Յուլիսի 6, Հոկտեմբերի 19 եւ Նոյեմբերի 24.

Մակարիոս Յունվ. 27 եւ Դեկտ. 3.
Մակար Հոկտ. 20 եւ Դեկտ. 3.
Մաղաքիա Օգոստ. 4.
Մամաս Սեպտեմբերի 21.
Մանէ Յունիսի 16.
Մանուկ Նոյեմբերի 12.
Մատաթի Հոկտեմբերի 15.
Մատթէոս Հսկտեմբերի 17.
Մարդարիոս Դեկտեմբերի 10.
Մարթա Հոկտեմբերի 19.
Մարիամ Հոկտեմբերի 19.
Մարիանէ Սեպտեմբերի 22.
Մարկիանոս Նոյեմբերի 5.
Մարկոս Փետր. 16 եւ Հոկտ. 17.
Մարուգէ Դեկտեմբերի 12.
Մարութայ Դեկտեմբերի 14.
Մարտիրոս Փետրուարի 7.
Մարտիրոն Նոյեմբերի 5.
Մելիտոս Նոյեմ. 9 եւ Դեկտ. 12.
Մելքիսեդեկ Յուլիսի 30.
Մեսրոպ Յուլ. 2 եւ Հոկտ. 10.
Մեսրոփանոս Նոյեմբերի 5.
Մերկեռիոս Նոյեմբերի 30.
Մինաս Նոյեմ. 9 եւ Դեկտ. 7.
Միսաք (Ազարիա) Յունիսի 30.
Միւռոն Դեկտեմբերի 5.
Միքայէլ Նոյեմբերի 7.
Միքիա Օգոստոսի 4.
Մովկիմոս Յունիսի 15.
Մովսէս Յուլ. 30 եւ Հոկտ. 10.

Յակոբ Յուլիսի 30, Օգոստոսի 29, Դեկտեմբերի 12, 24 եւ 29.
Յակովիկ Դեկտեմբերի 1.
Յեսու Յուլիսի 30.
Յեփթայէ Յուլիսի 30.
Յոբ Սեպտեմբերի 3.
Յովակիմ Օգոստոսի 25.
Յովէլ Օգոստոսի 4.
Յովհաննէս Յունուարի 15, Մարտի 14, Յունիսի 11, Հոկտեմբ. 13, 17, 24 եւ 29, Դեկտ. 3, 7 եւ 29.
Յովնան Օգոստոսի 4.
Յովսէփ Յունիսի 18, Յուլիսի 30, Հոկտեմբերի 19 եւ Նոյեմբերի 3.
Յուլիանէ Նոյեմբերի 23.
Յուդիտա Յունուարի 22.
Յուսիկ Օգոստոսի 1.
Յուստիանէ Յուլիսի 27.
Յռեքէոս Հոկտեմբերի 24.

Նաւում Օգոստոսի 4.
Նեղոս Դեկտեմբերի 3.
Ներսէս Յնս. 20 եւ Հոկտ. 10.
Նեքտառինէ (Կատարինէ) Սեպտեմբերի 29.
Նիկողայոս Դեկտեմբերի 5.
Նոյ Յուլիսի 30.
Նունէ Յունիսի 16.

Շամունէ Օգոստոսի 3.
Շիղա Հոկտեմբերի 1.3
Շինուռ Նոյեմբերի 9.
Շմաւոն Օգոստ. 29 եւ Դեկտ. 8.
Շողակաթ Օգոստոսի 15.
Շուշան Սեպտեմբերի 22.

Ոնեսիմոս Նոյեմբերի 24.
Ոնոփրիոս Յունուարի 19.
Ոսկի (Ոսկեանք) Փետրուարի 12.
Ովսէէ Օգոստոսի 4.
Ովրեստէս Դեկտեմբերի 10.
Որմզդան Փետրուարի 16.

Պանդալէոն Հոկտեմբերի 8.
Պարսամ Յունուարի 19.
Պեղագիա Հոկտեմբերի 6.
Պետրոս Յունվ. 17 եւ Դեկտ 28.
Պիմեն Դեկտեմբերի 3.
Պիոն Փետրուարի 16.
Պիստոս կամ Պիստիս Օգոստ. 6.
Պղատոն Նոյեմբերի 3.

Պողիկարպոս Դեկտեմբերի 8.
Պողիկտոս Յունուարի 22.
Պրոբոս Նոյեմբերի 24.
Պօղ Դեկտեմբերի 4.
Պօղոս Յուլիսի 11, Նոյեմբերի 5, Դեկտեմբերի 3 եւ 28.

Ռամելաս Հոկտեմբերի 20.
Ռատիկոս Օգոստոսի 31.
Ռոմանոս Սեպտ. 26 եւ Նոյեմ. 12.

Սահակ Յունվ. 31, Յունիսի 18, Յուլիսի 2 եւ Հոկտեմբերի 1.
Սամուել Յուլիսի 30.
Սամոնաս Նոյեմբերի 12.
Սամփսոն Յուլիսի 30.
Սայէն Փետրուարի 16.
Սանդուխտ Յուլիսի 25.
Սարգիս Փետր. 7, եւ Յնս. 18.
Սեդրաք (Անանիա) Յունիսի 30.
Սեթ Յուլիսի 30.
Սեղբեստրոս Յունվ. 3 եւ Հոկտ. 24.
Սերգիոս կամ Սերգի Յունվ. 26.
Սեւեռիանոս Հոկտեմբերի 27.
Սիղուանոս Հոկտեմբերի 13.
Սիմէոն Սեպտեմբերի 21.
Սիսիանոս Դեկտեմբերի 3.
Սուքիաս Փետրուարի 10.
Սոփիա Օգոստոսի 6.
Սոփոնիաս Օգոստոսի 4.

Ստեփանոս Օգոստոսի 31, Նոյեմբերի 2 եւ Դեկտեմբերի 26.
Սրապիոն Դեկտեմբերի 3.

Վահան Յունուարի 26.
Վաղերիոս Յունուարի 27.
Վառվառէ Հոկտեմբերի 6.
Վասիլուհի Նոյեմբերի 23.
Վարդան Փետրուարի 19.
Վարոս Հոկտեմբերի 12 եւ 26.
Վլասիոս կամ Վլաս Յունվ. 17.
Վրթանէս Օգոստոսի 1.

Տարագոս Նոյեմբերի 24.
Տիմոթէոս Հոկտեմբերի 15.
Տիտոս Հոկտեմբերի 15.
Տիւքիկոս Օգոստոսի 31.
Տրդատ Յուլիսի 4.
Տրիփոն Յունուարի 19.

Փերրոնէ Սեպտեմբերի 22.
Փիլիկտիմոն Սեպտեմբերի 21.
Փիլիպպոս Յունվ. 26, Հոկտեմ. 13 եւ Նոյեմբերի 14.
Փոկաս Հոկտեմբերի 5.
Փոտինոս Յունիսի 29.

Քրիստափոր Հոկտեմբերի 22.
Քրիստինէ Յուլիսի 27.

Օգսենտիոս Դեկտեմբերի 10.

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. — Այս տօներէն զատ՝ քանի մի անուններ կան որ ի վաղուց հետէ սովորութիւն եղած է եկեղեցական հանդիսաւոր տօներուն հետ ի միասին տօնել. զոր օրինակ *Յարուրթիւն* — որ ընդհանրապէս Զատկի չորրորդ կիւրակէի օրը կտօնեն. *Համբարձում* — Համբարձման տօնին, *Գալուստ* — Գալստեան օրը, *Վարդերեւ* — Պայծառակերպութեան կամ Վարդավառի տօնին, *Խաչատուր* կամ *Խաչերեւ* — Ս. Խաչի օրը, եւ այլն:

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌՔ Ի ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՌՈՒՍԻԱ.

ՅՈՒՆՈՒԱՐ.

ՅԱտակի (Բեսսարաբիոյ մէջ) 5-ին.
Ի Հօթին, 6-ին.
— Խարկով, 6-էն մինչեւ 26 յունուարի.
— Բերդիչեւ, 13-ին.
— Կիեվ, 15-էն յունվ. մինչեւ 31 փետր.
— Բերեզովկա (գաւառ Անանեւի) երկու շաբաթը մի անգամ.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ.

Ի Բելց եւ ՅՕլգոպոլ, 2-ին փետրուարի.
ՅԱղեքսանդր. եւ ի Նովոմոսկովսկ, 5—11.
Ի Նովոգէորգեւսկ եւ ի Բախմուլթ, 12—18.
—Պաւլոգրադ, 19—25.
—Կախովկա, 20.

ՄԱՐՏ.

Ի Բոբրինեց, 4-ին Մարտի.
ՅԵլիսաւետգրադ, ի Նովոգէորգեւսկ, Յեկատերինոսլաւ, Յորեխով, եւ ի Բելոցերկովկա (գաւառ Աղեք) 4—10.
Ի Տիրասպոլ, 10-ին.
—Նովոմիրգորոդ, ի Լիխովկա եւ ի Պաւլովսկ, 11—17.
—Սեդնեւկա (գաւառ Ռոստովի) Բշ. 24-ին
—Բերդեանսկ, ի Բելց եւ ի Գենիչեսկ, Գշ. 25-ին.

ԱՊՐԻԼ

Ի Նովոմոսկովսկ եւ ի Մելիտոպոլ, 1—6
—Պետրոպաւլովսկ, 2-ին.
—Հոթին, ՅԱնանեւ, Յելիսաւետգրադ, Յեկատերինոսլաւ, ՅԱլեքսանդրովսկ, ի Իրսգոսի (գաւառ Մելիտոպոլի), ի Մայորսկիյ (գաւ. Աղեքսանդր) եւ ի Ռեաժսկիյ (գաւ. Ռոստովի) 23-ին.
—Բերեզովկա, ամեն երկուշաբթի.

ՄԱՅԻՍ.

Ի Բերիսլաւ եւ ՅԱլեշկի, Եշ. Մյսի. 1 ին.
Ի Տիրասպոլ, ի Նովոմիրգորոդ, ի Վոզնեսենսկ, ի Պաւլոգրադ, ի Ռոստով, ի Թայղան, ի Բելց, ի Պոլտաւա, ի Կախովկա, ի Նիկոպոլ, ի Սեդնեւկա, Յեասինովատիյ եւ ի Մեծ Թոկմակ, Ուր. 9-ին
Ի Փերսոն, ի Բերիսլաւ եւ ի Հօթին, Բշ 19-ին
—Բախմուտ, Գշ. 21-ին.
—Բալտա, Շբ. 24-ին.

ՅՈՒՆԻՍ.

Ի Խարկով, 1—15.
—Նոզայսկ եւ ի Բելց Գշ. 24-ին.
—Բալտա, 25—30.
—Բախմուտ, ՅԱլեքսանդրիա, Յելիսաւետգրադ, Յեկատերինոսլաւ, ի Նովոդէորգեւսկ, ՅԱլեքսանդրովսկ, ի Մելիտոպոլ, ի Պաւլովսկ եւ ի Նովոխվանովկա, Կիր. 29-ին:

ՅՈՒԼԻՍ.

Ի Պոլտաւա, 10—31.
—Նիժնիյ Նովգորոդ (համաշխարհական տօնավաճառ) 15-էն յուլիսի մինչեւ 25 օգոստոսի.
—Բելց, ի Միխայլովկա, ի Զապլինկա եւ ի Սլաւեանսկ, 20-ին:

ՕԳՈՍՏՈՍ.

Ի Վոզնեսենսկ, 1-ին.
— Նովոգէորգեւսկ, 1—9.
—Նովոմոսկովսկ, 1—9.
—Խարկով, 1—27.
—Նիկոպոլ, 15-ին.
—Թայղան, 26-ին:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.

Յելիսաւետգրադ, Բշ 1-ին.
ՅԱնանեւ, ի Նովոմիրգորոդ, ի Բախմուտ, ի Ռոստով եւ ի Պետրիկովկա, Բշ. 8-ին
ՅՕդեսսա, 14—30.
ի Խարկով, 23—30.
ի Բերիսլաւ, 26-ին.
ՅԵկատերինոսլաւ, 26-ին.
ի Պաւլոգրադ, 29-ին.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ.

Ի Տիրասպոլ, ի Վոզնեսենսկ, ՅԱլեքսանդրովսկ, ի Կախովկա, ի Սեդնեւկա, Յեասինովատիյ, ի Կազալինկա եւ ի Պոկրովսկ 1-ին.
—Խարկով, 1—15.
—Նոզայսկ եւ ի Լիխովկա 14-ին.
ՅԱնդրէեվկա, 22-ին.
ի Նովոմիրգորոդ, ի Բելց, ի Հօթին եւ ի Նիկոպոլ, 26-ին
—Քիշնեւ հոկտ. 26-էն մինչեւ նոյեմ. 26.

ՆՈՅԵՄԲԵՐ.

Ի Բրատսլիւբովկա, 1-ին.
—Օրեխով, 8-ին.
—Նովոգէորգեւսկ եւ ի Բելց, 21-ին.
—Սլաւեանսերբսկ, 24-ին.
—Ռոմանովկա (գաւառ Եկատերինոսլաւի), 30-ին.
—Բերեզովկա, ամեն երկուշաբթի.

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ.

Ի Նովոգէորգեւսկ, ՅԱղեքսանդրիա, ի Հօթին եւ ի Թոկմակ, 6-ին.
—Բելց, 20-ին.
—Խարկով, 20-էն մինչեւ 6 յունուարի:

ՕԴԵՐԵՒՈՒԹԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՕԴԵՐԵՒՈՒԹԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ կամ ըստ Յունաց μετεορολογία (*մետէորոլոգի՛ա*) կասուի ուսումնական գիտութեանց այն գլխաւոր ճիւղին բացատրութիւնը, որով երկրէս վեր ու լուսնէն վար՝ օդուն կամ մթնոլորտին մէջ եղած զանազան երեւոյթներուն ինչ եղածը կիմացուի:

Օդային երեւոյթները գլխաւորապէս երկու մասն կբաժանուին, այսինքն *ջրեղէն* եւ *հրեղէն*: Ջրեղէն մասունքը կբաղկանան *գոլորշի*ներէն, այսինքն այն թեթեւ ու նուրբ շոգիներէն, որ այլ եւ այլ ջուրերու երեսէն տաքութեան ուժովը աներեւոյթ կերպով վեր կբարձրանան, օդոյ մէջ կլողան, եւ յետոյ միանալով ու խտանալով՝ տարուոյն եղանակին համեմատ ցօղ, անձրեւ, ձիւն ու կարկուտ կդառնան ու երկրիս վերայ կթափին. իսկ հրեղէն մասունքը՝ ըստ մեծի մասին հողէն ու երկրիս տակի ծծմբային ու բորակային նիւթերէն կելնեն, եւ մեր լեզուովը *արտաշնչութիւն* կասուին, յորոց կայծակն ու աստուպ կամ թռիչ աստղերը կյառաջանան:

Օդ. — Օդը մէկ շարժուն ու ամենաթեթեւ նիւթ է, անտեսանելի, անգոյն եւ անհոտ: — Այս թափանցիկ մարմինը երկրագնտիս չորս կողմը տարածուած լինելով՝ եւ բոլոր արարածները անդադար իրենց մարմնոյ մէջ ընդունելով եւ արտաշնչելով, նախնիք ի սկզբանէ հետէ պարզ տարր (զգալի բաներու նիւթ) համարեցին. բայց արդի քիմիագէտները օդը լուծելով՝ ստուգեցին եւ տեսան որ օդոյ 79-րդ մասը բորակածին է, որ *գազ* կամ *ազոտ* կասուի, եւ 21-րդ մասը—թթուածին, այսինքն մաքուր օդ. նոյնպէս եւ օդաչափութեամբ իմացուեցաւ որ օդը 850 անգամ թեթեւ է քան զջուրը:

Օդը շատ տեսակ յատկութիւններ ունի, որոց գլխաւորները սոքա են.

Ցուրտ ժամանակները կիստանայ եւ տաքերուն կընդարձակուի,

Արեւը ելնելուն պէս՝ պայծառ, տաք ու թեթեւ կլինի, եւ արեւը մտնելու ժամանակ՝ մթին, ցուրտ ու ծանր.

Անձրեւի ժամանակ խոնաւութիւն կստանայ, որով բաց օդոյ մէջ գտնուող վատառողջ մարդկանց թոքացաւութիւն կպատճառէ:

Օդն է պատճառ նաեւ շնչառութեան, տաքութեան, լոյս հաղորդելու եւ ձայն տարածելու:

Օրացոյց 1870, թերթ 7.

Օդը երեք կարգ կբաժանուի. — վերին, միջին եւ ստորին. եւ այս երեքը մէկտեղ *մթնոլորտ* կամ *սահման օդոյ* կկոչուի։ Ստորին սահմանը՝ երկրիս երեսն է, ուր մեք կբնակիմք, ուսկից վեր գնալով՝ հետզհետէ կթեթեւնայ օդը, այնպէս՝ որ եթէ մէկը 70 մղոնի չափ վեր բարձրանայ, օդը միլիոն անգամ աւելի թեթեւ կգըտնէ երկրիս վերայի օդէն։

Երկրիս վերայի օդը որչափ թանձր լինի, այնքան վնասակար է կենաց. վասն զի, ինչպէս վերն ասացինք, նորա 21-րդ մասը միայն է առողջարար. իսկ 79-րդ մասը, որ է թանձը օդ, — վնասակար է։ Եւ եթէ մէկն ուզէ փորձով իմանալ այս ճշմարտութիւնս, կարող է կոնքի (*շէյֆի*) մէջ գլխիվար ման մի դնել. յետոյ երեք աշտանակ դնել կոնքին մէջ՝ վառ ճրագներով, այնպէս՝ որ երրորդը երկրորդէն եւ երկրորդը առաջինէն բարձր լինին, եւ յետոյ կոնքին կէսէն ջուր լեցընել։ Այն վառ ճրագներն այնքան կվառին, մինչեւ որ առողջարար օդը կցընդի կիատնի. եւ ապա նախ՝ կսկսի հանգչիլ բարձր ճրագը, յետոյ երկրորդը եւ յետոյ կարճագոյնը, եւ այն ժամանակը կոնքի ջրոյն 21-րդ մասը գլխիվար դրած ամանն իւր տակը կգրաւէ, եւ մնացեալ 79-րդ մասը՝ ամանէն դուրս՝ կոնքին մէջը կմնայ։ Ասկէց կիմացուի թէ մարդուս համար յարմար օդը թթուածինն է, ի հարկէ թանձր օդով խառն. իսկ վնասակար թանձր օդը բուսոց աճելուն շատ յարմար է. ուստի եւ պարտէզներու օդը առողջարար է քան անտառներունը, որոց մէջ քիչ կներգործէ արեւը, ինչպէս որ պարտէզներու օդէն եւս առողջարար է ծովային օդը. վասն զի թէ բարեխառն է եւ թէ յարաշարժ։

ՔԱՄԻ. — Ի սկզբան այնպէս կկարծէին որ քամիները երկրիս տակի արտաշնչութենէն կյառաջանան եւ քանի մի ստորերկրեայ ձորերէն ու քարանձաւներէն կրփչեն. ուստի եւ դիցաբանութեան մէջ Իպպոտեայ որդին Էոլ կամ Եւողոսը, որ Իտալիոյ եւ Սիկիլիոյ մէջ եղած եօթը Եւողեան կղզիներուն վերայ կթագաւորէր, քամիներու իշխող համարուեցաւ. եւ այն եօթը կղզիները՝ *գաւառ* կամ *հայրենիք հողմոց* կոչուեցան։ Կպատմեն նաեւ որ Եւողոսը մէկ աիագին քարանձաւի մէջ արգիլուած կպահէր քամիները, եւ ուզեցած ժամանակը կարձակէր այս եւ այն տեղուոյն վերայ։ Սա իբր թէ մէկ օր այն քարանձաւին դուռը գոցելը մոռանալով՝ քամիները դուրս վազեցին ու այնպիսի սաստկութեամբ մրրիկ հանեցին ծովու վերայ, որ այն սոսկալի ալեկոծութենէն Սիկիլիան Իտալիայէն բաժնուեցաւ։ Բայց այս եւ սոցա նման առասպելեաց առաջին հերքողն եղաւ, իւր ելեքտրական գիւտերովն անուանի *Բենիամին Ֆրանկլին*, որ „Քամին, ասաց, ուրիշ բան չէ, բայց եթէ օդի հոսանք, այսինքն օդոյ տաքութեան աստիճանի փոփոխութիւններէն յառաջացող՝ մէկ տեղէն մինչեւ ի միւսը վազող հողմ, որ մէկ

որ եւ իցէ տեղւոյ վերայ սաստկութեամբ ուղղուած ժամանակը՝ ահագին ուժով օդը կպատռէ կանցնի, ու մէկ ժամուան մէջ մինչեւ 45 անգղիական մղոն տեղ կերթայ՝՝ ;

Արդի բնապատումներուն ասելովը՝ հողմաչափով (anémomètre) հաշիւ եղած է որ արեւմտեան թեթեւ քամին (ըստ բանաստեղծից՝ զեփիւռ) մէկ վայրկենի մէջ կէս գաղղիական մեթր կամ $11^1/_4$ Ռուսաց վերշոկ երկայնութեամբ տեղ կփչէ. միջակ քամին 2 մեթր կամ 45 վերշոկ. պաղ քամին 10 մեթր կամ գրեթէ 4 ձողաչափ (սաժէն) եւ 2 կանգուն (արշին). սաստիկ քամին 20 մեթր կամ գրեթէ 9 ձողաչափ եւ 1 կանգուն. փոթորիկը 25—30 մեթր կամ մինչեւ 14 ձողաչափ եւ մրրիկը 35—45 մեթր կամ գրեթէ 21 ձողաչափ արագութեամբ կփչէ: Իսկ օդի հոսանաց պատճառը արեգական ջերմութիւնն է. վասն զի երբ արեւու ջերմութենէն այլեւայլ տեղերու շոգիները թեթեւնան, օդն իւր հաւասարակշռութիւնը կկորուսանէ. ուստի եւ տեղէ տեղ շարժելով՝ հետզհետէ կսաստկանայ եւ քամի կպատճառէ: — Օրինակ, երբ արեգակը այրեցած գօտւոյն (1) վերայ լինի, արեւելքի մէջ ստորին օդը կթեթեւնայ. եւ երբ դէպի արեւմուտք դառնայ, արեւելեան օդը իւր առաջուան տեղը դառնալով՝ արեւելեան քամին կպատճառէ:

Քամիները գլխաւորապէս չորս կբաժանուին. այսինքն հիւսիսային, հարաւային, արեւելեան եւ արեւմտեան, որ ինչպէս յայտնի է, իւրեանց անունը աշխարհիս չորս գլխաւոր կողմերէն առած են. ուստի եւ հիւսիսային քամին ամենէն ցուրտն է, վասն զի հիւսիսային բեւեռէն կամ ցրտային գօտիներուն տակէն կսկսի փչել. հարաւայինը միջակ, եւ ամառ ժամանակը ամենէն տաք, վասն զի այրեցեալ գօտիներուն տակէն, կամ թէ աշխարհիս այն կողմէն կփչէ, ուր ծովերը սակաւաթիւ են. եւ արեւմտեանը՝ ամենէն խոնաւ, որ շատ անգամ փչած ժամանակը անձրեւ կբերէ հետը. վասն զի Արեւմտեան Ովկիանոսէն կամ Ատլանտեան ծովէն կփչէ, յորմէ շատ ջրային գոլորշիք կբարձրանան:

Բաց յայսցանէ ուրիշ միջանկեալ չորս քամիներ եւս կան մէկմէկէ հաւասար հեռաւորութեամբ, որ *կողմնակաւ հողմուռիք* կասուին. այսինքն առաջինը *Հիւսիսային-արեւելք*, որ հիւսիսի եւ արեւելքի մէջտեղը կընկնի. երկրորդը՝ *Հիւսիսային-արեւմուտք*, — հիւսիսի եւ արեւմտեան մէջտեղը. երրորդը՝ *Հարաւային-արեւելք*,—հարաւոյ եւ արեւելեան մէջտեղը. եւ չորրորդը՝ *Հարաւային-արեւմուտք*, — հարաւոյ եւ արեւմտեան մէջտեղը: — Նաւուղղութեան մէջ կհիշուին նաեւ

---

(1) Երկրագնտիս մէջ ըստ աշխարհագրաց հինգ գօտիք կան, յորոց առաջինը *այրեցեալ գօտի* կասուի: Սորա տակն եղած երկու արեւադարձից մէջտեղի երկիրներուն օդը այնքան տաք է, որ ամենեւին ճմեռ չլինիր այն տեղ:

ուրիշ ուն հողմունք, որ *կիսահողմք* կասուին, եւ իւրեանց անունը միջանկեալ կողմնական քամիներէն կառնուն. այլ եւ 16 հողմագիծք կհամարուին, որ *քառորդք հողմոց* կասուին, եւ բոլորը մէկտեղ 32 կհաշուին:

Քամիները շատ բանի օգտակար են, այսինքն նախ՝ օդոյն տաքութիւնը զուգակշիռ կամ միակերպ պահելու եւ օդը մաքրելու համար, երկրորդ՝ այլ եւ այլ երկիրներու վերայ ամպեր ու անձրեւներ քշելու եւ նոցա հողերը ոռոգելու համար, երրորդ՝ ծաղիկներուն ծուծերը կամ հունտերը տեղէ տեղ տանելու եւ բնական կերպով հեռաւոր տեղեր սերմանելու համար, չորրորդ՝ ծովերուն վերայ նաւեր քալցընելու, եւ քամիի ջաղացքներուն թեւերը պտտցընելու համար, եւ այլն:

ՓՈԹՈՐԻԿ. — Քամիները երբ սաստիկ փչելու ժամանակ թանձր ամպերու հանդիպին, ուղղակի փչել չեն կարողանար. ուստի եւ մէկ ուրիշ անցքով դէպ ի երկիրս դառնալով՝ կսկսին պտուտկել. եւ ահա այն պտուտկելն է որ մեր լեզուով *փոթորիկ* կասեմք:

ԱՄՊ. — Մթնոլորտի շոգիներէն, այսինքն ջրային եւ հրային գոլորշիներէն խտացած ու միացած ջրոտ նիւթը *ամպ* կասուի, որ շատը մէկտեղ ժողվուած բարձր օդոց մէջ կլողան այլ եւ այլ գունով ու ձեւով. ուստի որչափ որ թեթեւ լինին ամպերը՝ այնչափ վեր կբարձրանան, եւ որքան թանձր լինին՝ այնքան վար կիջնան: Իւրեանց գոյները արեգական շառաւիղներէն կձեւանան. իսկ ձեւերը—քամիներուն փչուածքէն:

ՄԷԳ. — *Մեգ* կամ *մառախուղը* (մշուշ) ամենաթանձր ու խիտ շոգիներէն կձեւանայ, որ երկրիս ու լերանց գլուխներուն վերայ կլինին. եւ այն է պատճառը որ շատ անգամ մարդիկ բարձր լեռներու վերայ ելնելով՝ թանձր մառախուղով կշրջապատին: — Մառախուղ եղած տեղերը օդը թանձր ու վնասակար կլինի, եւ երեկոյեան ժամանակ եղանակը կցրտանայ. վասն զի արեւը մայրը մտնելուն պէս (ըստ երեւութին)՝ այն թանձր շոգիքը կզովանան, որով ամառ ժամանակ տեսակ տեսակ հիւանդութիւններ կպատճառեն, ինչպէս որ յայտնի է ցած դիրքով քաղաքներուն ու գիւղերուն բնակչաց հիւանդութիւններէն: — Կպատմեն թէ 1775-ին նոյեմ. 8-ին Համբուրգ քաղաքի մէջ մի այնպիսի թանձր մառախուղ եղաւ, որ 10 քայլ հեռաւորութիւն ունեցող առարկաներն անգամ չտեսնուեցաւ. ուստի եւ քաղաքին բնակիչքը մթութեան պատճառաւ տուներէն դուրս չելան; մինչեւ որ կէսօրուան ժամանակները արեգական ճերմութենէն հետ զհետէ թեթեւնալով՝ սկսաւ վերանալ: — Ամպի եւ մառախուղի մէջ եղած տարբերութիւնն այս է, որ ամպերն աւելի թեթեւ լինելով՝ վերին օդոց մէջ կպտրտին. իսկ մառախուղը, որ ծանր է ամպերէն՝ — աւելի մօտ կլինի երկրիս:

ԱՆՁՐԵՒ. — Անձրեւը ջրային գոլորշիներէ ձեւացած ամպերէն կյառաջանայ. վասն զի երբ վերին օդոյ մէջ շոգիքը ցրտութեամբ ծանրանան եւ արեւու ջերմութենէն մթնոլորտը թեթեւնայ, ամպերը լուծուելով կամ ջուր դառնալով չեն կրնար իրենց բարձր տեղերը մնալ, այլ կտոր կտոր բաժնուելով՝ երկրիս վերայ կթափին երբեմն խոշոր եւ երբեմն մանր կաթիլներով: — Խոշոր կաթիլները ամառ ժամանակ կլինին. վասն զի բարձրագոյն տեղերէ իջնալով՝ ճանապարհին ուրիշ գոլորշեաց հետ կմիանան ու այնպէս երկրիս վերայ կթափին. իսկ մանր կաթիլները՝ ձմեռ ժամանակ. վասն զի ցրտութենէն խտացած ու թանձրացած օդը չթողուր ամբողջապէս երկիրս հասնիլ, այլ մանր կաթիլներ կբաժանէ: Անձրեւ գալուն պատճառը շատ անգամ այլ եւ այլ կողմերէ փչող քամիներու հոսանքներուն ցնցմունքը ամպերուն կամ գոլորշիներուն մէկտեղ դիզուիլն է, երբեմն օդոյ տաքութեան աստիճանին փոխուելովը եւ երբեմն օդոյն մէջ ելեքտրականութեան շատնալովը: Այս յայտնի է որ անձրեւի գալը երբեմն քանի մի ժամ յառաջ կիմացուի՝ երկնքին երեսը դիզուած խիտ ամպերէն. բայց եւ կարելի է մէկ օր վերջը լինելու եղանակն իմանալ. վասն զի երբ արեւը ելնելու եւ մտնելու ժամանակ երկինքը կարմրագոյն լինի, (որ նշան է թէ օդոյ մէջ այնքան քիչ են գոլորշիքը որ անձրեւ կամ մրրիկ չեն կարող պատճառել) — պարզ կգուշակուի առաջիկայ օրը. բայց երբ շիկագոյն կամ մթագոյն լինի, (որ նշան է թէ շատ գոլորշիք կան օդոյ մէջ) — եղանակի պղտորութիւնը կիմացուի: — Այս հիման վերայ է ահա Աւետարանին այն խօսքը՝ թէ „Ցորժամ երեկոյ լինի՝ ասէք պարզ լինիցի, զի կարմրացեալ է երկին. եւ առաւօտուն՝ այսօր մրրիկ, զի շառագունի տրտմութեամբ երկին“: (Մատթ. ԺԶ, 2.)

Պատահած է երբեմն նաեւ արիւնի, ծծումբի, խէժի, ցորենի եւ քարի անձրեւներ, ինչպէս որ Հռովմայ շինութեան 619 թուականին՝ Հռոմ քաղաքի մէջ կարմիր անձրեւ եկաւ.

1649-ին Ֆոփենհիագենի մէջ՝ ծծումբէ անձրեւ, այսինքն դեղնորակ՝ ծծմբային մասունքով խառնուած.

1693-ին Իռլանդիոյ մէջ իւղային կամ խժային անձրեւ, որ 15 օր երկրիս վերայ մնալէն վերջը՝ թանձրանալով սեւացել ու ցամաքել է.

1803-ին Գաղղիոյ Նորմանդա քաղաքին մէջ՝ քարէ անձրեւ, որոց ամենամեծը 6 հօխա կամ 18 ֆունթ եղած է.

1807-ին Հայաստանի մէջ ցորենի անձրեւ, եւ այլն, որոց պատճառն է անձրեւի ժամանակ քամիին սաստկութիւնը, որ գետնին երեսէն զանազան նիւթեր, եւս եւ կենդանիներ, այսինքն գորտեր ու ձկներ մինչեւ բարձր տեղեր հանելէն յետոյ՝ անձրեւի հետ վար կթափէ:

ՑՕՂ. — Գարնան եւ աշնան ժամանակները երկրիս բաց տեղերուն եւ մանաւանդ բոյսերուն վերայ մարգարտի հատիկներու նման երեւցող ջրային կաթիլները՝ *ցօղ* կասուի։ Հիներուն կարծիքը երկար ժամանակ այս էր թէ ցօղը անձրեւի փոքրիկ կաթիլներէն կյառաջանայ՝ օդոյ ցրտանալուն պատճառաւը. բայց դարուս սկիզբները *Ռէյշա* անունով շոտլանդացի բնագէտը († 1817) առաջինն եղաւ որ տեսնելով թէ ցօղը միակերպ չերեւիր զանազան նիւթոց վերայ, հին կարծիքները հերքեց, եւ իրեն ասուեանը պարզ ապացոյց առաւ երկրիս վերայի քանի մի մարմինները, այսինքն խոտերը, տերեւները, փայտերը եւ այլն, որք ցորեկը արեգական զօրութենէն տաքնալով՝ գիշերուան եւ առաւօտեան ցրտերու ժամանակ՝ իրենց ջերմութիւնը դուրս կուտան, եւ պաղ օդէն խտանալով՝ ցօղ կհանեն։ Իրաւ որ ցօղը փայլուն մետաղներու վերայ գրեթէ չերեւիր. վասն զի նոցա արտադրական զօրութիւնը շատ թոյլ է. մինչդեռ մի եւ նոյն միջոցին շատ բոյսերու՝ մանաւանդ կաղամբի վերայ՝ ցօղը այնչափ առատութեամբ կտեսնուի, որ տերեւներն անձրեւի պէս ջրոտելէն յետոյ՝ նոցա խորերն անգամ կլեցընէ։ — Այս յայտնի է որ ցօղը պարզ գիշերները միայն կուգայ, եւ բաց տեղերուն՝ մանաւանդ մշակուած երկիրներուն վերայ աւելի կլինի քան թէ քաղաքներու եւ քարոտ տեղերու վերայ։ Մթնոլորտի դրութենէն եւս երբեմն ցօղ կիջնայ։ Ամենէն աւելի ցօղը երկինքը պարզ եւ օդը հանդարտ եղած գիշերները կուգայ, բայց եթէ երկինքն ամպոտ լինի՝ ցօղ չի գար. վասն զի ամպերն իրենց ելեքտրական տաքութիւնը երկրիս հաղորդելով՝ գետինը քիչ կպաղի։

Ցօղին երկրէս ելնելուն մէկ գլխաւոր ապացոյցն եւս այս է՝ որ եթէ մէկ օր եւ իցէ բոյս շիշէ անօթով փակես՝ այնպէս որ վրան բան իջնալ չկարողանայ, դարձեալ առաւօտը տերեւները ցօղոտուած կտեսնես։—Ծառերու տերեւներուն վերայ եւս ցօղ կիջնայ, եւ անկէց կբաղկանայ Հայաստանի քաղցրահամ *գազպէն* (մանանայ), ինչպէս նաեւ արաբիոյ եղեգներուն մէջ շաքարը եւ մեղուաց ստամոքսին մէջ՝ մեղրը։

ՍԻՒԳ. — Երբեմն ամառը արեւը մտնելէն վերջը փոքրիկ անձրեւի պէս թեթեւ ցօղ կուգայ՝ առանց մթնոլորտին մէջ ամպ երեւելու, որ *երկնոյեան ցօղ* կանուանեն եւրոպացիք, եւ մեր լեզուով *սիւգ* կասուի։ Սիւգի տարբերութիւնն այս է որ ցօղի պէս երկրիս մարմիններէն չարտադրուիր, այլ մթնոլորտի շոգիներուն խտութենէն կիջնայ։

ԵՂԵԱՄՆ. — *Եղեամն* (иней) կասուի այն սառած ցօղը, որ գարնան սկիզբներն ու աշնան վերջերը՝ գետնին պաղութիւնը զրոյէն վար լինելուն պատճառաւ կձեւանայ եւ ճերմակ սիւռոցի պէս երկրիս երեսը կծածկէ։

ՁԻՒՆ. — Ձիւնը խտացած ամպերէն կյառաջանայ. վասն զի երբ օդը սաստիկ ցրտանայ եւ զրօյէն վար պաղի, ամպերը կամ մթնոլորտի ջրային շոգիները կսառին, եւ բիւրեղանման ու աստեղաձեւ փնջիկներով հետ զհետէ վար կթափին։ — Ձիւնը օգտակար է ձմեռուան սաստիկ ցուրտերէն գետինը տաք պահելու, մշակուած հողերը պարարտացընելու եւ գետերուն ու առուակներուն ջուր հաղորդելու։

ԿԱՐԿՈՒՏ. — Ամպերը օդոյ ջերմութենէն լուծուելով՝ երբ անձրեւի կաթիլներու պէս վար ընկնելու ժամանակ ցուրտ օդոյ հանդիպին՝ կխտանան ու կպաղին, եւ սիսեռի մանր ու խոշոր հատիկներուն պէս երկրիս վերայ կթափին ու *կարկուտ* կամ *քարկուտ* կասուին, այսինքն քարի նման թափուող կուտեր կամ հատիկներ։

ՈՐՈՏՈՒՄՆ. — Օդերեւոյթներու մէջ ամենէն աւելի մարդուս վերայ սարսափ բերողը որոտմունքն է, այսինքն ամպերուն գոռալը, որ ծծմբային ու բորակային նիւթոց ելեքտրականութենէն կյառաջանայ. վասն զի երբ ամպերը մէկ մէկու վերայ դիզուելով, վերինները վարիններուն սկսին մօտենալ, եւ վարինները հակառակ քամիին պատճառաւ աւելի վար չկարողանան իջնալ, իրեանց մէջի օդը փակուելով կրճնշուի. եւ որովհետեւ անկարելի կլինի օդուն երկու ամպոց մէջ ճնշուած մնալը, ամպերը պատռելով դուրս կելնէ օդը, եւ թնդանօթի զարնուածքի պէս սիգագին շառաչիւն հանելով՝ որոտմունք կպատճառի երբեմն կայծակ հանելով եւ երբեմն ոչ։

ԿԱՅԾԱԿ. — Կայծակը ամպերուն կամ գոլորշիներուն մէջի հրային նիւթերէն կյառաջանայ. վասն զի երբ ամպերը օդոյ կամ հողմոց գրգռութենէն մէկ մէկու զարնուին, իրենց ելեքտրական զօրութեամբը այնպիսի ուժով հրային նիւթ կամ կայծակ կարձակեն դէպի վար, որ մետաղներու զարկած ժամանակն անգամ կհալեցընէ եւ սիգագին տուներ ու պարիսպներ կկործանէ։ Կայծակին լոյսը ամպոտ կամ մթութեան պատճառաւ անտեսանելի երկինքը այնպէս կլուսաւորէ, որ կարծես թէ կայրի (1)։

ՓԱՅԼԱԿ. — Ամպերուն մէջէն երբեմն առանց որոտմունքի անձայն փայլակ կելնէ, ինչպէս վառօտը բաց տեղւոյ վերայ վառուած։ Սորա պատճառը ամպերուն մէջի ելեքտրականութեան սակաւութիւնն է։

---

(1) Կայծակի զարնուածքէն մեծամեծ շինութիւնները պահպանելու համար՝ 1750-ին *Շանթարգել* ասուած մետաղէ ճողը հնարեց Բենիամին Ֆրանկլին անունով ամերիկացին († 1790), որոյ վերի սուր ծայրը՝ վերէն անցնող ամպերուն մէջի դիզուած ելեքտրականութիւնը կամաց կամաց իրեն կքաշէ, ու գետնին հաղորդելով՝ շինութիւնները կայծակի զարնուածքէն անվնաս կպահէ։

ԱՍՈՒՊՔ. — Շատ անգամ կտեսնեմք որ երկնքին երեսէն աստղերը կամ ասուպները վար կրծլկեն եւ երբեմն տեղէ տեղ կվազեն։ Սոքա հրային դիւրավառ գոլորշիներ են, վերին օդոյ մէջ իւրեանց ելեքտրական կրակէն վառուած, որոց կամաց կամաց վազելուն պատճառաւ՝ լոյսերը կայծակի չափ սաստիկ չեն լինիր ու մէկէն չեն երեւիր, այլ քիչ քիչ. ուստի եւ ոչ որոտմունք կլսեմք եւ ոչ գոռում գոչում, այլ միայն արծաթափայլ ու վառվռուն գունով թռչող լոյս մի կտեսնեմք, որ ըստ մեծի մասին աստեղանման կլինին, եւ մեր լեզուովը *աստղ* կամ *ակնասոնք* կասուին, եւ Հայաստանի գաւառական բարբառով՝ ծլկող, այսինքն վազող ու անհետացող աստղ։ Ասուպները շատ անգամ օդուն մէջ կանհետանան եւ երբեմն երկրիս վերայ կընկնին, որք ուրիշ բան չեն, բայց եթէ ճերմակ ու կպչուն նիւթ մի։ Երբեմն ասուպները բոլորշի ու զարդարուած վերջաւորով կերեւին, եւ անժոյժ այծի նման ասդիս անդին վազելով կանհետանան. ուստի եւ հայերէն *այծք ոստուցեալք* կասուին. երբեմն գերանի պէս կերեւին՝ մէջտեղը ուռած եւ *վիշապ* կասուին. եւ երբեմն ջահի, սիւնի, վահանի, գեղարդի եւ բուրգի պէս կտեսնուին։ Ասուպ երեւցած է նաեւ մեծ ձեւով, ինչպէս 1808-ին Պոլսոյ եւ Վենետկոյ մէջ տեսնուածը, որ լուսնի չափ մեծութիւն ունէր, կասեն։

ԾԻԱԾԱՆ. — *Ծիածան* կամ *Ծիրանի գօտի* ասուածը շատ գունով ձեւացած աղեղ մի է, որ երկնքի անձրեւային կողմը կերեւի հորիզոնէն վեր արեգական հանդէպը։ Անձրեւի ժամանակ երբ արեւն իւր դիմացի ցողագին ամպերուն վերայ ճառագայթներ արձակէ, իւր ճաճանչները բաժնուելով կցոլանան, որով եւ գունաւոր կամար կամ ծիրանի գօտին կձեւանայ, եւ մեր աչքին կամարաձեւ կերեւի։

Ծիածանին հիանալի գոյները ընդհանրապէս եօթն կհամարուին, այսինքն մանուշակագոյն, ծիրանի, երկնագոյն, կանաչ, դեղին, ոսկեգոյն եւ կարմիր։ Թէպէտ ջրհեղեղէն առաջ եւս ծիածան կար, բայց ջրհեղեղէն յետոյ Աստուած ուզեց որ ծիածանը նշան լինի իւր այն խոստմանը, որով իմացուց թէ այսուհետեւ բոլոր աշխարհս ջրով աւրելու կամք չունի. „Զաղեղն իմ եդիցս յամպս. եւ եղիցի ի նշանակ յաւիտենական ուխտին ընդ իս եւ ընդ ամենայն երկիր“. որոյ իմաստն է. Անձրեւէն վերջը ամպերուն մէջ ծիածանի երեւիլը տեսնելով՝ միտներդ բերէք իմ այն յաւիտենական խոստմունքիս նշանը, որով գթութեամբ վստահացընելով զմարդիկ, ուխտեցի ուրիշ անգամ ջրհեղեղի պատուհասով չըջնջել զիրենք։

ՔԱՂՈՒԱԾ ԿԱՆՈՆԱՑ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ

1. Ամեն մարդ իրաւունք ունի հեռագրական հաղորդակցութեամբ թղթակցութիւն անելու :

2. Հեռագրատանց մէջ ամեն օր, որպէս նաեւ կիրակի եւ տօն օրերը հեռագրեր կընդունուին՝ իւրեանց համար սահմանեալ ժամանակին :

3. Հեռագրոց բովանդակութիւնը գաղտնի պահելու համար՝ հեռագրական տեսչութիւնը ամեն կողմանէ զգուշութիւն պիտի անէ :

4. Գործ չունեցող անձանց հրաման չկայ հեռագրոց սենեակները մտնել առանց մասնաւոր թոյլտուութեան :

5. Հեռագրերը թանաքով պիտի գրուին որոշ տառերով, հասկանալի ոճով եւ առանց համառօտագրութեան ու փակագծի :

6. Հեռագրին սկիզբը ընդունողին *մանրամասն հասցէն* պիտի գրուի, յետոյ *բովանդակութիւնը* եւ վերջը *յուղարկողին ստորագրութիւնը* : Եթէ հեռագիրը մասնաւոր անձի կյուղարկուի, որ մեծ քաղաքի մէջ կբնակի, պէտք է նաեւ *բնակութեան փողոցն* ու *տան թուահամարը* դնել, որպէս զի առանց դժուարութեան գտնուի եւ իրեն ձեռքը հասցուի :

7. Թէ որ հասցէն թերի եւ սխալ եղածին պատճառաւ հեռագիրը կամ բոլորովին չհասցուի եւ կամ ուրիշ անձի տրուի, հեռագրական տեսչութիւնը պատասխանատու չէ :

8. Քանի բառէ բաղկացեալ հեռագրի վճարքը կհաշուի յուղարկուած տեղէն մինչեւ նշանակեալ տեղն եղած հեռագրութեանը նայելով : Քանէն պակաս բառ ունեցող հեռագրին վճարքը՝ 20 բառ ունեցողի չափ է. իսկ քանէն աւելի բառ ունեցողին՝ իւրաքանչիւր տասը բառին՝ քանին համար նշանակուած գնոյն կէսը կառնուի :

9. Իւրաքանչիւր բառ որ 7 վանկէ պակաս երկայնութիւն ունի, մէկ բառ կհամարուի. իսկ եթէ 7 վանկէն աւելի լինի՝ առանձին բառ կհամարուի: Քերականական կանոններով բարդուած եւ միաւեղ գրուած բառը մէկ բառ կհամարուի, եթէ 7-էն աւելի վանկ չունի: Իւրաքանչիւր գիր կամ թուանշան որ առանձին կեցած է, նախդիրներն եւ ապաթարցով զատուած բառերը առանձին բառի տեղ կհաշուին: Այն բառերն որ միութեան գծով կապուած են, առանձին բառեր կհամարուին: Հինգ թուանշանով ձեւացած թիւը մէկ բառ կհաշուի. իսկ աւելին առանձին բառի տեղ կառնուի: Առոգանութեան եւ ուղղագրութեան նշանները չեն ընդունուիր, բաց ի թուանշաններու եւ կոտորակներու մէջ եղածներէն, ուր իւրաքանչիւր նշան զատ գիր կհամարուի:

10. Ելեալ եւ մտեալ նամակաց բնագրերը յուղարկողաց կամ ընդունողաց կտրուի. երբ պահանջողները հեռագրոց կայարանէն տրուած ընդունելութեան կամ բացընելուն տոմսակները հեռագրատուն ներկայացընեն: Այս պահանջմունքն ուղղակի հեռագրատան գլխաւորին կամ նորա փոխանորդին ձեռքը պէտք է անել:

11. Այն հեռագիրներու համար որ մի եւ նոյն քաղաք բնակող այլ եւ այլ անձանց ուղղուած են, որոշեալ գնէն զատ, իւրաքանչիւր պատճէնին համար՝ որ առանձին հասցեով կը-յուղարկուի, 19 կոպէկ կհատուցուի:

12. Հեռագրական կայարաններէն հետու տեղ յուղարկուած հեռագրոց համար կառնուի. թղթատարի ձեռքով հասարակ նամակի պէս յուղարկուածին համար՝ 25 կոպէկ, մասնաւոր յուղարկուածին համար՝ մինչեւ 14 վերստ, 75 կոպէկ. իսկ եթէ աւելի լինի հեռագրութիւնը, ըստ այնմ եւս վճարքը կառնուի, կամ աւելորդը՝ հեռագիրը տուողին կդարձուի, եւ կամ նա պարտական կլինի պակասը հատուցանել:

13. Այն հեռագրոյն համար որ նամակատան վերայ ուղղուած է, որպէս զի ընդունողն այն տեղէն առնու զայն, որոշեալ գնէն զատ կհատուցուի 25 կոպէկ:

14. Որոշեալ թուով պատասխանին վճարքը կարելի է հեռագիրը տուողէն առնուլ. բայց եթէ պատասխանին մէջ առաջուց վճարուածէն աւելի բառ լինի, այն ժամանակ իբր զատ հեռա-

գիր կհամարուի, եւ բոլոր մէջը պարունակած բառերուն համար վճարք կառնուի: Մէկ վճարուած հեռագրի պատասխանին համար 8 օր նշանակուած է. եթէ պատասխանը վճարողը մինչեւ 10 օր չընդունէ զայն, եւ կամ իւր հատուցածէն աւելի բառերով ընդունէ, այն ժամանակ պատասխանին համար հատուցած փողն իրեն կդարձուի, եւ կամ կպահանջէ զայն առաջին հեռագրին տրուած ժամանակին տասներորդ օրէն սկսեալ մինչեւ 15-երորդ օրն եղած հինգ օրուան միջոցը:

15. Հեռագիր ուղարկողը կարող է պահանջել. Ա, թէ երբ հեռագիրը հասաւ ընդունողին ձեռքը, եւ սորա համար ընդունած պատասխանին բառերուն թուովը վճարք պիտի տայ. եւ Բ, հեռագրին ստուգումը (повѣрка), որոյ համար եւս ամբողջ հեռագրին գինը պիտի հատուցանէ:

16. Եթէ հեռագրի տրուած ժամանակը սխալմամբ պակաս վճարք առնուած է, յուղարկողը պարտական է պակասը լեցընել. իսկ եթէ աւելի առնուած է, աւելորդը յուղարկողին կը-դարձուի:

17. Հեռագիր տուողը, եթէ տակաւին սկսած չեն հեռագիրը զարնել, կարող է 19 կոպէկ հատուցանելով՝ հեռագրին առաքումն արգիլել, եւ առաջուան հատուցած փողը յետ ստանալ. իսկ եթէ հեռագիրն արդէն սկսած է յուղարկուիլ, վճարքը յետ չը-դարձուիր:

18. Յուղարկողը կարող է պահանջել որ իւր հեռագիրը չտրուի այն անձին, որոյ ուղղուած է. սորա համար նոր հեռագիր կը-յուղարկուի միւս քաղաքին հեռագրական կայարանը, որոյ վճարքը յուղարկողը պիտի հատուցանէ:

19. Ընդունուած հեռագրերը առանց վճարքի կհասցուին այն անձանց ձեռքը՝ որոց ուղղուած են:

20. Հատուցուած դրամն յետ պահանջելը, ինչպէս նաեւ ամեն գանգատանաց խնդրագրերը, Պետերբուրգի հեռագրական կառավարութեանը կտրուին. եւ այսպիսի խնդրագրեր տալու վեց ամիս ժամանակ նշանակուած է, հեռագրին տրուած օրէն հաշուելով:

ՅՈՒՅԱԿ ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՅԱՐԱՆԱՅ.

(ԳՆԵՐԸ 20 ԲԱՌԻ ՀԱՄԱՐ ԵՆ.)

ՏԵՂԻՔ ԿԱՅԱՐԱՆԱՅ.	Ագրիբման	Աժտերխան	Բալտա	Բախմուտ	Բերդիչեւ	Բերդեանսկ	Բերիսլաւ	Բելգորոդ	Բելց	Բրեանսկ	Վարշաւ	Վիլնո	Վիտեբսկ	Վլադիմիր	Վոլոգդա	Վորոնեժ
Ագրիբման	—	1	2	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	2	50
Աժտերխան	2	2	1	2	2	1	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2
Բալտա	1	—	2	1	1	2	2	50	1	2	2	1	1	1	2	1
Բախմուտ	2	2	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	2
Բերդիչեւ	1	1	2	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	2	1
Բերդեանսկ	1	2	1	1	1	2	1	2	2	1	50	50	1	2	1	1
Բերիսլաւ	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	50	1	1	1
Բելգորոդ	2	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	1	2
Բելց	1	2	2	2	1	2	2	50	1	2	2	2	1	1	2	1
Բրեանսկ	2	2	2	1	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2
Վարշաւ	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Վիլնո	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Վիտեբսկ	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2
Վլադիմիր	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1	2	2
Վոլոգդա	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Վորոնեժ	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	1	2

ՏԵՂԻՔ ԿԱՅԱՐԱՆԱՅ.	Գոմելի	Գրոդնոյ	Դոնսկոյ	Եկատերինոսլաւ	Եկատերինոդար	Զարեցին	Զեզեկ	Ելեց	Ելիսաւետգրադ	Թամբով	Կազան	Կիեւ	Կուրսկ	Կոստրոմա	Կորչեւ	Կրեմենչուկ
Ագրիբման	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2
Աժտերխան	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Բալտա	1	2	1	2	1	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1	1
Բախմուտ	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	1
Բերդիչեւ	2	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1
Բերդեանսկ	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Բերիսլաւ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	2	1
Բելգորոդ	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Բելց	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Բրեանսկ	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Վարշաւ	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Վիլնո	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Վիտեբսկ	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Վլադիմիր	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Վոլոգդա	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Վորոնեժ	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

Վեատկա	3	2	2	2	2	1	3	3	2	2	2	2	3	3	2	3	3	3	2	2	3	3	2	2	3	2	3	1	2	3	3
Գրոդնո	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Դերպտ	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2
Եկատերինոտար . . .	2	1	—	1	2	1	1	2	2	2	1	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	1	2	2	1	2	2	1	1
Եկատերինոսլաւ . . .	1	1	1	—	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1
Ելիսաւէթգրադ. . . .	1	1	2	1	—	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1
Իվանովկա	2	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	2	2	—	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1
Ժիտոմիր	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	2	2	1	1	2	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2
Կազան	3	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2
Կալաչ	2	2	1	2	2	—	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1	2	2
Կալուգա.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	2
Կամենից.	1	2	2	2	1	2	2	1	1	2	2	2	1	50	2	1	50	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Կերչ	1	1	1	1	1	2	—	2	2	2	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1
Քիեվ	1	2	2	1	1	2	2	1	—	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2
Քիշնեւ	1	2	2	1	1	2	2	—	1	2	2	1	1	1	2	1	50	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1	2	2	1	1
Կովնո	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2
Կոստրոմա	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	50	2	2	2
Կրեմենչուկ.	1	1	2	1	50	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	50	1	1	1	2	1	2	1	1	2	1	1	1
Կուրսկ	2	1	2	1	1	2	2	2	1	—	1	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2
Լիվադիա	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1	50	50	2	1	2	2	1	2	2	50	50
Մարիուպոլ.	2	50	1	1	1	1	1	2	2	1	—	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	50	2	1	1	2	1	1	1
Մելիտոպոլ	1	50	1	1	1	2	1	1	1	1	1	—	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
Մինսկ	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2
Մոհիլեվ	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Մոսկուա	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Նիժնիյ Նովգորոդ . .	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	50	2	2	2
Նիկոլայեվ	1	1	2	1	1	2	1	1	1	2	1	1	—	1	2	50	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1	50	2	1	1	1
Նովոսելիցա	1	2	2	2	1	2	2	1	1	2	2	2	1	—	2	1	50	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2
Նովգորոդ	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Նովոչերկասկ	2	1	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	2	2	—	2	2	1	1	50	2	1	1	50	2	1	2	2	1	2	2
Օդեսսա	50	1	2	1	1	2	1	1	1	2	1	1	50	1	2	—	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1

Դիւրաւարութիւն. — Ստորագրութիւն մի դիւրաւոր գրչագրի համար, հոլով 50-ը — Կիսակ.

ՑՈՒՑԱԿ

ՀԱՇՈՒՈՅ ՏՈԿՈՍԵԱՅ 100 ՐՈՒԲԼԻ ԴՐԱՄԱԳԼԽՈՅ.

ԸՍՏ ՀԱՇՈՒՈՅ.	ՄԷԿ ՏԱՐԻՆ.													
	4%		5%		6%		7%		8%		9%		10%	
	Ր.	Կ.	Ր.	Կ.	Ր.	Կ.	Ր.	Կ.	Ր.	Կ.	Ր.	Կ.	Ր.	Կ.
1 ամսուան	—	$33^1/_3$	—	$41^2/_3$	—	50	—	$58^1/_3$	—	$66^2/_3$	—	75	—	$83^1/_3$
2 —	—	$66^2/_3$	—	$83^1/_3$	1	—	1	$16^2/_3$	1	$33^1/_3$	1	50	1	$66^2/_3$
3 —	1	—	1	25	1	50	1	75	2	—	2	25	2	50
4 —	1	$33^1/_3$	1	$66^2/_3$	2	—	2	$33^1/_3$	2	$66^2/_3$	3	—	3	$33^1/_3$
5 —	1	$66^2/_3$	2	$8^1/_3$	2	50	2	$91^2/_3$	3	$33^1/_3$	3	75	4	$16^2/_3$
6 —	2	—	2	50	3	—	3	50	4	—	4	50	5	—
7 —	2	$33^1/_3$	2	$91^2/_3$	3	50	4	$8^1/_3$	4	$66^2/_3$	5	25	5	$83^1/_3$
8 —	2	$66^2/_3$	3	$33^1/_3$	4	—	4	$66^2/_3$	5	$33^1/_3$	6	—	6	$66^2/_3$
9 —	3	—	3	75	4	50	5	25	6	—	6	75	7	50
10 —	3	$33^1/_3$	4	$16^2/_3$	5	—	5	$83^1/_3$	6	$66^2/_3$	7	50	8	$33^1/_3$
11 —	3	$66^2/_3$	4	$58^1/_3$	5	50	6	$41^2/_3$	7	$33^1/_3$	8	25	9	$16^2/_3$
12 ամսուան կամ մեկ տարուան .	4	—	5	—	6	—	7	—	8	—	9	—	10	—

ՅՈՒՅԱԿ ԱՄԵՆԱՅՆ ՄԱՏԵՆԻՑ

ՈՐ ՎԱՃԱՌԻՆ

Ի ԳՐԱՍԵՆԵԿԻ ԽԱԼԻԲԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ.

Խալիբեան Ուսումնարանի Գրասենեկիս մէջ կվաճառուին գլխաւորապէս այն գրքերն որ կամ Ուսումնարանի Տպարանին մէջ եւ ի Փարիզ տպուած են, կամ թէ Գրասենեակը հարկաւոր ճանաչելով՝ բազմաթիւ օրինակներ բերել տուած է ծախելու մտքով: Բայց կգտնուին նաեւ այնպիսի գրքեր՝ որոց հեղինակները, կամ հրատարակողները, կամ թէ տէրերը խնդրած են որ Գրասենեակը վաճառէ զանոնք իրենց հաշուին: — Յառաջիկայ Ցուցակիս մէջ սակաւաթիւ գրքերը աստղանիշ զարդով որոշուած են: — Ուրիշ քաղաքներ յուղարկելու ճանապարհի ծախքը Գրասենեակն իւր վերայ կառնու:

☞ Այս գրքերէն միայն նոքա կարող են ստանալ, որ իւրեանց պահանջման հետ մէկտեղ վճարելիք փողը կյուղարկեն *կանխիկ*, այսու հասցէիւ. Въ Контору Типографіи Армянскаго Халибовскаго Училища, въ Ѳеодосіи; իսկ այն անձինքը որ նամակ կգրեն ու *ապառիկ* գիրք կուզեն, իւրեանց թուղթը անպատասխան կմնայ:

Տպարանապետ եւ Տեսուչ Գրասենեկի Յ. ՏԷՐ-ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ.

---

* **Ագաթանգեղոս**, պատմութիւն Հայոց. Վենետիկ, 1836 . . . . 3 —

* *Ազատութեան ժամերգ*, քերթուած Սմբատայ Շահազիզեանց. Մոսկուա, 1860 . . . . . — 50

Ազգային կրթութիւն, Հրապարակական ընթերցանութիւնք Է. Լաբուշէի, թարգմ. Մ. Տէր Գրիգորեանց, Ս.-Պետերբուրգ, 1867 . . — 40

* *Ազգային սահմանադրութիւն Հայոց* կամ Նիզամնամէի Միլլէթի Էրմէնիան. Կ.-Պոլիս, 1863 . . . 1 —

* *Աղօթագիրք* նոր աշխարհաբար Տ. Ղուկայ Ինճիճի, ոսկեզօծ եւ ոսկեպատ կազմեալ. Վենետ. 1849 . 8 —

* *Աղօթամատոյց* արարեալ յառաջնոց ուղղափառ Վարդապետաց Հայաստանեայցս Ս. Եկեղեցւոյ, ի լոյս ընծայեալ ի Յովհաննէ Տէր-Աբրահամեան. Տփխիս, 1856 . . — 25

Աղօթք իւրաքանչիւր աւուրց շաբաթու. Տփխիս, 1856 . . . . . — 5

Աղօթք քաղեալք ի ժամագրոց Հայաստանեայցս Ս. եկեղեցւոյ. Թէոդոսիա, 1866 . . . . . — 30

* *Այբբենարան*, գր. ի Մեսրովպայ Դ. Թաղիաթեանց. Կալկաթա, 1840. — 50

* *Այբբենարան* հայերէն լեզուի, տպագր. ի Մոսկուա, 1856 . . . — 40

* *Այբբենարան* հայերէն եւ ռուս. (երկրորդ տիպ.) Մոսկուա. 1863 . — 25

* *Այբբենարան* հայկական, Ռափ. Պատկանեան. Ս.Պետերբուրգ, 1856 — 30

Այբբենարան նոր եւ դիւրիմացողով, գրեալ ի Նահապետէ Թօփճեան, երկ. տպ. Թէոդոսիա 1868. — 15

Այբբենարան պատկերազարդ տպեալ ի Փարիզ. . . . . — 50

Անի քաղաքին տեղագրութիւնը. տես *Տեղագրութիւն Անի քաղաքին*. . . . . — 75

* *Անուշաւան* ասացեալ վիպասանութեան վերայ Յակոբայ Կարենեանց քանի մի խօսքի հերքումը,

գրեալ յԱբէլ Արքեպիսկոպոսէ . Մոսկուա, 1863 . . . . . — 50

Աշխարհագրութիւն Ամբ. Վարդ. Գալֆայեան. Թէոդոսիա, 1861. . — 40

Աշխարհագրութիւն Յովհաննու Գալստեան, ի պէտս բարձրագոյն դասուց Ուսումնարանաց Ազգիս. Թէոդոսիա, 1865 . . . . 1 —

* *Աշխարհագրութիւն* Հ. Ղեւոնդ Վ. Ալիշանեան, հանդերձ աշխարհագրական ատլասիւք եւ աշխարհացոյց պատկերօք. Վենետ. 1853. 20 —

* *Առակք Փեդրոսի* ազատագրին Աւգոստեայ ինքնակալի, թարգմ. ի Հ. Եդուարդայ Հիւրմիւզեան . Վենետիկ, 1855 . . . . . 1 —

Առակք Քռիլովի, թարգմանեալ ի Գաբրիէլ Վարդապետէ Այվազեան. Թէոդոսիա, 1865 . . . . . 1 —

Առաջնորդ Անգղիարէն եւ Հայերէն զրուցատրութեան, հընչմամբ անգղիարենին, յօրինեալ յԱմբրոսիոս Վարդ. Գալֆայեան. Փարիզ, 1855 . . . . . 1 50

Առաջնորդ Գաղղիարէն եւ Հայերէն զրուցատրութեան, գրեալ յԱմբրոսիոս Վարդ. Գալֆայեան. Փարիզ, 1855 . . . . . — 75

* *Առաջնորդ* լուսաշաւիղ ճանապարհին յաւիտենական կենաց . Էջմիածին, 1864 . . . . . — 75

* *Առձեռն բառարան* հայկազեան լեզուի. Վենետիկ, 1845 . . . . 4 —

Առձեռն բառգիրք ի Տաճիկ լեզ. ի Հայ, գրեալ յԱմբր. Վ. Գալֆայեան. Թէոդոսիա, 1863 . . . . . — 75

* *Աստուածաշունչ* հնոց եւ նորոց կտակարանաց ներպարունակող շարակարգութեամբ նախնեացն մերոց եւ ճշմարտասիրաց թարգմանչաց, գլխակարգեալ եւ տնատեալ ըստ դաղմատացոյն, Տեառն Ոսկանի Վարդ. Երեւանեցւոյ . կաշեկազմ,ոսկեզօծ եւ պատկերազարդ տպագր. յԱմստերդամ, 1666 (Առաջին Աստուածաշունչ հայկական գրով տպեալ). Ի վերջ գրոյս գտանին *Թուղթք Լեւոնի Զ-ի* եւ *Բառարան Յատուկ Անուանց* Աստուածաշունչ Ս. գրոց. . . . 30 —

* *Աստուածաշունչ* գիրք հնոց եւ նորոց կտակարանաց. Ս.-Պետերբուրգ, 1817 . . . . . 4 50

* *Նոյն*, մեծադիր. Վենետիկ, 1805 . 10 —

Նոյն, չորս հատոր, տպ. ի Վենետիկ. յամին 1805 . . . . . 12 —

* *Ատենի ժամագիրք*, մեծատառ, փառաւոր եւ պատկերազարդ տպ. Կ.-Պոլիս, 1849 . . . . . 20 —

Արհեստ քաղցրաւենիք շինելոյ, գրեալ ի Յովհ. Յակոբ-Ամիրայեան Մամիկոնեան. Տփխ. 1861 — 80

Արշալոյս երկրորդ, ողբերգութիւն ի հինգ արարուածս, գրեալ ի Խ. Վ. Գալֆայեան. Թէոդոսիա, 1864. — 50

* *Բանասէր*, օրագիր ազգային, բարոյական եւ բանասիրական գիտելեաց, տպագր. ի Կ.-Պոլիս յամին 1851, տարեկան կազմեալ . 4 —

* *Բառարան* ի հայկական լեզուէ ի Ռուսաց բարբառ, աշխատասիրեալ յԱղեքսանդրէ Խուդաբաշեան. Մոսկուա, 1838. . . . . 5 —

* *Բառգիրք Հայ-Գաղղիարէն*, գր. յԱմբր. Վ. Գալֆայ. Փարիզ, 1861. 4 50

* *Բարառնական դիմառնութիւն բարոյական*, ռուսերէն թարգմանութեամբ, գրեալ ի Մ. Խ. Գեղամեան. Ս.-Պետերբուրգ, 1812. . . 1 —

Բուրվառ աղօթից, պատկերազարդ, փառակազմ եւ ոսկեզօծ. Վենետիկ, 1831. . . . . 1 25

* *Գաղափար Հայկական Մեսրոպեան գրոց*, բացայայտեալ ճշգրիտ կանոնաւք համեմատութեանց, եւ գծագրեալ ի 16 աստիճանս չափոյ մեծութեան. Վենետիկ, 1816 . . 1 50

* *Գիրք Հրաշից* Ս. Աստուածածնին. Վենետիկ, 1772 . . . . . 1 —

* *Գիրք պատմութեան* սրբոյ եւ մեծի Քաղաքիս Աստուծոյ Երուսաղեմիս եւ սրբոց Տնօրինակացաց տեղեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. Կ-Պոլիս, 1767. 3 —

* *Գիրք պատմութեան սրբոց Վարդանանց զօրավարացն Հայոց*, արարեալ սրբոյ Եղիշէի վարդապետին մերոյ. Կոստանդնուպոլիս, 1715. . . . . 2 —

* *Գիրք սաղմոսաց Դաւթի*, տպագրեալ ի Կ.-Պոլիս, 1850 . . . . — 50

Գոթողիա, եղերերգութիւն, թարգ. ի գաղղիականէ ի Ս. Տիգրանեան Նախիջեւանեցւոյ. Մոսկ. 1834 . — 30

* *Գումար* Բարձրագոյն հրովարտակաց եւ արձանագրութեանց վերաբերելոց առ Հայկական Լազարեան ճեմարանն Արեւելեան լեզուաց. Ս.-Պետերբուրգ, 1839 . . . — 50

* *Գրիգոր Տաթեւացի* (Ամառան հատոր) տպ. ի Կ. Պոլիս, 1692. . 12 —

* *Դաշնակք Լամարթինեայ*, թարգ. ի Խ. Վ. Գալֆայեան.Փարիզ, 1859 2 50

Նոյն թղթակազմ . . . . . 1 —

Դասատետր մեկնութեան խորհրդոյ եւ արարողութեանց սրբոյ պատարագի, գրեալ ի Գ. Վ. Այվազեան. Թէոդոսիա, 1862 . — 50

* *Դաստիարակութիւն աղջկանց*, Տեառն Ֆենելոնի Արքեպիսկոպոսին Գաղղիոյ, թարգ. յԱմբր. Վ. Գալֆայեան. երկրորդ տպագրութիւն, հանդերձ գաղղիարէն ընագրաւն. Փարիզ, 1856. . . . . 1 50

• *Դաստիարակութիւն մանկանց*, գր. ի Սարգիս Վ. Թէոդորեան. Փարիզ, 1863 . . . . . 1 50

• *Դեղ կենաց*, յօրինեալ ի Հ. Մկրտիչ Վ. Աւգերեան. Վենետ. 1847. 1 50

• *Դիտողութիւն ճշմարտութեան աւետարանին Յիսուսի Քրիստոսի*, գրեալ ի Մատ. Կաթողիկոսէ ամենայն Հայոց. Տփխիս, 1863 . — 75

* *Եղբայր Թոմի տնակը*, վիպասանութիւն պատկերազարդ. Ս.-Պետերբուրգ, 1865 . . . . . — 25

Եղիշէի պատմութիւն Վարդանանց, ըստ անձեւացեացն օրինակի. Թէոդոսիա, 1861 . . . . . — 50

• *Նոյն*, մեծադիր—տպ. ի Կ.-Պոլիս յամին 1765. — Տես *գիրք պատմութեան սրբոց Վարդանանց* 2 —

* *Նոյն* ի Վենետիկ, 1849. . . . . 1 —

• *Եռանկիւնաչափութիւն* յօրինեալ ի Հ. Սահակայ Վ. Պրոնեան. Վենետիկ, 1810 . . . . . 2 —

Եօթն խօսք առ տղայս, թարգ. ի Գաբր. Եպիսկոպոսէ Այվազեան. Թէոդոսիա, 1869 . . . . . — 50

* *Զրուցատրութիւն* ի Տաճ. լեզուէ ի Հայ. Թէոդոսիա, 1864 . . . . — 50

* *Ընթերցարան* աշխարհ. Ամբր. Վ. Գալֆայեան. Փարիզ, 1861 . . 1 25

Ընթերցարան լեզուին Ռուսաց, հայերէն թարգ. գրեալ ի Գաբր. Վ. Այվազեան. Թէոդոսիա, 1862 . . — 20

Ընթերցարան նոր. Տես *նոր եւ զուարճալի ընթերցարան* Յովհ. Գալատեան. Թէոդոսիա, 1868 . . — 80

• *Ընտիր հատուածք*, քաղեալք ի գրոց նախնի եւ արդի մատենագրաց Հայոց, հանդերձ բառագրովք ի հայկական լեզուէ ի Ռուսաց բարբառ, աշխարհաբառ, ի Մ. Էմին. Մոսկուա, 1849. . . . 1 —

* *Թուաբանութիւն* ընդարձակ. աշխատասիրեալ ի Հ. Ամբրոսիոս Վ. Գալֆայեան. Վենետիկ, 1853. 1 50

Նոյն, ընդ վերնագրովս *Թուաբանութիւն զարգացելոց*, սրբագրեալ ի հեղին. Թէոդոսիա, 1860. — 75

Թուաբանութիւն համառօտ, Ամբր. Վ. Գալֆայ. Թէոդոսիա 1860 — 30

* *Ժամագիրք ատենի.*—Տես *Ատենի ժամագիրք*, Կ.-Պոլիս, 1849 . 20 —

Ժլատ, կատակերգութիւն երեք արարուածով, գրեալ ի Յովհաննէ Տէր-Աբրահամեան. Թէոդոսիա 1867 — 50

* *Լսարան* հոգեշահ պատմութեանց եւ խրատական բանից, եւս եւ պէսպէս կենցաղօգուտ գիտելեաց, գր. ի Գաբր. Եպիսկ. Այվազեան.

1 *Աւագ երկուշաբթի* Թէոդ. 1868 — 20
2 *Աւագ երեքշաբթի* Թէոդ. 1868 — 20
3 *Աւագ չորեքշաբթի* Թէոդ. 1868 — 20
4 *Աւագ հինգշաբթի* Թէոդ. 1869 — 20
5 *Աւագ ուրբաթ* Թէոդոսիա 1869 — 20
6 *Զատիկ* Ս. Յարութեան Տեառն. Թէոդոսիա, 1869 . . . . . — 20
7 *Երուսաղէմի* առումն ու տաճարին կործանումը. Թէոդոսիա, 1869 — 20
8 *Կոստանդնուպօլսոյ* առումն յՕսմանեանց. Թէոդոսիա, 1869. . . — 20
9 *Վկայաբանութիւն* սրբոց կուսանացն Հռիփսիմեանց եւ Գայիանեանց. Թէոդոսիա, 1869 . . — 20

* *Խանգարմունք հայկաբանութեան* ի հնումն եւ ի նորումս, գրեալ ի Գաբրիէլ Եպիսկոպոսէ Այվազեան. Թէոդոսիա, 1869 . . — 50

Խմբագիր չափածոյ բանից, Մեսրայ Մագիստրոսի Զմիւռնացւոյ. Մոսկուա, 1864 . . . . . 1 —

• *Խնամատարութիւն երեխայոց*, մարմնական եւ բարոյական շարադրութիւն Կոմբ բժշկին. թարգ. Միք. Մեսրոպ. Միանսարեանց. Ս.-Պետերբուրգ, 1868 . . . . . 1 20

• *Խորհրդածութիւն* յաղագս քրիստոնէական հաւատոյ ի ցոյց ճշմարտութեան նորին, շարադրեալ ի Յովսեփայ Տրոգ, կաճառորդի ճեմարանին Փարիզու. թարգմ. ի Գ. Վ. Այվազեան. Փարիզ, 1854 1 50

* *Մանօթութիւն* ի վերայ մասանց սրբոց. յէջմիածին, 1861 . . . . — 25

* *Կարգադրութիւնք* Կայսերական հովանաւորութեամբ պաշտպանեալ Հայկական ճեմարանին Արեւելեան Լեզուաց Տեարց Լազարեանց. Մոսկուա, 1830. . . . 1 —

Կարճառօտ աղօթքներ ամեն օրուան, փառակազմ եւ պատկերազարդ, գր. ի Հ. Մկրտիչ Վ. Աւգերեան. Վենետիկ, 1851 . . 1 25

Կենդանագիր հանգուցեալ Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց Տեառն Մատթէոսի Առաջնոյ . . . . — 50

Կենսագրութիւն Տեառն Ներսիսի Ե-ի. Տես *Ներսէս Հինգերորդ* . . . . . — 20

• *Կերակուր քահանայից*.—երկ. տպագր. էջմիածին, 1858. . . . 1 —

• *Կոչումն ապաշխարութեան.*—Հաւաքումն ոգեշահ խրատուց, գրեալ ի Տէր Բարսեղ քահանայէ Պոպովեան. Թէոդոսիա, 1865 . . — 50

• *Կոստանդնուպոլիս Հայոց* դուռ կորստեան եւ դուռ կենաց բացեալ, գր. ի Գալուստ Վ. Լճեցւոյ. Կ.-Պոլիս, 1862 . . . . . — 50

• *Կռունկ Հայոց աշխարհի*, ամսագիր ազգային եւ բանասիրական գիտելեաց, հրատարակեալ ի Համբարձումայ Էնֆիաճեանց. Տփխ. 1860, փառակազմ, ոսկեզօծ. . . 8 —

Նոյն, 1861, կազմեալ . . . . . 6 —

* *Համառօտ վարք* եւ գրաւոր գործք Տեառն Յովհ. Աւագ քահանայի Վաղարշապատեցւոյ, ի լոյս ընծայեալ յԱռաքել վարժապետէ Արարատեան. Տփխիս, 1859 . . — 50

Հայրի դաստիարակութեան տըղայոց, գր. ի Ստեփ. քահանայէ Մանդինեաց. Տփխիս, 1859 . . . — 40

Հանդէս այցելութեան Վեհ. հայրապետ. ամենայն Հայոց Տ. Մատթէոսի ի Հոգեւոր դպրոցն Հայոց Տփխիսայ ի 16 Յունիսի 1859 . . — 10

* *Հաստատութիւն ստուգութեան դաշանց թղթոյն*. գր. ի Տ. Մատթէոս Կաթ. Ս. Մոսկուա, 1861 . . — 40

* *Հաւատապատում*. երկրորդ տիպ. Մոսկուա, 1862 . . . . . — 25

* *Հեգարան* ի պէտս մանկանց. Կոստանդնուպոլիս, 1857 . . . . . — 15

Հեգարան պատկերազ. Թէոդ. 1863 — 15

* *Հերքումն* գրախնդիր վայրաբանութեանց ոմանց մերազնեայ տըկարամիտ անձանց, գր. ի Մատթ. Կաթողիկոսէ Ս. Մոսկուա, 1861 . — 50

* *Հոգեշահ խրատներ*. Վենետ. 1838 — 80

* *Հրահանգ* քրիստոնէական հաւատոյ. երկ. տիպ. Մոսկուա, 1861 . — 75

* *Հրահանգ քրիստոնէական վարդապետութեան*, գր ի Յարութիւն Վ. Ալամդար. Տփխ. 1825 . 1 —

* *Ղազարայ Փարպեցւոյ* թուղթ առ Վահան Տէրն Մամիկոնէից, ի լոյս ընծայեալ ի Մկրտչէ Էմին. Մոսկուա, 1853 . . . . . — 50

* *Ղեւոնդ պատմագիր*. Տես *արշաւանք Արաբաց ի Հայաստան* 1 50

* *Ճակատ անմահից*, արկածք Յոբայ արդարոյն՝ հագներգութեամբ չափաւորեալ ի համբերութիւն եւ ի խրատ ամենեցուն, Աղեք. Վ. Արարատեան. Տփխիս, 1850 . . 1 25

* *Ճառ* Յովհաննու Ավդալեանց, տպեալ ի Վենետիկ, 1858 . . . — 30

* *Մաղթանք չափաւ*, Վենետ. 1843. 1 50

Մայրախրատ պատմութիւնք Պույլի գաղղիացւոյ, 4 հատոր. Թէոդոսիա, 1863 . . . . . — 40

Մասեաց աղաւնի, ամսագիր բարոյական, բանասիրական, եւ ուսումնական գիտելեաց Փարիզ, 1857, տարեկան կազմեալ . . . 6 —

1860—63, *Թէոդոսիա, այլ եւ այլ ամսաթերթք*. (տարեկան պակասաւորք) գին իւրաքանչիւր տետրակին . . . . . — 5

* *Մանր ուսմունք սրբազան պատմութեան* Աւետարանի, երկր. տիպ. Մոսկուա, 1861 . . . . . — 40

Մեկնութիւն Խորհրդոյ եւ արարողութեանց սրբոյ պատարագի. Տես *Դասատետր* մեկնութեան սրբոյ պատարագին . . . — 50

* *Մեղու Հայաստանի*, հրատարակեալ ի Տ. Ստեփ. քահ. Մանդինեանց. Տփխ. 1860, տարեկ. կազմ. 3 —

Մխիթարեանց երաղայոյս մէկ կարծեացը քննութիւն. գր. ի Գ. Վ. Այվազեան, Թէոդոսիա 1863 — 15

* *Մուղայք արարատեան*. տպեալ ի Մոսկուա, 1829 . . . . . 3 —

* *Յայտարարութիւն անցից Մուրատեան վարժարանին*, հրատարակեալ ի Սարգ. Գաբր. եւ Ամբր. Վ. Հայոց. Փարիզ, 1855 . . . . 2 —

* *Յայտարարութիւն կանոնաց Ս. Մեսրոպեան վարժարանին* որ ի Զմիւռնիա. Զմիւռնիա, 1858 . 1 —

Յանգարան կամ բառգիրք յանգաց հայկազեան լեզուի խմբ. ի Խ. Վ. Գալֆայեան. Թէոդ. 1862. 1 —

* *Յառաջադիմութիւն ազգային դաստիարակութեան*. Կոստանդնուպոլիս, 1854 . . . . . — 15

* *Յաւելուած ի պատմութիւն վերադարձի երից վարդապետաց* ի ծոց Հայաստանեայց Ս. եկեղեցւոյ, վերադարձ եւ ջորրորդին. Փարիզ, 1858 . . . . . 1 —

* *Յիշատակարան վարուց Յովհան. Յովակիմեան Լազարեանց*, հանդերձ վիմատիպ կենդանագրաւն. Մոսկուա, 1859 . . . . . — 25

* *Նարեկ*. — Գիրք աղօթից Ս. Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր հռետորի, բաշխեալ յինսունեւհինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց, Կոստանդնուպոլիս, 1802 . . . . . 3 —

* *Նարեկ*. — Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի ողբերգութիւն. փոքր. փառակազմ բունով եւ ոսկեզօծ, տպ. ի Վենետիկ, 1851 . . 4 —

Նախակրթանք Հայերէն լեզուի յեօթնակս քառասուն, գրեալ ի Գաբր, Եպիսկ. Այվազեան 3-րդ տպագրութիւն. Թէոդոսիա 1868 . — 50

* *Ներսիսի Լամբրոնացւոյ մեկնութիւն պատարագ*. Վենետ. 1847. 3 —

* *Ներսիսի շնորհալւոյ* Հայոց Կաթ. *Զատիկբերականք* Վենետ. 1830. 3 —

* *Ներսիսի շնորհալւոյ* Հայոց Կաթ. *Նամականի*, Վենետիկ, 1838 . . 1 50

Ներսէս հինգերորդ Վեհ. Կաթ. ամենայն Հայոց 1843—1857. *Կենսագրութիւն* հանդերձ գեղաքանդակ կենդանագրաւն, գր. ի Ց. Տ. Աբրահամեան. Թէոդ. 1868. — 20

* *Նկարագիր* գաղթական. Հայոց ի Պարսկաստանէ ի Ռուսաստան. Մոսկուա, 1832 . . . . . 1 —

Նոր աշխարհին առաքեալները. Կ.-Պոլիս, 1860 . . . . . — 15

* *Նոր կտակարան* գրաբառ լեզուաւ. Վենետիկ, 1825. . . . . 1 80

* *Շարական հոգեւոր երգոց* Ս. եւ ուղղափառ եկեղեցւոյս Հայաստանեայց. Կ.-Պոլիս, 1853. . . . 4 —
* *Ուղեցոյց քրիստոնէական ուղղափառ վարդապետութեան*, գրեալ ի Մատթէոս Կաթողիկ. Ա. Մոսկուա, 1861 . . . . . 1 50
* *Ուրուագիծ ոգւոյ եւ ընթացից Մխիթարեան միաբանութեան Վենետկոյ*, գր. ի Գաբր. Վարդ. Այվազեան. Փարիզ, 1857. . . . — 75
* *Պատասխանիք* առ անիրաւ զրպարտութիւնս իմաստակի ուրումն *ընդդէմ* քերականութեանն Սալլանթեանի. . . . . — 50
* *Պատմութիւն եւ պատճառք* վերադարձի երից վարդապետաց Հայոց. Փարիզ, 1856 . . . . . 1 —
Պատճէն կոնդակի Մատթ. Կաթ. ամենայն Հայոց (հանգուցելոյ). Թէոդոսիա, 1860. . . . . — 10
Պատմութիւն Առտուածաշունչ Ս. գրոց Հին Կտակարանի. ընդարձակ եւ պատկերազարդ, Ամբ. Վ. Գալֆայեան. Թէոդոսիա, 1862. 2 —
Պատմութիւն Աստուածաշունչ Ս. գրոց Նոր Կտակարանի, ընդարձակ եւ պատկերազ. Ամբր. Վ. Գալֆայեան. Թէոդ. 1863 . . 1 —
Պատմութիւն Խրիմու հանդերձ աշխարհագրական եւ ուսումնական տեղեկութեամբ զնախնի եւ զայժմու բնակչաց Տաւրիոյ, գր. ի Յովհ. Տէր-Աբրահամեան, պատկերազ. փառաւոր տպ. ի Թէոդոսիա, 1865 . . . . . 1 —
Նոյն, փառակազմ, ոսկեզօծ . . . 3 —
* *Պատմութիւն* կենաց, նշխարաց եւ եկեղեցւոյ սրբոյն Գրիգորիսի Աղուանից Կաթողիկոսի; գրեալ ի Բ. Բահաթրեան. Մոսկ. 1859 . — 30
* *Պատմութիւն Հայոց* Յովհ. Կաթ. *Դրասխանակերտցւոյ*, ի լոյս ընծ. ի Մ. Էմին. Մոսկուա, *1853* . . . 2 —
Պատմութիւն հին ազգաց, թարգ. Ա. Մագերով. Թէոդոսիա, *1861* . — 40
Պատմութիւն միջին դարուց. Թէոդոսիա, 1861 . . . . . — 40
Պատմութիւն Ս. *գրոց* (համառօտ) Ամբրոսիոս Վ. Գալֆայեան. Թէոդոսիա, 1860 . . . . . — 40
* *Պարտք եւ իրաւունք*. Սարգիս Վ. Թէոդորեան. Փարիզ, 1858. . — 50
* *Պետիկին գրքոյկը*. Կ.-Պոլիս 1853. — 15
* *Ջատագովութիւն ուղղափառ հաւատոյ ընդդէմ նորաղանդից*. Վենետիկ, 1844. . . . . 1 —
Սաղմոսք Դաւթի մարգարէին, ըստ ընտիր գրչագրի. Թէոդ 1863. — 50
* *Սկզբունք հաշուեմատեանի*, համառօտ. աշխարհաբար ի պէտս նորավարժից. Վենետիկ, 1850. . 1 —
* *Սկզբունք* պատմութեան հին ազգաց. Վենետիկ, 1848 . . . . . — 80
Վարդենիք, տաղերգութիւնք Խ. Վ. Գալֆայեան. Թէոդոսիա, 1863. — 25
* *Վարք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի*, ի լոյս ընծայ. ի Յովս. Աւագ քահ. Օրբելի. Մոսկ. 1859 . — 50
* *Վարք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի*, հայ-գաղդ. աշխատ. ի Գաբր. Վ. Այվազեան. փառակազմ, ոսկեզօծ. Փարիզ, 1854 . . 4 —
* *Վէրք Հայաստանի*. պատմ. վէպ գր. ի Խ. Աբովեանէ. Թիֆլիզ, 1858 1 —
Վկայաբանութիւն սրբոյն Սանդխտոյ, գր. ի Մեսր. Դաւթեան Թաղիադեանց, Կալկաթա, 1847 . — 30
* *Տանվիյլ*. — ճառ յաղագս հնոյն Երուսաղեմի եւ տաճարին Սողոմ. թարգմ. ի գաղդ. աշխատութեամբ Յովհ. Տէր-Կարապետեան Պրուսացւոյ. Երուսաղէմ, 1855 . . . — 50
Տէլեմաք, վիպասան. Ֆենելոնի գաղդ. թարգ. յԱմբր. Վ. Գալֆայ. պակերազ. տպագրութիւն եւ ոսկեկազմ. Փարիզ, 1860. . . . . 4 —
Նոյն, հայերէն եւ գաղդիարէն . . 1 —
Տեղագրութիւն Անի քաղաքին հանդերձ տեսարանացոյց պատկերօք, գր. ի Յովհ. Տէր-Աբրահամեան. — Երկ. տպագր. սրբագրեալ ի հեղինակէն եւ ճոխացուցեալ. Թէոդոսիա, 1867. . . . . — 75
* *Տրոզ*. Տես *Խորհրդածութիւն* 1 50
* *Քերականութ. գրաբառ լեզուիս Հայոց*, յօրինեալ *ի* Միք. Վ. Սալլանթեան. Մոսկուա, 1827 . . 4 —
* *Քերականութիւն իտալերէն եւ հայերէն*. Վենետիկ, 1792 . . . 1 50
* *Քերականութիւն հայկական լեզուի*. Մոսկուա, 1846 . . . . 1 —
* *Քերականութիւն* Զամչեան. . Տփխիս, 1826 . . . . . 3 —
* *Քերականութիւն* Ռուսերէն-Հայ. Հ. Մ. Բժշկեան. Վենետիկ, 1829. 4 —
* *Քերականութիւն գաղղիարէն, հայերէն եւ Տաճկերէն հընչմամբ գաղղիարենին*, յօրինեալ ի Հ Ղեւոնդեայ Յովնանեանց. Վեննա, 1843 . . . . . 4 —
* *Քրիստոնէական վարդապետութիւն* համառ. Կ.-Պոլիս, 1850 . . — 30
* *Քրիստինէական*, քերթուած ի Հ. Մ. Ամպէրպոյեան. Վենետ. 1843. 1 —
* *Քրիստոսապատում*, այն է համառօտութիւն Աւետարան. պատմութեան, հանդերձ ծանօթութեամբք Մոսկուա, 1861 . . . . . — 50
* *Օտար աղջկան* պատմութիւնը *վիպասանութիւն*. (18 տետրակ ի միասին կազմեալ). Կոստանդնուպոլիս, 1856 . . . . . 2 —

Օրագրութիւն կարեւոր գործոց եւ նշանաւոր դիպուածոց, 1866 . — 75
Օրացոյցք 1860—68 իւրաքանչիւրը — 10
« 1869 մեծադիր . . . . — 50
« — փոքրադիր . . . — 10
« 1870 մեծադիր . . . . — 50
« — փոքրադիր . . . — 12

* *Ֆասլլքեարի մէքթուպլէր*, Վենետիկ Շէհրինտէ Ս. Ղազար մանասրրրնտա պասմա, 1837 . 3 —
* *Ֆլէորեայ Գաղղիացւոյ* քրիստոնեական վրդապետութիւն պատմական յերկուս գիրս վասն նորատիք եւ չափահաս մանկանց, բարգմանաբար շարադրեալ յաշխարհիկ բարբառ. Վենետ. 1844 . 2 —

Больные въ Ялтѣ, соч. В. Кондараки. Ѳеодосія, 1861 . . — 60
Большой Московскій театръ и обозрѣніе событій предшествовавшихъ основанію правильнаго русскаго театра. Москва, 1857 . . . . . — 50
Духъ или избранныя мысли Ж. Ж. Руссо, переводъ съ французскаго, Мартынова (изданіе 2-е) Москва, 1822. 2 —
Избранныя мѣста изъ свящ. исторіи ветхаго и новаго завѣта, съ назыдательными размышленіями и 50 рисунками хромолитографированными съ картинъ великихъ художниковъ, въ богатомъ переплетѣ. Москва, 1850 . 8 —
Исторія Арменіи Моисея Хоренскаго, перевелъ съ армянскаго и обяснилъ Н. Эминъ Москва, 1850 . . . . . 3 —
Исторія Государства россійскаго, соч. Н. М. Карамзина, изданіе 5-е въ 3-хъ книгахъ, заключающихъ въ себѣ двѣнадцать томовъ, съ полными примѣчаніями украшенное портретомъ автора, изданіе И. Эйперлинга, С. Петербургъ, 1842. . . . 6 25
Картинная галлерея или систематическое собраніе рисунковъ по всѣмъ отраслямъ человѣческ. познаній. Третье изданіе, съ разными дополненіями, Фельтена. 3 Тома, С.-Петербургъ, 1847. . . 15 —

Краткій очеркъ современнаго винодѣлія, составилъ Г. Гросманъ. Ѳеодосія, 1861 . — 40
Начальное ученіе турецкаго языка. Москва, 1859 . 1 —
Новые разговоры на турецкомъ и рус. языкахъ. Москва 1856 1 —
Nouveau Manuel de lecture, par J. F. Vuillemin. Théodosie, 1860. . . . . — 80
Очерки Исторіи Русской литературы, соч. Гр. Караулова. Ѳеодосія, 1865. .
Сборникъ образцовыхъ сочиненій лучшихъ русскихъ писателей, отъ Ломоносова до нашего времени, составилъ Гр. Карауловъ. 1865. } 3 50
Подробное сказаніе о нерукотворенномъ образѣ Господа Бога и Спаса нашего Іисуса Христа, именуемомъ Святый Убрусъ, присланномъ въ Эдессу къ царю Авгарю, съ приложеніемъ снимка съ Эдесскаго нерукотвреннаго образа въ окладѣ, Москва, 1865 . . . . . 1 —
Практическій Курсъ Физики, Николая Бѣлый. Одесса, 1862 3 —
Прописи турецкаго чистописанія. Москва, 1855. . . — 50
Севастопольскія воспоминанія артиллерійскаго офицера. С. Петербургъ, 1858. . . . 1 —
Сочиненіе А. С. Пушкина. С. Петербургъ 1859, въ 7 том. 7 —
Сочиненіе Гоголя, изданіе 2-е. Москва, 1855, въ 6 томахъ. 6 —
Чинъ Священныя и Божественныя литургіи Армянскія Церкви, С.-Петербургъ, 1857 . . . . . — 75
Чтенія для взрослыхъ дѣтей. Москва, 1858 . . . . . — 50
Ѳеодора, владѣтельница древней Сугдаи, повѣсть изъ исторіи Крыма, соч. Гр. Караулова, съ двумя Крымскими видами, работы И. К. Айвазовскаго и съ *краткимъ историческимъ очерк.* греческихъ и генуэзскихъ поселеній въ Крыму. Ѳеодосія, 1859 . . . . . — 50

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԵՂԵԼՈՒԹԻՒՆՔԸ.

Քրիստոսէ յառաջ.		1870-ին քանի տարի կլինի.
2346	Հայոց տէրութիւնն սկսաւ մեր Հայկ ցեղապետին ձեռքովը . . .	4216
1975	Հայկայ թոռը՝ Արամայիս, Երասխ գետին մօտ Արմաւիր քաղաքը շինեց	3845
1827	Արամ նահապետի իւր ժամանակի բռնաւորաց դէմ արած մեծամեծ յաղթութիւններուն պատճառաւ՝ մեր ազգը նորա անունովը Արմէն եւ մեր աշխարհը Արմենիա կոչուեցաւ	3697
1743	Ասորւոց Նամիրամ թագուհին Հայաստանի տիրեց եւ Նամիրամակերտ (Վան) քաղաքը շինեց	3513
748	Պարոյր Հայկազանց առաջին թագաւորն եղաւ	2618
505	Մեծն Տիգրան թագաւորեց, եւ Մարաց Աժդահակ թագաւորին յաղթելէն վերջը՝ տասը հազար հոգւոյ չափ գերի բերաւ Հայաստան.	2375
328	Աղեքսանդր Մակեդոնացին տիրեց Հայաստանի	2198
149	Հայոց երկրորդ թագաւորութիւնը նորոգեցաւ Վաղարշակ Արշակունի թագաւորէն, եւ սորա հրամանաւ Մարիբաս ասորւոյն ձեռքովը Հայոց պատմութիւնը Նինուէի գրատունէն քաղելով Հայաստան բերուեցաւ	2019
114	Արտաշէս առաջինը Յունաստանի եւ Փոքր Ասիոյ տիրեց.	1984
91	Տիգրան երկրորդը ապստամբ Յոյները նուաճելէն յետոյ՝ Պոնտոսի մէջ փոխարքայ դրաւ զՄիհրդատ, որ իւր քեռայրն էր.	1779

Քրիստոսէն յետոյ.		
33	Աբգար թագաւորը քրիստոնէական սուրբ հաւատն ընդունեց . .	1837
257	Ս. Գրիգոր լուսաւորիչը ծնաւ.	1613
259	Պարսից Արտաշիր թագաւորը բոլոր Հայաստանի տիրեց.	1611
286	Տրդատ Հռովմայեցւոց օգնութեամբը Շապհոյ յաղթեց եւ Հայոց թագաւորութիւնը վերականգնեց	1584
301	Տրդատայ հրամանաւ Հռիփսիմեան կուսանքը նահատակուեցան .	1569
302	Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի քարոզութեամբը Տրդատ ազգովիմբ մկրտուեցաւ եւ քրիստոնեայ եղաւ	1568
303	Ս. Էջմիածնի Մայր Եկեղեցին հիմնուեցաւ	1567
325	Նիկիոյ ժողովն եղաւ 318 հայրապետաց գումարմամբ ընդդէմ Արիոսի, որոց մէջ էր մեր Ս. Արիստակէս հայրապետը	1545
327	Հեղինէ թագուհւոյն ձեռքովը Ս Խաչը գտնուեցաւ	1543
364	Սուրբն Ներսէս Մեծ՝ Կաթողիկոս նստաւ եւ ամենայն բարեկարգութեամբ Հայաստանը զարդարեց	1506
406	Սրբոյն Մեսրոպայ ձեռքովը Հայոց նշանագրերը հնարուեցան. .	1464
428	Հայոց Արշակունեաց թագաւորութիւնը՝ Հայ նախարարաց անմիտ խնդրանօքը՝ Պարսից Վռամ արքայն վերջացուց	1442

451 Վարդանանց պատերազմը եղաւ, յորում 1036 հոգի քրիստոնէական հաւատոյ պաշտպանութեան եւ հայրենեաց ազատութեան համար արիաբար նահատակուեցան 1419
460 Սահակ Բագրատունւոյ առաջարկութեամբը Մովսէս Խորենացին Հայոց պատմութիւնը գրեց. 1410
551 Հայոց տոմարը նորոգուեցաւ, (1317, մէկ տարի եւս Հայոց թուականը նահանջ չունեցածին համար աւելցընելու է.) 1320
618 Կոմիտաս կաթողիկոսը Հռիփսիմեանց վանքը շինեց 1252
885 Բագրատունեաց թագաւորութիւնն սկսաւ Աշոտ առաջինէն. . . 985
908 Գագիկ Արծրունին Վասպուրականի մէջ թագաւորեց 962
935 Նարեկայ վանքը շինուեցաւ 935
1055 Բագրատունեաց թագաւորութիւնը վերջացաւ 815
1080 Զորրորդ անգամ Հայոց իշխանութիւնը նորոգեցաւ Ռուբէն առաջինէն Կիլիկիոյ մէջ. 790
1170 Բաղաբերդի մէջ 10 հազար կտոր հայերէն ձեռագրեր այրեցին այլազգիները 700
1198 Լեւոն երկրորդը թագաւոր օծեցաւ. 669
1311 Երուսաղեմի Հայոց պատրիարքութիւնն սկսաւ. 559
1375 Ռուբինեանց թագաւորութիւնը վերջացաւ. 495
1393 Ռուբինեանց վերջին թագաւորը՝ Լեւոն վեցերորդ Փարիզու մէջ մեռաւ ու Կեղեստինեանց վանքին մէջ թաղեցաւ 477
1461 Կոստանդնուպօլսոյ Հայոց պատրիարքութիւնն սկսաւ 409
1567 Հայերէն գրքի առաջին տպագրութիւնն եղաւ ի Վենետիկ . . . 303
1666 Ամստերդամի մէջ հայերէն առաջին Աստուածաշունչը տպուեցաւ 204
1701 Ս. Էջմիածնի միաբան՝ Սեբաստացի Մխիթար վարդապետին ձեռքովը՝ Մխիթարեանց բաղմարդիւն միաբանութիւնը հաստատուեցաւ Վենետկոյ մէջ. 169
1757 Հայերէն առաջին օրացոյցը տպուեցաւ Վենետկոյ մէջ Յակովբոս Վ. Զամչեանի ձեռքով. 113
1773 Ս. Էջմիածնի տպարանը բացուեցաւ 97
1779 Նոր Նախիջեւանի քաղաքը հիմնուեցաւ 91
1815 Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը բացուեցաւ 55
1819 Թիֆլիզու Ներսիսեան Դպրոցը շինուեցաւ. 51
1828 Հայաստանի մէկ մասը Ռուսաց ձեռքն անցաւ 42
1837 Ս. Էջմիածնի Սինոդը բացուեցաւ 33
1846 Հայերէն Կովկաս անունով առաջին օրագիրը հրատարակուեցաւ Ռուսաստանի մէջ (ի Թիֆլիզ) գրաբառ լեզուով 24
1858 Թէոդոսիոյ մէջ Խալիբեան Ուսումնարանը բացուեցաւ 12
1860 Կոստանդնուպօլսոյ Ազգային սահմանադրութիւնը հաստատուեցաւ 10
1866 Պրուսայի Ամենապատիւ Առաջնորդ Գէորգ Արքեպիսկոպոսը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրուեցաւ սեպտեմբերի 17-ին. . . 4
1866 Նոր Նախիջեւանի Բարեգործական Ընկերութիւնը հաստատուեցաւ 4
1867 Նոյն քաղաքին մէջ Գէորգ Դ Վեհ. Կաթողիկոսին հրամանաւը՝ Մարդասիրական Ընկերութիւնը հաստատուեցաւ 3
1868 Ս. Էջմիածնի մէջ առաջին անգամ ԱՐԱՐԱՏ ամսագիրը հրատարակուեցաւ. 2

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆԸ.

(Տես էջ 78.)

1. Շերամի ՈՐԹՆ է, որոյ վրան փուշեր կան, երբէք ջուր չի խմեր եւ աչքերը մուշ ասուած պտուղին նման կարմրերանգ ու փայլուն են: Սորա թռչուն կոչուելուն պատճառն այն է, որ իւր փաթըթած շերամի բոժոժէն ելնելէն վերջը թեւ կունենայ:

2. ԳԼՈՒԽՆ է, որ ուզած տեղերուս վերայ կդարձընեմք:

3. Կերակուրի ԴԳԱԼՆ է, որոյ ծայրը կնգուղի պէս սուր է եւ մէջը փոս:

4. Մարդուս ՄԱՐՄԻՆՆ է, որ հինգ ճիւղ, այսինքն 1 գլուխ, 2 ձեռք եւ 2 ոտք ունի. վերի ճիւղը՝ որ է գլուխը՝ 5 ծակ, այսինքն 2 ականջ, 2 աչք եւ 1 բերան ունի. վարի չորս ճիւղերը՝ որ է ձեռքերն ու ոտքերը 20 ծիլ կամ մատներ ունին, որոց ծայրերը ոսկրէ ածելիներ —եղունգներ կան եւ հայելիի պէս փայլունութիւն ունին:

ՅԱՆԿ ՆԻՒԹՈՑ ՕՐԱՑՈՒՅՑԻՍ.

	Էջ.
1. Գեորգ Դ, Վեհ. Կաթող. ամենայն Հայոց (կենսագրութիւն).	1 — 28
2. Նոր տարի (բանաստեղծութիւն)	29 — 31
3. Օրացոյց 1870 թուականին	33 — 77
4. Հայաստանի զաւառական հանելուկներ	— 78
5. Ամսացոյց գիւղականաց	79 — 91
6. Անուանք սրբոց տօնելոց յԵկեղեցիս Հայաստանեայց ըստ կարգի այբուբենից, յամին 1870	92 — 95
7. Նշանաւոր տօնավաճառք Հարաւային Ռուսիոյ	— 96
8. Օդերեւութախօսութիւն	97—104
9. Քաղուած կանոնաց հեռագրական թղթակցութեանց. . .	105—107
10. Ցուցակ հեռագրական կայարանաց	108—110
11. Ցուցակ հաշուոյ տոկոսեաց 100 ռուբլի դրամագլխոյ . .	— 111
12. Ցուցակ ամենայն մատենից որ վաճառին ի Գրասենեկի Խալիբեան Ուսումնարանին	112—117
13. Ազգային պատմութեան նշանաւոր եղելութիւնքը . . .	118—119
14. Հանելուկներուն մեկնութիւնը	— 120